

Erikoisia ja erikokoisia tuureja

- **Tapaustutkimus matkailuesitteen
venäjänkielisen käännöksen
käytettävyydestä**

Janni Lapinkangas

Tampereen yliopisto

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

Käännöstiede (venäjä)

Pro gradu -tutkielma

Heinäkuu 2012

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 TAUSTA.....	1
1.2 TUTKIMUSAIHE, -TAVOITE JA -HYPOTEESI.....	2
1.3 TUTKIELMAN RAKENNE.....	2
1.4 AIEMPI TUTKIMUS.....	3
2 VENÄLÄISET MATKAILIJAT SUOMESSA	5
2.1 VENÄJÄLTÄ SAAPUVAT MATKAILIJAT TILASTOLLISESTI.....	5
2.2 OSTOSMATKAILUA.....	6
2.3 RAJANYLITYKSIÄ JA VIISUMIKESKUSTELUA.....	7
3 MATKAILUESITTEIDEN KÄÄNTÄMINEN	9
3.1 MATKAILUESITTEEN TUOTTAMINEN.....	9
3.2 SJOITTUMINEN KÄÄNTÄMISEN KENTÄSSÄ.....	10
3.3 HUOMIOITAVAA MATKAILUESITTEEN KÄÄNTÄMISESSÄ.....	11
4 KÄYTETTÄVYYS	14
4.1 MITÄ KÄYTETTÄVYYS ON?.....	14
4.2 KÄYTTÄJÄLÄHTÖISYYS KÄÄNNÖSTIETEESSÄ.....	16
4.3 KÄYTETTÄVYYDEN TUTKIMISEN TYÖKALUJA.....	23
5 AINEISTON HEURISTINEN ANALYYSI	29
5.1 AINEISTON ESITTELY.....	29
5.2 TUTKIMUSMETODI.....	30
5.3 ANALYYSI.....	33
6 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	53
LÄHTEET	57
РЕФЕРАТ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ	

1 Johdanto

1.1 Tausta

Tutkimukseni sai alkunsa, kun vieraillessani kotikaupungissani Kotkassa kesällä 2011 huomasin konkreettisesti, minkälainen merkitys matkailuesitteellä voi olla: venäläinen perhe kapusi yhden nähtävyyden huipulle matkailuesitteiden kanssa, ihaili aikansa maisemia, ja jatkoi sitten matkailuesitteen perusteella matkaa. Oli mukava huomata perheen nauttivan olostaan ja ottavan ilon irti matkailuesitteessä esitellyistä kohteista. Noin vuoden päästä tästä kävelyllä ollessani minua vastaan tuli venäläinen katumaasturi. Määränpään osasin arvata, sillä kyseisellä suunnalla ei mitään muuta nähtävää ole: kohde oli suosittu kesäkohde Katariinan Meripuisto. Suunta oli aivan oikea ja matkaa Meripuistoon oli enää muutama sata metriä, mutta kuljettajasta näki, että hän ei tiennyt minne mennä. Epäröiden kuljettaja teki u-käännöksen eikä ainakaan sillä kertaa päässyt Meripuistoon. Tutkimukseni oli tässä vaiheessa jo loppupuolella. Sen perusteella tekemäni arvio tilanteesta oli, että suomenkielisistä katuopasteista ei ollut venäläisille apua, sillä venäjänkielisissä esitteissä esiintyi vain venäjänkielinen versio nimestä. Tämä on oivallinen tosielämän näyttö siitä, miksi esitteen kääntäjän on ensisijaisen tärkeää ajatella esitteen käytettävyyttä. Matkailuesite voi joskus toimia turistin tärkeimpänä työkaluna vieraassa kaupungissa.

Venäläisten matkailijoiden määrä Suomessa kasvaa koko ajan. Viimeisin sysäys on ollut Allegro-juna, nyt tosin on heitelty ilmaan ajatuksia viisumivapaudestaakin. Venäläiset tuovat Suomeen valtavasti rahaa, joten on tärkeää, että he myös viihtyvät. Jotta he löytäisivät viihdyttävimmät nähtävyydet, täytyy jonkun heille niistä kertoa. Berlitziltä on turha etsiä pikkukaupunkiin keskittyvää julkaisua, ja siksi matkailuesite ja internet ovat tärkeitä tietolähteitä.

Matkailusta uutisoidaan jatkuvasti – ja etenkin venäläisten matkailusta Suomeen ja Suomessa. Kun kovan markkinoinnin seurauksena on viimein saatu matkailijoita kaupunkiin, alkavat ilmaiset mainokset pyöriä: puskaradio taitaa olla tehokkain mainos mitä olla voi. Kun loma on onnistunut, siitä kerrotaan kotona kavereille. Seuraavana vuonna tullaan yhdessä kavereitten kanssa. Toisaalta taas lomalla voi helposti tylsistyä, jos ei tiedä, minne menisi, eikä omankielistä tietoa ole saatavilla. Jos omankielistä tietoa on saatavilla, on se oltava helposti ymmärrettävää, houkuttelevaa ja ennen kaikkea täsmällistä. Jos jokin ei toimi, sana leviää: *Sinne ei kannata mennä!*

Käytettävyytutkimus ei ole käänntieteenä, teknistä dokumentaatiota lukuunottamatta, lainkaan tavallinen lähestymistapa. Se vaikuttaisi kuitenkin sopivan tämänkaltaiseen, jokseenkin ohjeistavaan tekstiin hyvin. Käyttäjälähtöistä kääntämistä minua on inspiroinut tutkimaan Suojasen,

Koskisen ja Tuomisen teos *Käyttäjälähtöisen kääntämisen perusteet* (2012), joka on tutkielmassani keskeisessä osassa. Teos päivittää skoposajattelua nykypäivään, ja haluan sen avulla tuoda tutkimukseen uuden ja virkistävän näkökulman.

1.2 Tutkimusaihe, -tavoite ja -hypoteesi

Tutkimus keskittyy käyttäjälähtöisyyteen ja esitteen käytettävyyteen. On päivänselvää, että suomalaisille tehty matkailuesite ei sellaisenaan palvele venäläisiä matkailijoita, mutta ovatko käännettäessä tehdyt ratkaisut aiheuttaneet käytettävyyssongelmia, tai ovatko käytettävyyssongelmat kenties siirtyneet alkutekstistä käännökseen? Tutkimuksen tarkoituksena on heuristisen analyysin avulla selvittää, minkälaisia käytettävyyssongelmia käännettyssä esitteessä on. Tutkimuksen toissijainen tarkoitus on selvittää, miten matkailuesitteen käännöksen käytettävyyden arvioiminen ylipäättään onnistuu luomillani heuristiikoilla. Tutkimukseni on rajattu siten, että siinä tarkastellaan käytettävyyttä käytettävyyssongelmien kautta. Rajauksen vuoksi käytettävyyttä edistäviä tekijöitä ei siis ole otettu tarkasteluun, joskin niissäkin voisi olla paljon tutkittavaa.

Tutkimushypoteesini on, että käännettyissä esitteissä ylipäänsä tulee väistämättä vastaan pieniä käytettävyyttä haittaavia tekijöitä, mutta käyttöä estäviä ongelmia ilmenee vain harvoin. Uskon, että kääntäminen ei vaikuta käytettävyyteen radikaalisti, vaan mahdolliset ongelmat siirtyvät alkutekstistä ja kenties käännos tekee ongelmista asteen vakavampia. Oletukseni perustan sille, että näitä esitteitä on tehty ja käännetty vuosikausia, ja uskoisin, että kokeneet tekijät osaavat välttää virheitä ja ymmärtävät, miten tehdä käytettävyyssominaisuuksiltaan onnistunut esite. Kääntäjä osaa todennäköisesti kuvitella itsensä matkailijan paikalle, mikä heijastuu myös käännökseen. Lisäksi uskon, että käännökseen on tehtävä paljon eksplikointia, jotta kaikki aukeasi myös venäjänkieliselle matkaajalle. Tämä saattaa vaikuttaa käytettävyyteen siinä mielessä, että lukukokemus ei ole niin mieluisa. Siksi uskon, että suomenkieliselle matkaajalle tehty esite käännettynä ei palvele ulkomaisia matkaajia yhtä hyvin kuin suomalaisia.

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielmani kappaleessa kaksi taustoitaa tutkimukseni tarpeellisuutta esittelemällä venäläisiä matkailijoita Suomessa tilastojen valossa sekä teen lyhyen katsauksen siihen, millä tavalla venäläiset ovat matkailijoina merkittävässä asemassa Suomessa. Lisäksi esittelen hieman venäläisten ostokäyttäytymistä Suomessa sekä venäläismatkailun tulevaisuudennäkymiä muun muassa rajanylitykseen liittyen.

Kappaleessa kolme käsittelen matkailuesitteiden tuottamista ja kääntämistä ylipäänsä. Matkailun edistämiskeskuksen tuottamissa eri julkaisuissa on käsitelty esimerkiksi matkailuesitteen kääntämistä saksankieliselle kuluttajalle ja ylipäänsä matkailuesitteen tuottamista. Näistä olen koonnut tärkeimmät pääpiirteet tutkielmaani. Lisäksi käsittelen matkailuesitteen sijoittumista kääntämisen kentässä sekä erityisesti matkailuesitteen kääntämisessä huomioitavia seikkoja.

Tutkimukseni teoriaosuuden kolmannen kappaleen pääasiallisena lähteenä olen käyttänyt Tytti Suojasen, Kaisa Koskisen ja Tiina Tuomisen teosta *Käyttäjäkeskeisen kääntämisen perusteet* (2012), josta sain idean ylipäättään tutkia sellaista tekstiä, joka ei ole teknistä dokumentaatiota. Tässä kappaleessa esittelen käytettävyyden tutkimisen metodeita sekä tarkastelen käyttäjälähtöisyyden ja kääntämisen suhdetta toisiinsa.

Tutkimuksen analyysiosiossa hyödynnän yhtä käytettävyyden tutkimisen metodeista, heuristiikkoja, jonka avulla tarkastelen Kotkan kaupungin matkailuesitteen käytettävyyso ongelmia. Heuristiikkalistani olen luonut olemassaolevien listojen pohjalta. Analyysiosiossa on runsaasti esimerkkejä havainnollistamassa kutakin heuristiikkalistan kohtaa.

1.4 Aiempi tutkimus

Käytettävyys yhdistetään helposti tutkimuskohteena esimerkiksi informaatiotieteisiin, ja perinteisesti käytettävyyteen liitetyillä aloilla sitä onkin tutkittu paljon. Myös käännöstieteissä on tutkittu käytettävyyttä, joskin tutkimuksen kohteena on ollut lähinnä käyttöohjeet. Tampereen yliopistossa esimerkiksi Henna Viinamäki (2004) on tutkinut teknisen dokumentaation kääntämistä. Tiina Nieminen (2006) on pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut DVD-soittimen käyttöohjeen käytettävyyttä ja sitä, miten kääntäjä voi käytettävyyteen vaikuttaa. Anna Harju (2008) on tehnyt haastattelututkimuksen käyttöohjeiden käytettävyydestä ja siitä, miten kääntäjä voi jo käännösprosessin aikana vaikuttaa käytettävyyteen. Myös Juha Hämäläinen on vuonna 2008 tehnyt käytettävyydetutkimuksen, ja hänen tutkimuskohteensa on ollut MP3-soittimen käyttäjädokumentaatio. Siiri Susitaival (2010) on tutkinut terminologiseen sanastoon vaikuttavia käytettävyystekijöitä. Muihin tekstilajeihin kohdistuvat käytettävyydetutkimukset vaikuttaisivat kuitenkin olevan harvassa.

Matkailuesitteiden kääntämisestä erillään käytettävyydestä on tehty jonkin verran tutkimusta. Siitä on kirjoittanut muun muassa Mary Snell-Hornby (1999). Hän keskittyy artikkelissaan lähinnä matkailuesitetekstiin mainostekstinä sekä epäonnistuneisiin espanjan kielestä tehtyihin käännöksiin. Aiheesta on myös tehty kokoomateos (Navarro Errasti ym. 2004), joka tarkastelee lähinnä turismiin

liittyviä tekstejä perinteisten käännösteorioiden valossa. Ian Masonin artikkeli teoksessa tosin käsittelee matkailuesitteen kääntämistä ja *audience designia*, joka on yksi käytettävyytutkimuksen työkaluista, ja se edustaakin hieman tuoreempaa näkökantaa kääntämiseen.

Tampereen yliopistossa matkailuesitteitä on tutkittu melko vähän. Ines Antti-Poika (2009) on tehnyt pro gradu -tutkielman Helsingin Matkailijan oppaan käännösprosessista. Tutkimuksessa keskitytään oppaan tuotanto- ja käännösprosessiin, ja itse lopputulokseen ei juuri oteta kantaa. Anne Hila-aho (2007) puolestaan on tutkinut Lemmenjoen kansallispuiston esitettä sekä sen käännöstä, mutta hänen tutkielmansa fokus on ollut tekstin koheesion vaikutus tekstin ymmärrettävyyteen.

2 Venäläiset matkailijat Suomessa

Suomalaiset tiedotusvälineet tuntuvat uutisoivan venäläisistä turisteista lähes päivittäin. Itärajalla rajaliikenne käy vilkkaana, ja venäläisrekisterissä olevat kaupunkimaastoautot värittävät valtateitämme. Harva suomalainen on voinut välttyä näkemästä venäläisiä turisteja, ja esimerkiksi kotikaupungissani Kotkassa venäläisturistit ovat arkipäivää. Venäläisten turistien määrän kasvu näkyy muun muassa venäjää taitavien asiakaspalvelijoiden lisääntymisenä sekä venäjänkielisten kylttien ja opasteiden ilmestymisenä: Suomessa on alettu ymmärtää venäläismatkailun loputtomalta tuntuva kasvupotentiaali, ja venäläisiä halutaankin palvella entistä paremmin.

2.1 Venäjältä saapuvat matkailijat tilastollisesti

Tilastokeskuksen ja Matkailun Edistämiskeskuksen (MEK) rajahaastattelututkimuksen mukaan vuonna 2011 Suomessa kävi 7,3 miljoonaa ulkomaista matkustajaa, joista miltei puolet, 45 prosenttia, tuli Venäjältä. Yhteensä venäläismatkustajia kävi siis noin 3,3 miljoonaa, mikä tarkoittaa huimaa 27 prosentin kasvua vuodesta 2010. (Tilastokeskus 2012.) Venäläismatkailijoiden määrä siis vain jatkaa kasvuaan, sillä myös kasvu vuodesta 2009 vuoteen 2010 oli huomattava, 17 prosenttia (MEK 2011a: 6).

Vuonna 2011 Suomessa vierailleista Venäjällä asuvista matkailijoista 74 prosenttia saapui Suomeen vapaa-ajan matkalle. Työmatkalla oli viisi prosenttia, ja tuttava- tai sukulaisvierailulla neljä prosenttia matkustajista (MEK 2012). Jopa 70 prosenttia venäläismatkaajista kävi vain päivämatkalla Suomessa. Keskimäärin venäläinen vietti Suomessa 1,4 yötä; matkustajista 22 prosenttia majoittui Suomessa yhdestä kolmeen yöhön (MEK 2012). Vuonna 2011 venäläismatkaajia kävi Suomessa eniten tammikuussa (397 000 venäläistä matkustajaa); hiljaisin kuukausi oli helmikuu (174 000). (Tilastokeskus 2012.)

Venäläismatkustajista 85 prosenttia saapui Suomeen maitse, kun taas yhteensä kaikista Suomeen saapuneista ulkomaalaisista vain 41 prosenttia saapui maitse. Lentäen saapui 35 prosenttia ulkomaalaisista; venäläismatkaajista Suomeen lensi vain 7 prosenttia. (Tilastokeskus 2012: 14) Tyypillinen venäläisturisti siis tulee Suomeen maitse päivän kestäväälle vapaa-ajan matkalle. Tästä voi päätellä, että matkan syy on ostoksilla käyminen, ja Kaupan liiton teettämä tutkimus vahvistaa päätelmää: heidän teettämässään tutkimuksessa mukana olleista, Suomessa matkailleista pietarilaisista, 97 % oli käyttänyt kauppapalveluita (Kurjenoja 2011).

Matkailun edistämiskeskus on vuodesta 2000 vuoteen 2007 asti tehnyt vuosittain erillisten matkailukohteiden kävijämäärätutkimuksia, minkä jälkeen tutkimusten tekeminen on lopetettu. Vuonna 2007 ulkomaalaisia matkailijoita kiinnostivat eniten yksittäisistä kaupungeista Kotka,

Savonlinna, Imatra, Turku ja Tampere sekä alueista pääkaupunkiseutu (MEK 2008: 30). Erityisesti kesäkohteiksi Matkailun edistämiskeskuksen tekemän tutkimuksen mukaan voidaan luokitella Lapin läänistä Pellon, Ranuan ja Posion alueet, Pohjois-Karjalan pohjoisosa, Etelä-Suomesta Imatran, Kotkan ja Hämeenlinnan alueet, Länsi-Suomesta Turun, Porin, Tampereen ja Keski-Pohjanmaan alueet sekä pohjoinen Keski-Suomi. (mts.:33.) On tosin huomionarvoista, että jälkimmäisessä tutkimusosiossa ei eritelty suomalaisia ja ulkomaalaisia kävijöitä. Siksi tämä tutkimus ei välttämättä anna realistista kuvaa siitä, mitä alueita juuri venäläiset suosivat matkakohteina.

2.2 Ostosmatkailua

Suomi on muun muassa hyvän sijaintinsa vuoksi ihanteellinen kauppapaikka venäläisille, ja Suomella vaikuttaisi olevan loputtomat mahdollisuudet kasvattaa venäläisten virtaa Suomeen. Matkailun edistämiskeskuksen tutkimuspäällikkö Tom Ylkäsen mukaan kilpailu venäläismatkaajista on kovaa, ja Suomen tulee venäläismatkailijoiden määrän kasvun varmistamiseksi näkyä venäläisillä markkinoilla. Hänen mielestään on tärkeää pitää huolta, että Suomessa osataan venäjää ja kehitetään uutta ohjelmaa ja palveluja. (Erkko 2011.) Ylkänen listaa Suomen kovimmiksi kilpailijoiksi esimerkiksi Turkin, Kyproksen, Itävallan, Saksan ja Baltian maat (mt.); Kauppalehti (2012) taas huomauttaa, että myös Tukholma on alkanut markkinoida ostosmatkailua Moskovan seudulla.

Arja Paanasen (2012) mukaan venäläiset käyvät Suomessa ostoksilla monesta syystä: Suomessa lähtöhinnat ovat yleensä alhaisempia kuin Venäjällä, koska korkeat tullit nostavat ulkomaalaisvalmisteiden tuotteiden hintoja Venäjällä. Suomen alennusmyynneissä on Paanasen mukaan suuremmat alennukset kuin Venäjällä, minkä lisäksi venäläiset ovat EU:n ulkopuolella asuvina oikeutettuja tax-free palautuksiin eli 10-16 prosenttiin ostostensa loppusummasta. Paananen uskoo myös, että venäläiset pitävät kaikkia Suomessa myytäviä tuotteita väärentämättöminä tai laadultaan parempina. (mts.)

Vuoden 2011 aikana ulkomaalaiset matkustajat toivat Suomeen 2,2 miljardia euroa. Venäläismatkustajien osuus tästä oli 39 % eli lähes 859 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa 31 % kasvua edellisvuodesta. Keskimäärin venäläinen käytti 263 euroa vierailua kohden ja 111 euroa päivässä. (Tilastokeskus 2012)

Vuonna 2011 tax free -myynti Suomessa lisääntyi 40 prosenttia edellisvuodesta. Venäläisten tekemien tax free -ostosten osuus on huimat 89 prosenttia kokonaispotista, ja kaksi kolmasosaa venäläisten tax free -ostoksista tehtiin Lappeenrannassa ja pääkaupunkiseudulla. (Kauppalehti

2012.) Lappeenrantalainen kauppakeskus Galleria on ollut kolmena vuonna peräkkäin johtava tax free -kauppakeskus Suomessa, ja se on siis päihittänyt myös kaikki pääkaupunkiseudun huomattavasti suuremmat kauppakeskukset (Nelosen uutiset 2012). Myös Imatra, Joensuu, Kotka ja Helsinki-Vantaan lentoasema saivat osansa myynnistä, joskin niiden osuus jäi verrattain pieneksi, 4-6 prosenttiin. (Kauppalehti 2012.)

Suuret ketjut näyttävät huomanneen itärajan mahdollisuudet. Huonekalujätti Ikea on suunnitellut kuudennen myymälän rakentamista, mutta ei ole paljastanut tarkkoja suunnitelmia myymälän sijainnista. Aamulehti uutisoi lokakuussa 2011 kasvavan venäläisturistien määrän puoltavan myymälän sijoittumista Kaakkois-Suomeen. (Happonen 2011.) Joulukuussa 2011 Kymen Sanomat julisti kilpailun olevan kahden kauppa: Ikea tulee joko Haminaan tai Lappeenrantaan. Näistä jälkimmäisellä oli etulyöntiasema, sillä ympäristöministeriö oli jo hyväksynyt Ikean ja sen tavaratalon mahdollistavan kaavamerkinnän. (Larvio 2011.) On varmasti selvää, että Ikeaa ei rakenneta itärajan tuntumaan suomalaisten ostovoima mielessä, sillä Hamina ja Lappeenranta eivät ole edes Suomen mittakaavassa suuria kaupunkeja.

Elinkeinoministeri Jyri Häkämiehen mielestä Suomi ei hyödynnä venäläisten ostovoimaa riittävästi, sillä Suomessa on vallallaan vanhakantainen asenne. Hänen mukaansa suomalaiset eivät ymmärrä, että nykyinen venäläinen asiakas on ostovoimainen ja laatua arvostava. Häkämiehen mielestä Kaakkois-Suomessa ainoastaan Lappeenranta on osannut hyödyntää venäläistä ostovoimaa oivallisella tavalla, vaikka Pietarista parin tunnin automatkan maassa on monia muitakin kaupunkeja, joilla pitäisi olla ”kyky hyödyntää nuo ruplat”. (Häkämies 2012.)

2.3 Rajanylityksiä ja viisumikeskustelua

Venäläismatkaajien määrä Suomessa on huima, vaikka maahantuloa varten venäläisiltä vaaditaan viisumi. Viisumiasia onkin puhuttanut sekä Suomessa että Venäjällä, ja ajatusta viisumivapaudesta on väläytelty johtotasollakin. Vladimir Putinin mielestä ”tuntikausien jonot raja-asemilla nöyryyttävät ihmisiä”, ja hän onkin luvannut suuria investointeja muun muassa rajanylityspaikoille ja rajan läheisyydessä oleviin teihin (Kymäläinen 2011a). Alexander Stubb puolestaan on kertonut, että Suomen tavoitteena on saada viisumivapaus Venäjän kanssa vuoteen 2018 mennessä. Hän kuitenkin muistuttaa, että viisumivapaus ei ole sama asia kuin passivapaus, ja ettei viisumivapauttakaan voida ajatella ennen kuin Venäjällä otetaan käyttöön biometriset passit. Lisäksi hän huomauttaa, että Suomi ei Schengen-jäsenyytensä vuoksi tehdä yksipuolisia päätöksiä asiasta. Jos viisumivapaus toteutettaisiin, nousisi Suomen ja Venäjän välisen rajanylitysten määrä vuoden 2011 kymmenestä miljoonasta noin 17 miljoonaan (Kymäläinen 2011b).

Viisumivapaus ei ole lähivuosien todellisuutta, mutta matkustamisen mukavuutta ja helppoutta pyritään parantamaan muilla keinoilla. Joulukuussa 2010 Helsingin ja Pietarin välille avattiin suomalaisten ja venäläisten yhteistyön tulos: junayhteys, joka taittuu Allegro-junalla kolmessa ja puolessa tunnissa. Junamatkustajien määrä Suomen ja Venäjän välillä on kasvanut, ja Allegron ansiosta erityisesti Helsinki—Pietari -välillä matkustajamäärät olivat vuonna 2011 lähes kaksinkertaistuneet vuodesta 2010. Allegro-matkustajien määrän arveltiin ylittävän 300 000 vuonna 2011, ja vuonna 2015 määrän uskotaan olevan jo yli puoli miljoonaa (VR 2011.)

Myös autolla saapuvat venäläiset on huomioitu, ja Suomen etelärannikolla sijaitsevaa valtatie 7:ää, joka on osa Eurooppatie 18:a, on alettu rakentaa moottoritieksi välillä Koskenkylä—Kotka. Hanke viedään loppuun vuoteen 2015 mennessä (Liikennevirasto 2012), jolloin matka-aika Venäjän rajalta Helsinkiin jäänee korkeintaan kahteen tuntiin. Vaikka Liikennevirasto ei E 18:aa koskevassa tiedotteessa mainitsekaan venäläisiä, vaan toteaa ainoastaan, että ”[h]ankkeen tarkoituksena on saada Helsingistä Haminaan hyvä ja yhtenäinen moottoritie”, lienee yksi painavimmista syistä liikenneyhteyksien parantaminen nimenomaan Venäjän suuntaan. Tästäkin syystä on tärkeää, että juuri automatkan päässä Venäjältä olevat kaupungit keskittäisivät entistä enemmän varoja venäläismatkailijoiden mutkattomaan ja viihtyisään oleskeluun Suomessa. Yksi tärkeimmistä välineistä on tietenkin matkailuesite.

3 Matkailuesitteiden kääntäminen

Vaikka verkkoyhteydet ja sähköiset versiot ovat nykypäivää, Matkailun edistämiskeskuksen mukaan ”[y]rityksen paperille painettu neliväriesite on edelleen keskeinen osa myynti- ja markkinointimateriaalia” ja sen ”tekemiseen on panostettava kylliksi sekä henkisiä että rahallisia resursseja” (2004: 21–22). Matkailuesitteitä onkin todennäköisesti jokaisessa vähintään keskisuudessa kaupungissa, ja matkailuesitteitä myös käännetään paljon. Kaksikielisillä alueilla odotetaan esitteiden ilmestyvän sekä suomeksi että ruotsiksi, ja kaupungeilla on esimerkiksi sijainnista ja kulkuyhteyksistä riippuen joko paljon tietynkielisiä matkustajia tai ylipäänsä erikielisiä matkustajia. Itärajan tuntumassa käännetään varmasti ensisijaisesti esitteet englanniksi ja venäjäksi, kun taas suurissa kaupungeissa eri kieliversioita voi olla jopa kymmenen.

Kaupungeilla on tapana uusia matkailuesitteet vuosittain, minkä vuoksi niitä myös käännetään vuosittain. Tässä onkin hyvä tehdä ero matkaopaskirjoihin. Matkaopaskirjat ovat pääsääntöisesti objektiivisia, itse kirjan myynnillä voittoa tavoittelevia teoksia, joita kyllä päivitetään, mutta ei välttämättä vuosittain. Matkaoppaita tehdään vain suurten turistivirtojen kaupungeille, mutta matkailuesitteitä tehdään myös pienille kaupungeille. Kummankin teoksen on tarkoitus hyödyttää lukijaa, mutta motiivit ovat erilaiset: opaskirjasarja haluaa lukijan hyötyvän opaskirjasta jotta tämä ostaisi muitakin sarjan kirjoja; kaupunki haluaa lukijan viihtyvän ja palaavan. Lisäksi matkailuesitteet ovat monesti pullollaan mainontaa, kun taas matkaopaskirjoissa mainoksia esiintyy vähemmän.

3.1 Matkailuesitteen tuottaminen

Haapaniemen ja Lukanderin (1991: 14) mukaan matkapalvelun tuottajan on matkaesitettä suunnitellessaan tehtävä itselleen selväksi, miksi esite on tarpeellinen ja kenelle se on tarkoitettu. Tämä tieto on myös kääntäjälle välttämätön, jotta kääntäjä pystyy tekemään perusteltuja käännösratkaisuja. Haapaniemi ja Lukander korostavat, että esitteen sisältöön ja ulkoasuun vaikuttaa ennen kaikkea kohderyhmä (mts.: 15). Tämä lienee kuitenkin ideaalitalanne matkailuesitteissä, sillä taloudellisista syistä harva kaupunki suunnittelee jokaiselle kohderyhmälle omat esitteensä. Sekä Haapaniemi ja Lukander (mts.: 17) että Matkailun edistämiskeskus (2004:22) korostavat, että esitteestä kannattaa tehdä yksikielinen. Näin vastaanottaja saa vaikutelman, että esite on suunnattu juuri hänelle.

Haapaniemi ja Lukander (1991: 16) määrittelevät hyvän esitteen vaatimuksia seuraavasti: ”[e]sitteen laatimisessa on pyrittävä selkeyteen, yksiselitteisyyteen, informatiivisuuteen ja helppoon

luettavuuteen.” Myyntiä edistävissä esitteissä vältetään ei-sanaa ja korostetaan sen sijaan sitä, mitä kohteella on tarjota. Kuvien tulisi olla uusia, selkeitä ja luonnollisia, ja niiden valinnassa on oltava tarkkana: esimerkiksi saunakuvissa esiintyvät alastomat ihmiset herättäisivät hämmennystä monessa kulttuurissa. Haapaniemen ja Lukanderin mukaan ulkomaanmarkkinointiin suunnatun esitteen kannessa tulisi paikkakunnan nimen lisäksi lukea myös ”Suomi” esitteen kielellä. (mts.) Tämä pitänee paikkansa, jos esitettä viedään ulkomaille. Suomessa jakelussa olevassa esitteessä en kuitenkaan näkisi välttämättömänä maan mainitsemista – matkailija kyllä tietää sijaintinsa.

Matkailun edistämiskeskuksen (2004: 22) mukaan esitteen toteuttamisessa on tärkeää huomioida muun muassa, että esitteen:

- koko on standardikokoinen (A5, A4 tai 1/3 A4);
- laajuus on kevyt, oleelliset asiat esille tuova;
- kuvat ovat laadukkaita ammattikuvaajan kuvia;
- teksti on lyhyttä ja selkeää, ja keskeiset asiat löytyvät helposti;
- käännöksiin on kiinnitetty erityishuomiota, kääntäjä on äidinkielenään kohdekieltä puhuva ja korkeakoulututkinnon tai virallisen kääntäjän tutkinnon suorittanut kääntäjä tai kielentarkastaja; ja
- tieto ei ole nopeasti vaihtuvaa, ja kartta kertoo selkeästi sijainnin, etäisyydet ja liikenneyhteydet.

3.2 Sijoittuminen kääntämisen kentässä

Matkailuesite on niin monen tekijän summa, että sitä ei voi sijoittaa vain yhteen tekstikategoriaan. Käännettäviä tekstejä voi luokitella muun muassa lähtötekstityypin tai käännöksen funktion mukaan. Pauli Saukkosen (1984: 27) mukaan on tavallista jakaa tekstit kolmeen eri tyyppiin sen mukaan, mistä ”persoonasta” ja psyykkisestä funktiosta tekstissä on kyse. Ensimmäinen tyyppi on puhujakeskeinen, ekspressiivinen, ilmaiseva tyyppi; toinen puhuteltavakeskeinen, ohjaileva, vetoava, ja kolmas puhuttavakeskeinen, deklaraatiivinen, esittävä. Saukkonen esittelee myös Ernst Grossen (1976) jaottelun, joka noudattaa jokseenkin Saukkosen esittelemää kaavaa. Grossen mukaan puhuteltavakeskeisiä tekstejä on kolmea lajia: ohjailevia, suostuttelevia ja anovia. Puhuttavakeskeisiä, informaatiota siirtäviä tekstejä taas ovat varastoiva sekä esityskeskeinen tyyppi. Matkailuesitteen voisi sijoittaa esityskeskeisen tyyppin alaluokkaan, esittelevään tyyppiin. Saukkosen mukaan ”[e]srittelevässä tekstissä hallitsee preesens, ja siihen kuuluvat tieteellinen ja

populaaritieteellinen teksti, ”informaatiokirjoitus” ja journalistinen kysymyksenasettelu”. (1984: 27-29.)

Yksi tunnetuimmista tekstityyppi- jaotteluista käännöstieteessä on Katharina Reissin jaottelu. Reiss on jakanut käännettävät tekstit niiden funktion perusteella kolmeen tekstityyppiin: informatiiviseen, ekspressiiviseen ja operatiiviseen. Informatiivisia eli esittäviä tekstejä ovat tyypillisesti esimerkiksi pääkirjoitukset, matkaesitteet ja tietosanakirja-artikkelit; ekspressiivisiin eli ilmaiseviin teksteihin lukeutuvat muun muassa kaunokirjallisuus ja runous, ja operatiivisia eli vetoavia tekstejä ovat esimerkiksi mainokset ja propagandatekstit. (Reiss & Vermeer 1986: 114-115.)

Tekstiluoitteluja on monenlaisia, joten matkailuesitettäkin voi kuvailla monilla eri luokitteluilla. Joskus esite sijoittuu saman luokittelun sisällä eri kategorioihin riippuen siitä, kuka luokittelun tekee: esimerkiksi Katharina Reiss luokittelee matkailuesitteen informatiivisiin teksteihin, kun taas Haapaniemen ja Lukanderin (1991: 1) mukaan matkailuesitettä voidaan pitää mainoksena ja se voidaan täten luokitella operatiivisiin teksteihin, vaikka se useimmiten sisältääkin informatiivisia aineksia. On siis hyvä ymmärtää, että luokittelu ei ole helppoa, koska esitteet koostuvat monista osista. Niissä on faktoja, kuvia, esittelytekstejä ja mainoksia. On myös huomioitava, että matkailuesitteet eivät välttämättä ole täysin objektiivisia. Kaupungit tavoittelevat teettämillään esitteillä lisää matkailijoita, joten negatiivisia asioita ei tuoda esille, ja teksti voi paikoin olla hyvinkin mainosmaista. Harvaa tekstilajia voi täysin mustavalkoisesti sijoittaa yhteen tiettyyn kenttään, ja näin on myös matkailuesitteiden kohdalla. Kääntäjän täytyykin matkailuesitettä kääntäessään osata tasapainotella kenties jossain mainostekstin ja informatiivisen tekstin välimaastossa.

3.3 Huomioitavaa matkailuesitteen kääntämisessä

Koska matkailuesitettä käännettäessä on erityisen tärkeää huomioida kohdeyleisö ja käyttötarkoitus, sen käännösteoreettisen pohjan muodostavat teoriat, joissa muun muassa kohdetekstin funktio ja vastaanottajan tilanne ovat keskeisiä käsitteitä (Haapaniemi & Lukander 1991:3). Haapaniemen ja Lukanderin mukaan ammattitaitoinen kääntäjä pystyy ennakoimaan vastaanottajan odotukset, joten hän voi tarvittaessa lisätä tai poistaa tietoa (mts.: 17).

3.3.1 Kielelliset ongelmat

On otettava huomioon, että monet itsestäänselvytykset ovat venäläisille vieraita. Täten esimerkiksi paikannimiin on hyvä lisätä selittäviä aineksia, esimerkiksi *Kymijokeen* tulisi lisätä sana *joki* kohdekielellä. Nimen kääntäminen sen sijaan ei ole järkevää, sillä se tekee paikan löytämisen

kartalta helposti mahdottomaksi (Haapaniemi & Lukander 1991: 50). Jos nimi halutaan syystä tai toisesta kääntää, suositellaan suomenkielisen nimen lisäämistä käännöksen perään (mts.: 51). Toisin kuin nimiin, puhelinnumeroihin ja osoitteiden on syytä tehdä pieniä muutoksia. Puhelinnumeroihin lisätään maan suuntanumero; osoitteisiin maan koodi tai nimi.

Ines Antti-Poika (2009) on Helsingin Matkailijan oppaan käännösprosessia käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan huomannut, että esitteen eri kieliversioiden oikolukijat ovat nostaneet käännösten yhdeksi suureksi ongelmaksi nimien kääntämisen: saman kieliversion sisällä samasta paikasta oli käytetty useita eri nimityksiä. Nimien kanssa on tutkimuksesta saadun tiedon mukaan ollut ennenkin ongelmia. Lähtökohtana Matkailijan oppaan käännöksissä on kuitenkin pidetty sitä, että nimiä ei käännetä, jotta ne olisivat johdonmukaisia esitteen kartan ja sen kohdeluettelon kanssa. Antti-Pojan tutkimuksen mukaan ”[s]elvytyden vuoksi kohteiden tai paikkojen nimien yhteyteen voidaan kuitenkin lisätä kohdekielinen selitys tai käännös, mikäli se auttaa lukijaa ymmärtämään paremmin, mistä kohteesta on kysymys”. (2009: 62.)

Muista ongelmista on syytä mainita kulttuuriin liittyvät kielelliset ongelmat. Ne eivät liity pelkästään matkailuesitteisiin, mutta matkailuesitteiden käännöksissä ne on erityisen tärkeää ottaa huomioon, sillä esite saattaa olla ulkomaalaisen ensimmäinen kosketus vieraaseen maahan. Täten matkailuesitteellä voi olla suuri rooli kulttuurien välisten töyssyjen tasoittamisessa. Yksi konkreettinen asia on Suomessa vallitsevan sinuttelukulttuurin muuttaminen venäjän teittelyksi. Lisäksi matkailuesitteissä saattaa esiintyä pieniä kulttuuriseikkoja, joita ei helposti tule ajatelleeksi. Esimerkiksi matkaesitteen kääntämistä saksalaiselle kuluttajalle käsitelleet Haapaniemi ja Lukander (1991: 52) toteavat, että ”[s]uomalaiselle ravintola tarkoittaa paitsi paikkaa, jossa voi syödä, myös illanviettopaikkaa tanssimahdollisuuksineen. Saksalaiselle tämä ei ehkä ole itsestään selvää.”

3.3.2 Mustanvaihtopaino

Yksi tyypillisistä matkailuesitteiden piirteistä on se, että painatus tapahtuu niin kutsutulla mustanvaihdolla (termi Ines Antti-Pojan tutkimuksesta 2009: 27), eli painossa vaihdetaan vain yksi painopelti. Antti-Pojan mukaan mustanvaihtopaino tarkoittaa sitä, että vain esitteen teksti, siis musta osio, vaihdetaan, ja kuvat pysyvät samoina. Erikielisiin esitteisiin ei siis saa erilaista sisältöä tietyn kohderyhmän mukaan. Antti-Poika toteaa tutkimuksessaan, että ”[e]sitteessä käsitellyt aiheet ja sisällöt ovat siis periaatteessa identtiset, vaikka ruotsalainen lukija saattaisi olla kiinnostunut erilaisista teemoista kuin venäläinen tai saksalainen”. (Antti-Poika 2009: 27.)

Kotkan kaupungin vuoden 2011 matkailuesite on tehty mustanvaihtopainolla, joten venäläisille tarjottu lisätieto on ujutettu tekstimassan sekaan ja fonttia on pienennetty, jotta kaikki tieto on saatu

mahtumaan. Esitteen kääntäjälle onkin käännoimeksiannon yhteydessä painotettu, että käännostekstille varattu tila on sama kuin suomenkielisen esitteen tekstille varattu tila (Kokkonen sähköposti 31.5.2012). Vuonna 2012 Kotkan esitteen korvanneessa Kaakko 135 -esitteessä mustanvaihtopainosta on jo luovuttu, joskin venäjänkielinen esite noudattaakin pitkälti suomenkielistä esitettä. Tämä kertonee siitä, että venäläismatkustajia aletaan ottaa entistä paremmin huomioon. Esitteen käytettävyyttä paranevat todennäköisesti sitä mukaa, mitä kauemmas esitteen sananasaisesta kääntämisestä lähdetään, ja mitä enemmän esitettä aletaan suunnitella suoraan venäläisille.

3.3.3 Oikoluku

Huolellinen oikoluku on tärkeää etenkin kun on kyseessä ohjeistava teksti, jossa virheellisuudet voivat pahimmillaan aiheuttaa vakavia käytettävyysongelmia. Tällaisiksi voisi lukea matkailuesitetekstin lisäksi ennen kaikkea käyttöohjeet. Kotkan kaupungin matkailutoimiston Arja Kokkonen (sähköposti 31.5.2012) mukaan Kotkan venäjänkielisen esitteen on kääntäjän itse käyttämän oikolukijan lisäksi lukenut ”useampi” matkailutoimiston henkilökunnan venäjän kieltä osaava henkilö – Kokkonen ei siis määritellyt tarkemmin, kuinka moni esitteen on oikolukenu, mutta voitaneen olettaa, että henkilöitä oli kahdesta neljään. Tällainen matkailutoimiston itse suorittama oikoluku lienee tavallista, mikäli kielitaito riittää, sillä myös Helsingin Matkailijan oppaan eri käännoversioita on oikolukenu Helsingin matkailutoimiston henkilöstö (Antti-Poika 2009: 39). Joskus tällainen oikoluku saattaa kuitenkin olla epäammattimaista, sillä esimerkiksi italiankielisen esitteen oikolukenu Helsingin matkailutoimiston työntekijä oli tehnyt käännokseseen epäkieliopillisia korjauksia, jotka kääntäjä oli taas palauttanu omiksi alkuperäisiksi ratkaisuikseseen – tässä siis tuhraantui sekä oikolukijan että kääntäjän aikaa (mt.).

Matkailijan oppaan oikolukijat kommentoivat käännoksissa olleen paljon korjattavaa. Suurimpana ongelmakohtana he näkivät kääntäjän huolimattomuuden ja epäloogisuuden, ja oikolukijat olivatkin joutuneet korjaamaan muun muassa asiavirheitä, sivunumerointia, karttamerkintöjä ja sisällysluetton tekstejä. (Antti-Poika 2009: 41.) Oikolukuun käytettiin vain 1-2 tuntia kieltä kohden (mts.: 42), joten todennäköisesti paljon virheellisyyksiä on myös jäänyt korjaamatta. Tällaisella ”pikaoikoluvulla” pääsee kuitenkin eroon kaikkein suurimmista ja näkyvimmistä käytettävyysongelmista.

4 Käytettävyys

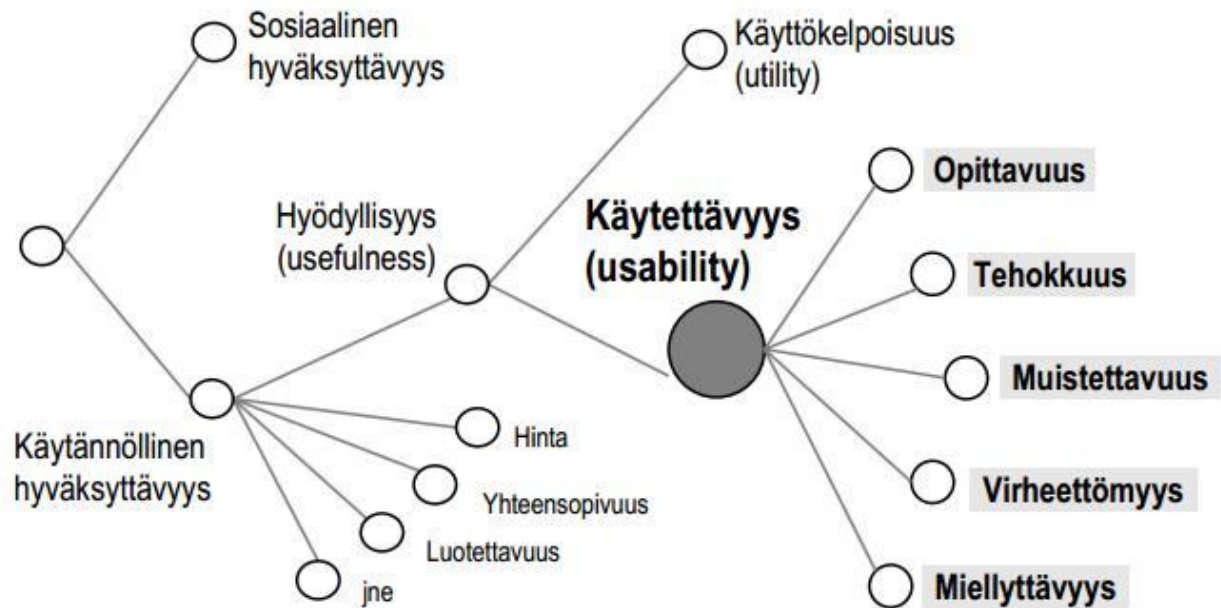
4.1 Mitä käytettävyys on?

Käytettävydestä on olemassa monia määritelmiä, jotka saattavat poiketa toisistaan paljonkin. Yksi määritelmä on ISO-standardi 9241-11, joka määrittelee käytettävyyden riippuvaksi käyttötilanteesta. Standardin määritelmä on melko ympäröivä, ja sitä voisi soveltaa lähes mihin tahansa. Sen mukaan ”käytettävyys kertoo kuinka hyvin käyttäjät pystyvät käyttämään tuotetta tuottavasti, tehokkaasti ja miellyttävästi määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi tietyssä käyttöympäristössä”. (Sinkkonen 2009:12.) Standardin määritelmästä voi päätellä, että käytettävyys on käyttäjä- ja tilannekohtaista, minkä vuoksi onkin tärkeää tuntea tuotteen käyttäjä (Ovaska ym. 2005:4). Standardin perusteella käytettävyyden osatekijöiksi voisi määritellä tuottavuuden, tehokkuuden ja miellyttävyyden (ks. esim. Korvenranta 2005: 118-119).

Vaikka harva määritelmä ottaa kantaa siihen, missä ympäristössä käytettävyyttä yleensä tutkitaan, on käytettävyysmääritelmissä perinteisesti kyse ihmisen ja tietokoneen vuorovaikutuksesta (Suojanen ym. 2012: 11), joskin määritelmiä voi soveltaa myös muilla tieteenaloilla. Wille Kuutti (2003:13) mukaan käytettävyydessä on kyse siitä, kuinka sujuvasti käyttäjä käyttää tuotteen toimintoja päästäkseen haluamaansa päämäärään. Hän huomauttaa, että myös aivan tavallisella ovelta on käyttöliittymä, jonka yksi ominaisuus on käytettävyys. Oven käytettävyys voi olla hyvä tai huono; huonon siitä voi tehdä vaikka se, ettei oven ulkonäkö paljasta, kummalta puolelta ovea pitäisi työntää sen avataksaan. (Mt.)

Käytettävyys tieteenalana käsittelee ja tutkii niitä ominaisuuksia jotka tekevät tuotteen käytettävyydestä hyvän tai huonon. Käytettävyys käsittelee myös menetelmiä joilla voidaan suunnitella käytettävyydeltään hyviä tuotteita, sekä menetelmiä joilla valmiin tuotteen käytettävyyttä voidaan arvioida. (Kuutti 2003: 14.)

Tavallisimmin käytettävyyden käsitteitä pohdittaessa viitataan Nielsenin käytettävyyden osatekijöiden malliin (Ovaska ym. 2005:3). Nielsenin (1993: 25) mukaan käytettävyyttä voidaan mitata viidellä eri osatekijällä: opittavuudella, tehokkuudella, muistettavuudella, virheettömyydellä ja miellyttävyydellä.

Kuva 1. Käytettävyyden osatekijöitä (Nielsen 1993, kuva Ovaska ym. 2005: 3)

Käytettävyyden Nielsen määrittelee vain yhdeksi hyödyllisyyden osatekijäksi (mt.), joten tämän mallin mukaan pelkkä tuotteen hyvä käytettävyys ei takaa sen hyödyllisyyttä. Hyödyllisyys puolestaan määritellään osaksi käytännöllistä hyväksyttävyyttä, mutta pelkkä käytännöllinen hyväksyttävyyys ei yksinään riitä, jotta tuote olisi hyväksyttävä, sillä tuotteen tulee olla myös sosiaalisesti hyväksyttävä. Kaaviosta käy ilmi myös se, että käytettävyys on erotettu käyttökelpoisuudesta. Tällä Nielsen haluaa korostaa sitä, että käytettävyys on eri asia kuin käyttökelpoisuus: käyttökelpoisuus selviää vasta käytännön tehtävissä, kun taas käytettävyyttä voi havainnoida käytettävyytsteillä (Ovaska ym. 2005: 3).

Pentti Roution (2007) mukaan käytettävyydellä on neljä osatekijää: hyödyllisyys, kapasiteetti, käytön tuottama tyydytys ja luotettavuus. Suojanen ym. ovat soveltaneet Rution käytettävyydosatekijöitä käännöstieteeseen. Heidän mukaansa hyödyllisyyden voi yhdistää skoposajatteluun: käännöksen tarkoitus ja funktio ovat käännöksen keskiössä. Kapasiteettia eli tuotteen antamaa hyödyn määrää voitaisiin puolestaan verrata käännöksen lukijaan ja lukijan saamaan hyötyyn. Tyydytys voidaan liittää käännöksen toimivuuteen, sujuvuuteen, luontevuuteen, esteettisyyteen ja kieliäsun oikeellisuuteen, ja luotettavuus voisi käännöksessä merkitä vastaavuutta ja virheettömyyttä. (2012:27.)

4.2 Käyttäjälähtöisyys käänntieteessä

Jotta voin perustellusti tutkia matkailuesitteen käytettävyyttä, lienee tarpeen perustella taustalla piilevä väite siitä, että esitteen lukijaa, venäjänkielistä turistia, voidaan pitää *käyttäjänä*. Lisäksi on syytä kartoittaa käyttäjälähtöisyyden ja sitä kautta myös käytettävyyden yhteyttä käänntieteeseen, sillä vaikka käänntieteessä ei ole tavallista tehdä käytettävyytustutkimusta, on siihen käänntieteessä lukuisia yhtymäkohtia.

4.2.1 Käytettävyys ja käänntiede – voidaanko käänntöksen lukijaa pitää käyttäjänä?

Käänntieteessä ei ole ollut tapana käyttää tekstin vastaanottajasta nimitystä käyttäjä, vaan on ennemminkin puhuttu lukijoista, vastaanottajista tai kohdeyleisöstä (Suojanen ym. 2012: 6). Kääntäminen on kuitenkin peruluonteeltaan välineellistä, sillä sitä tarvitaan aina johonkin tarkoitukseen (mts.: 9), ja käänntöstä voidaankin ajatella välineenä alkutekstin välittämiseksi tai ymmärtämiseksi. Matkailuesitteet on pääsääntöisesti tarkoitettu johonkin muuhun kuin viihtymis- tai sivistämistarkoitukseen. Äkkiseltään voisi ajatella, että esitteen käänntetään nimenomaan turistien viihtymistä ajatellen, mutta matkailuesite siis voidaan mieltää välineeksi alkutekstin ymmärtämiseen. Esitettä voidaan ajatella välineenä, joka johdattaa matkailijan viihtymään. Itse viihdykkeen tarjoaa kuitenkin kohde, jonka luo esite vie. Esitteen lukija siis käyttää esitettä päästäkseen haluamaansa päämäärään.

Käyttjä-nimitystä voidaan myös perustella Euroopan Integraation (1996: 5) määritelmän pohjalta: ”Käyttäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka asentaa, käyttää, säätää, puhdistaa, huoltaa, korjaa, kuljettaa tai hävittää tuotetta.” Riippuen siitä, mitä voidaan kutsua tuotteeksi, tämän määritelmän perusteella lähes ketä tahansa voitaisiin kutsua käyttäjäksi. Kielitoimiston sanakirjan mukaan tuote on:

1. luonnosta saatu t. vars. ihmistyöllä tuotettu hyödyke, valmiste.
2. taiteellisen t. kirjallisen työn tulos, luomus, teos. Kirjallinen tuote.
3. fysikaalisen, kemiallisen t. fysiologisen toiminnan tuloksena syntynyt aine tms.
4. yl. jnk toiminnan, kehityksen, määrättekijöiden tms. tulos, aikaansaannos, seuraus, tuotos.

Edellä mainitun perusteella matkailuesite kuuluu ehdottomasti kategoriaan kaksi: se on kirjallisen työn tulos, kirjallinen tuote. Matkailuesitteen lukija siis käyttää tätä kirjallista tuotetta.

Jo aiemmin mainitun ISO-standardin määritelmää voisi matkailuesitteiden osalta muokata seuraavanlaiseksi: Käytettävyys kertoo, kuinka hyvin käyttäjät (matkailijat) pystyvät käyttämään matkailuesitettä tehokkaasti (esimerkiksi ilman ajanhukkaa) ja miellyttävästi (käyttäminen on helppoa, tieto on hyvin tarjolla) tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi tietyssä käyttöympäristössä (tutustuakseen kaupunkiin ja sen nähtävyyksiin).

Vaikka käyttäjälähtöisyys ei käänntösteieteessä ole perinteinen lähestymistapa, ei ajatus ole myöskään täysin vieras, sillä esimerkiksi Hans J. Vermeer on tuonut käyttäjälähtöisyyttä käänntösteieteeseen skoposteorian muodossa (ks. kpl 4.2.2.2). Suojanen, Koskisen ja Tuomisen mukaan käyttäjäkeskeinen kääntäminen kuitenkin ”päivittää käänntösteieteen perinteessä vahvasti vaikuttanutta funktionaalista näkökulmaa ja siihen liittyvää skoposta eli käännöksen tarkoitusta korostavaa ajattelua – – nykypäivään” (mts.).

4.2.2 Käänntösteoriat ja käyttäjälähtöisyys

Suojanen ym. ovat käyttäjäkeskeistä kääntämistä käsittelevässä teoksessaan nimittäneet Eugene A. Nidan ”käytettävyyden pioneeriksi käänntösteieteessä” (2012: 37). Heidän mukaansa Nidan lähes viisikymmentä vuotta vanha teoria dynaamisesta ekvivalenssista on ensimmäisten miellelyhtymien joukossa, kun mietitään käänntöstedettä ja käytettävyyttä (mt.). Tämä ei sinänsä ole mikään ihme, sillä Inkeri Vehmas-Lehdon (1999: 54) mukaan Nida on monipuolinen ja edelleen maailman tunnetuin käänntösteoretikko.

Nidan näkemysten ohella Hans J. Vermeerin skoposteoria lukeutuu merkittävimpiin käyttäjälähtöisyyttä korostaviin käänntösteorioihin. Skoposteoriassa tärkeintä on käännöksen funktio, ja vaikka käännöksen vastaanottajat ovatkin käännöksen päämääränä, erityisesti skoposteoriassa ”korostuu toimeksianto, josta käännöksen skopos ainakin ideaalitulanteessa ilmenee ja jonka perusteella kääntäjä tekee ratkaisunsa ja johon vastaanottajien määrittelemisen vain osana sisältyy” (Suojanen ym. 2012: 33).

Seuraavassa esittelen lyhyesti Nidan dynaamista ekvivalenssia sekä Vermeerin skoposteoriaa. Vaikka käyttäjälähtöinen kääntäminen päivittääkin skoposajattelua tälle vuosikymmenelle, ovat dynaaminen ekvivalenssi ja skoposteoria voimissaan olevia käänntösteorioita joiden syrjäyttäminen ei todennäköisesti käy kovin helposti.

4.2.2.1 Dynaaminen ekvivalenssi

Raamatunkääntäjänä toiminut Eugene A. Nida piti pelkän muodollisen vastaavuuden hakemista ongelmallisena. Muodollisessa vastaavuudessa pyritään paljastamaan alkutekstin sisällön lisäksi

myös sen muoto, eli kieliopillisista kategorioista, välimerkeistä ja virkerakenteista ei poiketa (Ingo 1981: 125). Nidan muodollisen vastaavuuden vastakohtaksi kehittelemän dynaamisen ekvivalenssin perusidea on se, että onnistunut käänös vastaa dynaamisesti lähtötekstiä. Dynaaminen ekvivalenssi pitää tärkeänä vastaanottajan eli käänöksen lukijan reaktioita, joiden tulisi olla samanlaiset kuin alkutekstin lukijoissaan herättämät reaktiot. (Nida 1964: 159.) Käänöksellä pitäisi siis olla sama vaikutus lukijoihinsa kuin alkutekstillä on sen lukijoihin. Tosiasiallinen vastaanottajareaktioiden mittaaminen voi kuitenkin joskus olla vaikeaa tai jopa mahdotonta (Vehmas-Lehto 1999: 91).

Dynaamisen ekvivalenssikäsityksen olennaisena osana on luonteva tulokieli. Tämän saavuttaakseen kääntäjän on pyrittävä löytämään lähtötekstin ilmaisulle ”lähin luonteva vastine”. (Nida 1964: 166.) Vehmas-Lehdon mukaan luontevissa vastineissa ei ole mitään uutta verrattuna vapaan kääntämisen periaatteeseen, mutta ”vallankumoukselliseksi dynaamisen ekvivalenssin tekee se, että sen mukaan käännettäessä poiketaan joskus paitsi lähtötekstin kielellisestä muodosta, myös sen merkityksestä, ja tuodaan käänös lähemmäksi vastaanottajan kulttuuria” (1999: 56). Esimerkkinä tällaisesta voitaisiin pitää vaikkapa ilmansuuntien nimityksiä: pohjoisen pallonpuoliskon lauhkean vyöhykkeen asukkaille pohjoistuuli merkitsee kylmää ja etelätuuli lämmintä ilmaa, kun taas eteläisellä pallonpuoliskolla tilanne on päinvastainen (Nida 1964: 216).

4.2.2.2 Skoposteoria

Monissa käänösteorioissa tavoitellaan jonkinlaista ekvivalenssia lähtötekstin kanssa, ja tyypillisesti teoriat eroavat toisistaan siinä, millä tavoin käänöksen tulisi vastata lähtötekstiä (Vehmas-Lehto 1999: 90). Katharina Reiss ja Hans Vermeer ovat nähneet vastaavuuden hakemiseen liittyvän ongelmia, minkä vuoksi he ovat keskittyneet ensisijaisesti adekvaattisuuteen eli siihen, miten käänös toimii tulokielisessä yhteisössä (mts.: 91-92).

Reiss ja Vermeer asettavat skopossäännön käänösteorian ylimmäksi säännöksi. Heidän mukaansa absoluuttista käänöstapaa ei ole olemassa, vaan toiminnan määrää sen tarkoitus. Käännettäessä on siis ensisijaisen tärkeää huomioida se, kenelle käännetään. Käänöksen toteutuskeinot valitaan skopoksen mukaan, ja kääntämisessä ”tarkoitus pyhittää keinot”. (1986: 58.) Skoposteoria ei siis tavoittele ekvivalenssia, vaan käänöstä, joka pystyy toteuttamaan funktionsa (Vehmas-Lehto 1999: 92).

Reiss ja Vermeer toteavat skopoksen olevan kuvattavissa vastaanottajasta riippuvaksi muuttujaksi, eli jotta skopos pystytään määrittämään, on tiedettävä käänöksen kohderyhmä. Skoposta ei voida

määritellä, jos ei pystytä arvioimaan käännöksen vastaanottajaa: ”Ei voida ratkaista, onko jokin skopos mielekäs tuntemattomille vastaanottajille”. (Mts.: 59.)

4.2.3 Käännösstrategiat ja käyttäjälähtöisyys

Tiettyjä käännösstrategioita voidaan helposti tarkastella käyttäjälähtöisyyden ja käytettävyyden näkökulmasta, vaikka yleensä niitä ajatellaan vain välttämättöminä käännösprosessien osina. Suojasen ym. mukaan vastaanottajien huomioimisen kannalta keskeisiä strategioita ovat eksplikointi sekä pragmaattisen adaptaation strategiat (2012: 34). Lisäksi kotouttamista ja vieraannuttamista on helppo tarkastella käyttäjäystävällisyyden kannalta: kumpi strategioista lopulta palvelee käyttäjää paremmin?

4.2.3.1 Eksplikointi

Eksplikointi tarkoittaa sitä, että alkutekstin implisiittinen eli epäsuorasti ilmaistu, lukijoiden ennakkotietojen avulla pääteltävissä oleva tieto on tuotu selvästi ilmi käännöksessä. Taustalla eksplikoinnissa ovat kääntäjän oletukset lukijoiden todennäköisistä taustatiedoista ja tilanteesta. Eksplikointia on pidetty lupaavana ehdokkaana kääntämisen universaaliksi, ja monet laajat korpustutkimukset ovatkin tukeneet universaalihypoteesia. (Suojanen ym. 2012: 34.)

Tavallisesti runsaasti käytetty eksplisiittisyys lisää luettavuutta ja parantaa tekstin ymmärrettävyyttä, minkä ansiosta lukijan tulkintaprosessi helpottuu. Monilla kääntäjillä tietoinen pyrkimys helpottaa lukijoiden lukuprosessia, mikä johtaa eksplisiittisyyden lisääntymiseen. (Suojanen ym. 2012: 34.) Toisaalta on myös huomioitava se, että kaikkea ei aina kannata kääntää. Mikäli tekstile varattu tila on rajallinen, voi olla, ettei eksplikointi edes ole vaihtoehto – tilaa ei ole riittävästi, jotta kaikki implisiittinen aines voitaisiin tuoda järkevästi käännökseen. Rungas eksplikointi ei siis aina paranna käytettävyyttä, sillä se voi tuoda jopa liikaa uutta ainesta käännökseen.

4.2.3.2 Kotouttaminen ja vieraannuttaminen

Suojasen ym (2012: 36) mukaan yksi käännösteorian avainkysymys on se, tuleeko käännöksen olla ”sujuva, luonteva ja helposti ymmärrettävä vai pikemminkin kohdekielen ilmaisun rajoja venyttävä ja vieraita elementtejä lukijalle esittelevä”. Tämä kahtiajako tunnetaan vastakohtaparista kotouttava ja vieraannuttava kääntäminen. Vieraannuttamisella tarkoitetaan yleensä menetelmää, jonka avulla säilytetään lähdetekstin jokin keskeinen tai joitain keskeisiä piirteitä – siinä siis jätetään joitain vieraita, toiseen kulttuuriin liittyviä asioita selittämättä. Kotouttaminen taas viittaa tekstiin, joka on mukautettu esimerkiksi kohdekielen ja kohdekielisen kulttuurin mukaiseksi. (Oittinen 2000: 278.) Näistä kotouttava vaikuttaa käyttäjäystävällisemmältä: asiat esitetään tutussa muodossa ja vieraita

aineksia vältellään. Vieraannuttava käänös taas laittaa lukijan ponnistelemaan, ja vieraannuttavan käänösstrategian mukaan kääntäjän ei ole tarkoituskaan tehdä käänöksestä helposti lähestyttävää. (Suojanen ym 2012: 36.)

Kotouttaminen ja vieraannuttaminen eivät välttämättä aina ole toisilleen vastakkaisia strategioita, vaan ne voivat jopa esiintyä samassa teoksessa. Menetelmät eivät ole sinänsä suositeltavia tai paheksuttavia, vaan niitä tarvitaan ja käytetään tilanteen mukaan. (Oittinen 2000: 279–280.)

4.2.3.3 Pragmaattiset adaptaatiot

Sanaleikkejä ja murteita lukuun ottamatta kielelliset ongelmat ja niiden kääntämisessä käytettävät käänöskeinot, -proseduurit ja -vaihdot ovat yleensä aika yksinkertaisia. Hankalampia ratkaista ovat pragmaattiset käänösongelmat eli ongelmat, jotka liittyvät tilannetekijöiden, ennen kaikkea käänöksen vastaanottajien, ottamiseen huomioon käännettäessä. (Vehmas-Lehto 1999: 99.)

Vehmas-Lehdon (1999) mukaan kääntäjän ammattipätevyyteen kuuluu se, että hän on selvillä tulokulttuurin erikoispiirteistä ja tulokielisten ihmisten ajatusmaailmasta. Tämän vuoksi hänellä onkin todennäköisesti paremmat edellytykset arvioida pragmaattisten adaptaation tarpeellisuutta kuin keskimääräisellä toimeksiantajalla. Monesti on kuitenkin tarpeen keskustella toimeksiantajan kanssa siitä, mihin tarkoitukseen käänös tehdään ja mitä siltä odotetaan. (Mts.: 112.)

4.2.3.3.1 Pragmaattisten adaptaatioiden lajit

Pragmaattisia adaptaatioita esiintyy neljää eri lajia: lisäyksiä, poistoja, korvauksia ja järjestyksen muutoksia. Korvaukset ja lisäykset ovat näistä tavallisimpia, kun taas poistot ovat melko harvinaisia. Lisäyksiä ja korvauksia tavallisesti vaativia tilanteita esittelen pragmaattisten adaptaatioiden syiden yhteydessä; seuraavassa lyhyesti poistoista ja järjestyksen muutoksesta.

Oikeutetut **poistot** ovat käänöksissä melko harvinaisia. Poisto tulee kyseeseen lähinnä silloin, kun lähtötekstissä on kyse tulokulttuurista. Tällöin käänöksestä voi olla tarpeen poistaa itsestäänselvyyksiä. (Vehmas-Lehto 1999: 100.) Poisto voisi tulla kyseeseen vaikkapa silloin, kun lähtötekstissä mainittaisiin *Suomen pääkaupunki Helsinki*. Suomeksi käännettäessä tekstistä oletettavasti poistettaisiin sanat *Suomen* ja *pääkaupunki*, sillä tämä tieto on suomalaiselle päivänselvää.

Käänöksestä voidaan myös jättää pois tulokielen ilmaisua selittäviä eli metalingvistisiä aineksia. Tällainen voisi olla vaikka *kuten sanoo saksalainen sananlasku*. (Mts.: 100-101.)

Vehmas-Lehdon mukaan käännöksestä voidaan myös poistaa sellaisia yksityiskohtia, joilla ei ole lukijoille mielenkiintoa. Näin tehdään etenkin, jos muutoin joudutaan lisäämään pitkiä ja hankalia selityksiä.

Järjestyä voi olla tarpeen muuttaa tekstikonventioiden erojen vuoksi. Vehmas-Lehdon mukaan on havaittu, että saksalainen lukija odottaa tärkeintä asiaa lopuksi, englantilainen taas keskivaiheilla. Esimerkiksi käännettäessä englannista *from cancer to common cold* saksaan asioita ei voi panna samaan järjestykseen, vaan on aloitettava lievemällä sairaudella. (1999: 101.)

4.2.3.3.2 Pragmaattisten adaptaatioiden syyt

Esittelemäni jaottelu pragmaattisten adaptaatioiden syistä perustuu Inkeri Vehmas-Lehdon jaotteluun teoksessa *Kopiointia vai kommunikointia?* (1999: 101-112).

Adaptaatioita voi olla tarpeen tehdä **aika-, paikka- ja tekstifunktioerojen** vuoksi, eli kun käännöksen viestintätilanne on erilainen kuin lähtötekstin. Tällainen voi olla vaikkapa lehtiteksti, jossa mainitaan ”eilen iltapäivällä” tapahtuneen jotain. Jos käännös julkaistaan eri päivänä kuin lähtöteksti, on käännöksessä aika ilmaistava päivämäärällä. Myös maantieteelliset erot vaativat adaptaatiota, sillä jos lähtötekstissä kerrotaan ”maassamme” tapahtuneen jotain, on se esimerkiksi Venäjällä julkaistaessa käännettävä ”Suomessa” tapahtuneen jotain. Toisinaan myös tekstin funktio poikkeaa käännöksessä alkuperäisestä, jos vaikkapa poliittinen, suoraan kansaan vetoava teksti halutaan saattaa tiedoksi ulkomaalaisille. (Vehmas-Lehto 1999: 101-102.)

Myös **taustatietojen erot** voivat aiheuttaa adaptaation tarvetta. Näistä Vehmas-Lehto on nostanut esille myös matkailuesitteessä paljon esiintyvän adaptaation: paikannimiin ja muihin erisnimiin liitetään yleisnimi. Tällainen tapaus voisi olla vaikkapa kun käännetään englanniksi virke ”Lappeenrannassa, luonnonkauniin Saimaan rannalla”. Tällöin olisi tarpeen tehdä kaksikin lisäystä: ”in the city of Lappeenranta, on the beautiful lake of Saimaa”. (Vehmas-Lehto 1999: 103.) Etenkin matkailuesitteen kaltaisessa tekstissä, jossa taustatietoja tulisi paikoin olla paljonkin, voi lisäysten tarve olla valtava. Koska ainakin tämän tutkimuksen aineistossa tila on kuitenkin rajattu mustanvaihtopainon takia, saattaa toisinaan olla järkevämpää jättää asioita pois kuin alkaa taustoittaa ja selittää niitä.

Yksi adaptaatioita aiheuttava seikka on **kulttuurierot**. Jos esimerkiksi Venäjällä kehoitetaan juomaan tislattua vettä, on tislaminen hyvä jättää pois suomeen käännettäessä: Suomessa vesijohtoveden laatu on niin hyvä, että vettä ei ole tarpeen tislata. (Vehmas-Lehto 1999: 105.) Toisaalta joskus ulkomaalaisesta voi tuntua hullulta, että Suomessa voi juoda vettä hanasta, eivätkä

suomalaiset kannan litratolkulla vettä kaupasta. Tämä voi joskus aiheuttaa lisäyksen tarpeen vieraille kielelle käännettäessä. Lisäksi Vehmas-Lehto (mts.: 106) mainitsee elinympäristön ja kulttuurin aiheuttaman niin kutsutun vastineettoman sanaston, joka vaatii lähes aina pragmaattisen adaptaation. Tällaisia sanoja ovat muun muassa sekahaku, kalakukko, isyysloma ja tangomarkkinat. Vastineetonta sanastoa ovat myös eri maiden mitat, määrät ja rahayksiköt, jotka käänöksessä korvataan usein tulomaan kulttuurin yksiköllä. (Mt.)

Konventioerot eri kielten välillä tarkoittavat sitä, miten jotain on tapana ilmaista. Tällaisia ovat esimerkiksi laadulliset erot, eli vaikkapa käyttöohjeiden verbin muoto voi olla erilainen - esimerkiksi yhdessä kielessä imperatiivi, toisessa passiivi, kolmannessa infinitiivi. Myös etikettiin, esimerkiksi puhutteluun liittyviä eroja on paljon. Suomessa sinuttelu on tavallista ja teitittely melkein poikkeavaa, kun taas Venäjällä vieraan ihmisen sinuttelu voi olla työkeäkin. Etikettiin liittyy myös pragmeemin puuttumisen aiheuttamat ongelmat. Esimerkiksi englannissa ei ole pragmeemia ”hyvää ruokahalua”, joten syömään ryhdytään tavallisesti ilman toivotuksia. (Vehmas-Lehto 1999: 107-109)

Konventioerot voivat olla myös määrällisiä eli frekvenssieroja: yhdessä kielessä suositaan verbejä, ja toisessa substantiiveja; jossain relatiivilauseita ja yhdessä partisiippirakenteita. Käännettäessä tuli luonnollisesti pyrkiä siihen että käänös olisi myös määrällisiltä tekijöiltään luontevaa tulokieltä. Määrällisten tekijöiden huomiotta jättäminen tekee Vehmas-Lehdon (1999) mukaan käänöksestä ”piilovirheellistä”: käänös vaikuttaisi olevan oikein tehty, mutta kokonaisuus luo omituisen vaikutelman. (Mts.: 110-112.)

4.3 Käytettävyyden tutkimisen työkaluja

Tässä tutkielmassa esiteltävät käytettävyyden tutkimisen työkalut ovat sellaisia Suojasen (2012: 46) ym. esillä nostamia tutkimusmenetelmiä, joita voisi kuvitella sovellettavan käännöstieteessäkin.

4.3.1 Kuvitteelliset käyttäjät

Jotta tuotteen suunnittelija tuntisi käyttäjän, tulee käyttäjän toimintaa tutkia ennen tuotteen suunnittelua, suunnittelun aikana sekä suunnittelun jälkeen (Sinkkonen ym. 2009: 23). Näin tietysti tapahtuu ihannetilanteessa, mutta kuten Suojanen ym. toteavat, esimerkiksi käännöstieteessä todellisia käyttäjiä hyödynnetään suunnitteluvaiheen aikana vain harvoin (2012: 47). Mentaalisten mallien käyttö sen sijaan on kääntäjälle tuttua (mt.), joskin se on toisinaan hyvin problemaattista. Kääntäjän näkemys siitä, kuka käännöstä lukee ja millaiset taustatiedot lukijalla on, on aina subjektiivinen. Lisäksi jokainen käyttäjä on erilainen, vaikka taustat olisivatkin samanlaiset. Siksi on ehkä mahdollista kuvitella tyypillinen käyttäjä, joskaan kukaan käyttäjistä ei välttämättä vastaa tyypillisen käyttäjän profilia. Koska todellisten käyttäjien joukko on aina jossain määrin heterogeeninen, tarvitaan keinoja joukon ryhmittelyyn (mts.: 48). Suojanen, Koskinen ja Tuominen esittelevät näistä työkaluista kolme: kuvitteelliset persoonat, sisäislukijan ja vastaanottajakeskeisen viestinnän suunnittelun eli *audience designin* (mts.: 47).

4.3.1.1 Persoonat

Persoonat ovat todellisia käyttäjiä edustavia mielikuvitushahmoja (Suojanen ym. 2012: 48).

Persoonana on kuvitteellinen henkilö, jolla on tavoite, toimintaympäristö ja persoonan pohjana olevan käyttäjäryhmän ne piirteet, jotka erottavat heidät käyttäjinä kaikkien muiden käyttäjäryhmien piirteistä. Sen lisäksi persoonalla on sellaisia tyypillisiä käyttäjäryhmänsä ihmisten ominaisuuksia, jotka tekevät persoonasta elävän suunnittelijalle. Persoonille annetaan myös nimet ja mielellään kuvat. Persoonien avulla suunnittelija pystyy paremmin eläytymään kunkin käyttäjäryhmän tavoitteisiin, toimintatapaan ja ongelmiin. Tällä on selitys psykologiassa: Ihmisen on helpompi suunnittelussa ja päätöksenteossa toimia konkreettisten asioiden kanssa. (Sinkkonen ym. 2009: 23-24.)

Persoonien käyttö sopii hyvin yhteen kääntäjien toimintatavan kanssa. Se on kätevä tapa tuoda loppukäyttäjät mukaan kääntämisprosessin kaikkiin vaiheisiin. Käännöstieteessä tutumpana voidaan kuitenkin pitää sisäislukijoita. (Suojanen ym.: 48-49.)

4.3.1.2 Sisäislukija

Sisäislukijalla tarkoitetaan sitä, millaiselle lukijakunnalle kirjoittaja suuntaa tekstinsä (Suojanen ym.: 50), toisin sanoen siinä on kyse ominaisuuksista, joita teksti lukijaltaan edellyttää (Alanko

2001: 220). Sisäislukija kuvastaa kääntäjän odotuksia kohdeyleisön suhteen, minkä vuoksi se vaikuttaa vahvasti kääntäjän tekemiin ratkaisuihin (Suojanen ym.:50).

Sisäislukijan malli perustuu kääntäjän henkilökohtaiseen arvioon muun muassa lukijan kulttuurintuntemuksesta. Koska käännöksiä tehdään tyypillisesti kohdeyleisölle, joka on kauempana lähtökulttuurista kuin alkuperäisen tekstin yleisö, voi kääntäjä tuntea tarvetta muokata tekstiä käännöksen vastaanottajille sopivammaksi. (Sousa 2002: 21-22.) Käännöksellä on siis erilainen sisäislukija kuin lähtötekstillä, ja tällä voidaan selittää käännökseen tehtyjä muutoksia sekä käännöksen ja lähtötekstin välisiä eroja. (Suojanen ym. 2012: 52).

Lukijoista tehtäviin johtopäätöksiin jää kuitenkin epävarmuutta, kun taustalla ei ole tutkimustuloksia vaan kääntäjän intuitiivisia oletuksia. Ovaska ym. (2005: 2) teilaavatkin muun kuin tutkimukseen perustuvan tiedon seuraavalla ohjeella: ”Älä koskaan kuvittele, että käyttäjä on samanlainen kuin itse olet, äläkä tee suunnittelupäätöksiä perustuen siihen, millainen kuvittelet käyttäjän olevan.” Näin tapahtuisi tietenkin ihannetilanteessa, mutta käytännössä kääntäjällä ei liene aina mahdollista tai järkevää käyttää aikaa ja resursseja todellisten käyttäjien tutkimiseen.

4.3.1.3 Audience design

Audience design ei ole saanut vakiintunutta suomennosta, mutta Suojanen, Koskinen ja Tuominen käyttävät suomennosta vastaanottajakeskeinen viestinnän suunnittelu (2012: 57). Heidän mukaansa *audience design* ”perustuu ajatukseen, että puhuja säätelee puhetapaansa ja -tyyliään sen mukaisesti, kenelle hän on puhumassa ja millaisen vastaanoton hänen puheensa saa”. Kääntämisessä jo se, että jotain päätetään kääntää tietylle kielelle, on merkittävä vastaanottajia ja kuulijoita rajaava kysymys, sillä viestin vastaanottajana voi olla vain sellainen henkilö, joka ymmärtää kieltä. (Mt.)

Hatimin ja Masonin (1997: 83) mukaan *audience design* voi selkiyttää kohderyhmää kääntäjälle. Käännös kohdistetaan harvoin vain yhdelle, tunnetulle lukijalle, joten kohderyhmä on helposti kasvoton ja hämärä. Kun viitekehyksenä käytetään *audience designia*, voi ensisijaisten ja tarkoitettujen vastaanottajien joukko selkiytyä. Käännösratkaisut voidaan sitten tehdä tämän kohderyhmän tarpeita vastaaviksi. (Mt.)

4.3.2 Todelliset käyttäjät

Koska kuvitteellisten käyttäjien joukko on yleensä homogeeniseksi ajateltu ja yksinkertaistettu kuva yleisöstä, ja todellisten käyttäjien joukko taas on heterogeeninen ja ennalta arvaamaton, on käytettävyytutkimuksessa arvokasta hankkia tietoa myös todellisista käyttäjistä. (Suojanen ym. 2012: 60.) Koska tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tutkita todellisia käyttäjiä, teen vain lyhyen

katsauksen todellisten käyttäjien tutkimiseen. Vaikka esittelen tässä yksittäisiä menetelmiä, on tyypillistä, että tutkimuksessa yhdistellään useita erilaisia metodeja (mts.:82).

Yksi käytettävyystudion menetelmistä on **käytettävyydestaus**. Rubinin (1994) mukaan käytettävyydestaus on prosessi, jossa tuotteen kohderyhmän edustajien avulla arvioidaan, missä määrin tuote täyttää tietyt käytettävyydekriteerit (teoksessa Koskinen 2005: 188). Koskisen mukaan käytettävyydestaus tuotteen käytettävyydestä saadaan tietoa tarkkailemalla tuotteen käyttäjäryhmiin kuuluvien testikäyttäjien toimintaa ja käyttäytymistä. Yhtä tuotetta testatessa testikäyttäjiä voi olla vain yksi tai vaikka satoja - testaajien määrä riippuu testattavasta tuotteesta, testin tavoitteista ja resursseista. Yleensä yhden tai kahden osallistujan avulla ei kuitenkaan saada tarpeeksi kattavia tuloksia, kun taas satojen käyttäjien tutkiminen vaatisi niin paljon resursseja, ettei se ole kannattavaa. Tuotetta testataan siten, että testikäyttäjiä pyydetään suorittamaan todellisia käyttötilanteita mahdollisimman hyvin vastaavia testitehtäviä. Tietoa tuotteen käytettävyydestä saadaan analysoimalla testeistä kerättyä aineistoa, kuten muistiinpanoja ja videokuvaa käyttäjien toiminnasta (Mt.)

Suojanen ym. (2012) esittelevät menetelmiä, joita voi hyödyntää käytettävyydestausissa. Yksi mahdollinen tiedonkeruutapa on **ääneenajattelu**. Siinä testikäyttäjiä pyydetään ajattelemaan ääneen samalla kun he suorittavat tehtäviä. Tällä tavoin saadaan tietoa käyttäjien mentaalimalleista ja tuotteen ongelmista. **Katseenseurannalla** taas kerätään tietoja käyttäjän silmänliikkeistä. Täten saadaan tietoa käyttäjän tarkkaavaisuuden ja huomion suuntautumisesta. Tämä metodi tosin edellyttää erityisin laitteita ja tavallisesti myös laboratorio-olosuhteita. (Mts. 64-66.)

Todellisia käyttäjiä voidaan tutkia myös muilla tavoin. **Kyselylomake ja haastattelu** eivät liene vieraita tutkimusmenetelmiä millään tieteenalalla (Suojanen ym. 2012: 67). Haastattelun tyyllisenä tutkimusmenetelminä voidaan pitää **fokusryhmien** käyttöä. Parviaisen (2005: 53) mukaan fokusryhmät on puolistrukturoitu ryhmähaastattelu- tai ryhmäkeskustelutilanne, jota ohjailee haastattelija eli moderaattori. Fokusryhmiä, kuten myös **etnografiaa**, käytetään myöskin monilla tieteenaloilla. Etnografia on tutkimusmenetelmä, jonka avulla tutkitaan yhteisöjen kulttuuristen järjestelmiä (Vuorinen 2005: 63). Etnografinen tutkimus sisältää tavallisesti osallistuvaa havainnointia, haastatteluja sekä muita tiedonkeruutapoja - tutkimuksen yksityiskohdat vaihtelevat paljon tilanteen mukaan. Tiedonkeruun lisäksi etnografiaan kuuluu aineiston kuvailu ja analyysi. Kimmo Vuorisen mukaan ”[k]äytettävyystudiossa etnografian avulla pyritään ymmärtämään käyttöympäristöä ja käyttäjiä – heidän tarpeitaan, käytäntöjään ja sosiaalisia prosessejaan”. (Mts: 63.)

4.3.3 Heuristinen arviointi

Käytettävyyttä voi arvioida kuvitteellisten ja todellisten käyttäjien lisäksi heuristiikoilla. Ne ovat listoja säännöistä ja ohjeista, joita käytettävyydeltään hyvän käyttöliittymän tulisi noudattaa (Kuutti 2003: 47). Heuristiikkoja on olemassa niin yleispäteviä laajasti eri arviointeihin sopivia kuin räätälöityjä, kapealle osa-alueelle sopivia (mt.).

Varhaiset heuristiikat ovat olleet laajoja sääntökokoelmia, mutta ne on todettu epäkäytännöllisiksi. Kuutin mukaan kevyemmilläkin heuristiikoilla on mahdollista paljastaa käytettävyyden yleisimmät ja vakavimmat ongelmat. (2003: 47.) Yleisimmin käytetty heuristiikkalista on Nielsenin luoma noin kymmenkohtainen lista (ks. esim. Kuutti 2003: 49), joskin listasta on eri variantteja ja täten kohtien määrä saattaa vaihdella.

Heuristinen arviointi on yksinkertainen, nopea ja edullinen tapa käytettävyysohjelmien etsimiseen. Lisäksi heuristisen arvioinnin vahvuutena voidaan pitää sitä, että se soveltuu hyvin tuotteen eri kehitysvaiheisiin: sitä voidaan käyttää niin valmiin kuin tuotekehityksen alkuvaiheessa olevan tuotteen arvioinnissa (Nielsen 1994). Sen tehokkuus tosin riippuu osin siitä, kuinka paljon arvioijalla on kokemusta käytettävyydestä, tutkittavasta järjestelmästä ja järjestelmän käyttötarkoituksesta. Eri arvioijat löytävät yleensä erilaisia ongelmakohtia, joten arvioija tulisi olla useampi. Nielsenin (1993) mukaan yksi käytettävyyteen perehtynyt arvioija löytää noin 35 % käytettävyysohjelmia, kolme arvioijaa noin 60 % ja viisi arvioijaa noin 75 % ongelmista. Tästä suurempi arvioijien määrä tuo mukanaan vain vähän lisätuloksia. (Riihiaho 1997: 2.)

Dokumentaatioon on luotu omia heuristiikkalistoja Nielsenin listan pohjalta. Yksi esimerkki on Vesa Purhon (2000) luoma lista, jonka Tytti Suojanen on suomentanut:

- *dokumentaatio vastaa todellisuutta: kieli ja käsitteet ovat käyttäjälle tuttuja ja teksti etenee loogisesti*
 - *dokumentaatio vastaa tuotetta: tekstissä käytetty terminologia on sama kuin käyttöliittymässä tai tuotteessa*
 - *dokumentaatio on tarkoituksenmukaista: jos tuotteen dokumentaatio muodostuu useista dokumenttityypeistä (esim. asennusopas ja käyttöopas), kullakin dokumentilla on oltava selkeä käyttötarkoitus ja ne on julkaistava tarkoituksenmukaisessa mediassa*
 - *dokumentaatio tukee erilaisia käyttäjiä*
-

- *dokumentaation sisältö rakenne on toimiva: tieto on nopeasti löydettävissä ja helposti ymmärrettävissä, mikä edellyttää esimerkiksi imperatiivin, aktiivin ja suoran puhuttelun käyttöä*
 - *dokumentaatio tukee erilaisia tiedonhaku tapoja: eri käyttäjät etsivät tietoa eri tavoin, mikä on otettava huomioon dokumentin rakenteessa, jäsentelyssä ja tekstin sommittelussa*
 - *dokumentaatio on tehtäväkeskeistä: tieto esitetään käyttäjän tehtävien mukaan eikä tuotetta kuvailemalla*
 - *dokumentaatio opastaa ongelmatilanteissa*
 - *dokumentaatio on johdonmukaista ja noudattaa standardeja (esim. terminologia)*
 - *dokumentaatiolla on lukuohje: kun kyse on laajasta dokumentaatiosta, käyttäjää on ohjeistettava myös dokumentaation käytössä (Suojanen ym. 2012: 92.)*
-

Purhon luomaa listaa ovat pro gradu –tutkielmissaan käyttäneet muun muassa Paula Laakkonen (2006) ja Juha Hämäläinen (2008). Laakkosen tutkielmassa tarkasteltiin teknisessä dokumentaatiossa esiintyviä varoituksia ja huomautuksia; Hämäläisen tutkielmassa MP3-soittimen käyttäjädokumentaatiota.

Laadun valvonta ei ole uusi asia käännoäsalalla, kuten ei myöskään hyvän ja toimivan käännoäksen kriteerien määrittäminen ja parhaat kääntämisen menetelmät. Heuristiikkoja on kuitenkin tavallisesti sovellettu käännoäsprosessissa valmiin käännoäksen arvioinnin näkökulmasta, ja Suojanen ym. pohtivatkin, voisiko myös käännoäsalalla ajatella käytettävyyttä arvioitavan jo kehitysprosessin aikana. (2012: 95). Perinteisissä laadunarviointimalleissa on tavallisesti keskitytty alkutekstin piirteiden tarkkaan analyysiin ja arvostettu käännoäksissä yksityiskohtaista vastaavuutta alkutekstin eri piirteiden kanssa. Esimerkiksi Christiane Nordin (1991) mukaan on kuitenkin tärkeää sovittaa yhteen lähdetekstistä saatava materiaali sekä toisaalta kohdetekstiä varten saatava materiaali. Kääntäjä on siis vastuussa sekä lähdetekstin lähettäjälle että kohdetekstin vastaanottajalle. (Suojanen ym. 2012: 95–96.)

Vaikka heuristiikka on käännoäsalalla melko vieras termi, on käännoästoimintaan aina sisältynyt tiedostamatonta heuristista laadunarviointia (Suojanen ym. 2012: 98). Myös käännoästieteessä on

tehty listoja tarkistettavista asioista, seuraavassa Daniel Gouadecin (2010) tekstin pohjalta koottu lista:

a) Materiaalinen laadunarviointi, jossa varmistetaan että kaikki käännettäväksi määritetyt osiot on käännetty ja että käänös vastaa annettua spesifikaatiota.

b) Kielen, tyylin ja rekisterin tarkastus 1) oikeakielisyyden 2) tasalaatuisuuden ja 3) spesifikaatiovastaavuuden näkökulmasta.

c) Tekninen, asiallinen ja semanttinen tarkastus, jossa tarkastetaan, että kaikki asiatiedot, aineisto ja esittämisjärjestys ovat asianmukaisia ja vastaavat spesifikaatiota.

d) Transferin laadun tarkastus, jossa varmistetaan, että kaikki alkutekstin relevantit osat on käännetty (ellei adaptaatio ole ollut tarpeen) ja että käänös vastaa 1) ammatillisia normeja, 2) toimeksiantajan spesifikaatiota ja 3) loppukäyttäjän tarpeita ja vaatimuksia.

e) Homogeenisuuden ja yhdenmukaisuuden tarkastus eli tyylin, termistön, fraasien ja rekisterin yhteneväisyys ja horjumattomuus (erityisesti tiimityön yhteydessä). (Suojaanen ym. 2012: 98.)

Heuristisen arvioinnin tulos on lista käytettävyysspuutteista sekä viittaus heuristiikan sääntöön, jota puute rikkoo (mts.: 90). Löydetyt ongelmat voidaan luokitella vakavuuden perusteella, ja esimerkiksi Nielsen on luonut viisiportaisen vakavuusasteikon:

- 1) Kyseessä ei ole käytettävyysongelma.*
 - 2) Kosmeettinen käytettävyysongelma, korjataan, jos on aikaa.*
 - 3) Pieni käytettävyysongelma, häiritsee käyttöä, korjataan.*
 - 4) Suuri käytettävyysongelma, vaikeuttaa käyttöä merkittävästi, korjattava heti.*
 - 5) Katastrofaalinen käytettävyysongelma, ongelma on korjattava, tuotetta ei voi päästää myyntiin. (Nielsen 1994; Korvenranta 2005: 115.)*
-

Käytettävyysongelman vakavuuteen vaikuttavat Nielsenin (1994) mukaan seuraavat tekijät:

- Ongelman yleisyys (frequency) eli esiintyykö ongelma usein?
- Ongelman vaikutus (impact) eli onko ongelma vaikeasti ohitettava?

- Ongelman pysyvyys (persistence) eli häiritseekö sama ongelma aina, kun käyttäjä törmää siihen? (Korvenranta 2005:115)

Suojanen ym. ovat Nielsenin taulukkoa soveltaen koonneet tutkija ja kanadalaisen Translation Bureaun laadunarvioija Malcolm Williamsin (2009) käännösten laadunarvioinnin ja virheiden luokittelun pohjalta seuraavan neliportaisen ongelmien vakavuustaulukon:

0. Kyseessä ei ole laatuongelma vaan makuasia.

1. Pieni/kosmeettinen virhe (esimerkiksi kirjoitusvirhe); korjataan jos on aikaa.

2. Virhe, joka ei riko argumentaatorakennetta; vastaa kohtaa 1.

3. Kriittinen virhe; käännöstä ei voi julkaista. (Suojanen ym. 2012: 101-102.)

Tämä on kuitenkin vain yksi luokittelu muiden joukossa. Suojasen ym. (mts.: 102) mukaan ”[s]amankaltaisia virheiden luokittelumalleja sisältyy useimpiin kvantitatiivisiin laadunarviointimalleihin, joissa virheille annetaan usein myös numeerisia arvoja vakavuusasteen mukaisesti.”

Kuten mainitsin aiemmin, kevyemmilläkin heuristiikoilla on mahdollista paljastaa käytettävyyden yleisimmät ja vakavimmat ongelmat. Heuristisen asiantuntija-arvioinnin puute tosin on siinä, että parhainkaan asiantuntija ei pysty löytämään kaikkia käytettävyyso ongelmia. Tämä on olennaista myös tutkimukseni kannalta: pystyn todennäköisesti paljastamaan yleisimmät ja vakavimmat ongelmat, mutta kaikkia tekstin käytettävyyso ongelmia en todennäköisesti ole kyennyt löytämään.

5 Aineiston heuristinen analyysi

5.1 Aineiston esittely

Aineistona on Kotkan kaupungin vuoden 2011 matkailuesite *Kotka Merikaupunki* sekä sen käänös *Котка Морской город*. Kaikkiaan 96 000 painetusta esitteestä 40 000 oli suomenkielisiä ja 30 000 venäjänkielisiä (Kymen Sanomat 2010). Jo painomääristä voi siis päätellä, että venäläiset on ylivoimaisesti suurin matkailijaryhmä Kotkassa, ja venäläismatkailun kasvupotentiaali ylittää varmasti pidemmän päälle kotimaanmatkailun vastaavan. Esitteestä painettiin myös englannin-, ruotsin- ja saksankielisiä versioita, joskin suomen- ja venäjänkieliset versiot olivat ainoat, jotka oli huolehdittu saataville heti 2010/2011 vuodenvaihteeseen (mt.). Tästä voi päätellä, että venäläisiä odotettiin Kotkaan jo uudenvuoden viettoon. Venäläisiä näkyikin Kotkan katukuvassa ympäri vuoden, kun taas muut turistiryhmät pitävät Kotkaa lähinnä kesäkohteena.

Esitteen on kääntänyt toiminimellä toimiva Elena Tervo, joka on Kotkan matkailutoimiston Arja Kokkosen mukaan noin viisi vuotta sitten kääntäjien kilpailutuksen yhteydessä tehnyt edullisimman tarjouksen, ja siksi valikoitunut kääntäjäksi. Myös Kouvolan matkailutoimisto oli käyttänyt Tervoa kääntäjänä, ja Kouvolasta oli kerrottu, että Tervoon ja käännökseen oltiin oltu tyytyväisiä. Koska Kotkassakaan käännöksistä ei ole tullut negatiivista palautetta, on Tervo saanut jatkaa Kotkan matkailutoimiston esitteiden kääntäjänä. Hän on kääntänyt myös vuoden 2010 esitteen, jonka pohjalta vuoden 2011 esite on tehty. Sekä suomenkielisestä esitteestä että sen venäjäksi käännetystä versiosta on tullut matkailutoimistolle ”oikeastaan vain hyvää palautetta”. (Kokkonen sähköposti 31.5.2012.)

Kotkan esite valikoitui tutkittavaksi, koska se on kotikaupunkini, ja olen asunut siellä lähes 20 vuotta. Täten paikat sekä paikalliset erikoisuudet ovat minulle tuttuja, joten osaan ottaa kantaa käännöksen käytettävyyteen myös sisällöllisesti. Aineistosta on jätetty pois esitteen mainokset, sillä osalla niistä on eri kääntäjät. Arja Kokkosen (sähköposti 31.5.2012) mukaan ”ilmoitusten ostajat ovat saaneet käyttää omia mainostoimistojaan ja kääntäjiään niissä”, ja vain tarvittaessa käännös on tehty matkailutoimiston kautta. Eri kääntäjien versiot esimerkiksi paikkojen nimistä tai vaikkapa viikonpäivien lyhenteistä poikkeavat toisistaan, minkä vuoksi tyyli, termistö ja fraasit eivät välttämättä ole yhtenäisiä. Ei ole tarkoituksenmukaista tutkia tätä, sillä mainosten ja itse esitetekstin tyylejä tuskin on edes yritetty saada samantyyllisiksi.

5.2 Tutkimusmetodi

Edellä kappaleessa 4.3 olen esitellyt käytettävyyden tutkimisen metodeja, joista tässä tutkimuksessa hyödynnän heuristista arviointia. Nielsenin (1994: 38-39) mukaan asiantuntijaryhmän suorittama heuristinen arviointi on tavallisesti nelivaiheinen:

1. arviointia edeltävä harjoittelu,
2. varsinainen arviointi,
3. arvioinnin jälkeinen palautekeskustelu ja
4. ongelmien vakavuuden arviointi.

Koska tässä tutkimuksessa on vain yksi arvioija, jää arviointivaiheista luonnollisesti pois sekä arviointia edeltävä harjoittelu että arvioinnin jälkeinen palautekeskustelu. Tavallisesti asiantuntijat suorittaisivat muutoinkin varsinaisen arvioinnin itsenäisesti. Tapana on kirjata käytettävyysongelmat sekä perustella, miksi seikkaa pidetään ongelmana, minkä jälkeen ryhmä käy yhdessä läpi löytämänsä ongelmat. Vakavuusluokittelu tehdään vasta arvioinnin jälkeisen

palautekeskustelun jälkeen, sillä sen tekeminen havaintojen keräämisen yhteydessä saattaa häiritä uusien ongelmien löytämistä. (Nielsen 1994: 31.)

Koska Purhon heuristiikat on laadittu lähtökohtaisesti teknisen dokumentoinnin heuristista arviota silmälläpitäen ja Gouadecin lista puolestaan korostaa siinä määrin spesifikaatiota, ettei se sellaisenaan sovi tähän analyysiin, olen näitä kahta yhdistelemällä luonut oman heuristiikkalistani. Varsinaiset käytettävyysongelmat olen luokitellut luomani heuristiikkalistan alaluokiksi. Monet ongelmista saattaisivat sopia useaankin luokkaan, mutta olen sijoittanut ne sellaiseen luokkaan, missä niistä aiheutuu suurin ongelma.

1. Asiallinen ja semanttinen tarkastus, jossa tarkastetaan, että kaikki asiatiedot, aineisto ja esittämisjärjestys ovat asianmukaisia - kieli ja käsitteet ovat käyttäjälle tuttuja ja teksti etenee loogisesti.
 - 1.1. Vikaa asiatiedoissa tai aineistossa - virheellinen käännös tai virheellinen alkuteksti
 - 1.2. Esittämisjärjestys on epälooginen tai epäjohdonmukainen
 - 1.3. Kieli ei ole standardinmukaista
2. Transferin laadun tarkastus, jossa varmistetaan, että kaikki alkutekstin relevantit osat on käännetty (ellei adaptaatio ole ollut tarpeen) ja käännökseen ei ole lisätty mitään tarpeetonta tai virheellistä tietoa. Varmistetaan, että käännös vastaa loppukäyttäjän tarpeita ja vaatimuksia.
 - 2.1. Jotain on jätetty pois tai jätetty kääntämättä ilman perusteltua syytä
 - 2.2. Käännökseen on lisätty turhaa tai virheellistä tietoa
 - 2.3. Käännös ei vastaa loppukäyttäjän tarpeita ja vaatimuksia
3. Homogeenisuuden ja yhdenmukaisuuden tarkastus eli tyylin, termistön ja fraasien yhteneväisyyden ja horjumattomuuden tarkastus.
 - 3.1. Tyyli ei ole yhtenäinen
 - 3.2. Termistö ei ole yhtenäinen
 - 3.3. Fraasit eivät ole yhtenäisiä
4. Tarkastetaan, että dokumentaatio vastaa tuotetta: tekstissä käytetty terminologia on sama kuin käyttöliittymässä tai tuotteessa eli tekstin terminologia on samaa kuin esimerkiksi kartoissa ja kaupungilla ylipäänsä – toisin sanoen kääntäjä ei ole keksinyt paikoille omia käännöksiään ja täten vaikeuta turistin kulkua kaupungilla.
 - 4.1. Tekstin terminologia ei vastaa tuotetta

Olen myös luonut käytettävyyso Ongelmien vakavuustaulukon kappaleessa 4.3.3 esittelemieni Nielsenin sekä Williamsin ongelmien luokittelujen pohjalta:

0. Kyseessä ei ole käytettävyyso Ongelma vaan makuasia
1. Kosmeettinen käytettävyyso Ongelma, esimerkiksi kirjoitusvirhe, tai yksittäisen kohdan käännösvirhe – ei käytännön haittaa
2. Pieni käytettävyyso Ongelma, hidastaa tai haittaa käyttöä
3. Huomattava käytettävyyso Ongelma, vaikeuttaa käyttöä tai jossain tilanteissa tekee sen mahdottomaksi
4. Kriittinen käytettävyyso Ongelma, käännöstä ei voi julkaista

Joitain ongelmia voi olla vaikea mieltää käytettävyyso Ongelmiksi. Kuten käytettävyyso Ongelmien vakavuustaulukosta kuitenkin käy ilmi, käytettävyyso Ongelma voi olla myös kosmeettinen – kirjoitusvirhekin vie käyttäjän huomion toisaalle itse asiasta. Virheellinen käännös voi olla käytettävyyso Ongelma vaikka se ei varsinaisesti johdattaisikaan käyttäjää harhaan, sillä virheellistä käännöstä lukiessaan käyttäjä ei saa niitä tietoja, joita hänen on tarkoitus saada.

Heuristisen arvioinnin ongelma – se, että parhainkaan asiantuntija ei pysty löytämään kaikkia ongelmia – vaikuttaisi olevan myös käännöksen oikoluvun ongelma: ilmeisesti parhainkaan käännöksen oikolukija ei pysty löytämään kaikkia käännöksen ongelmia. On huomionarvoista, että esitteen kääntäjä on oikoluettanut tekstinsä jollain toisella venäjänkielisellä henkilöllä. Lisäksi matkailutoimistossa on useampi venäjän kieltä taitava henkilö, ja he ovat kaikki vielä oikolukeneet käännöksen. (Kokkonen sähköposti 31.5.2012.) Käännöksessä esiintyy silti huolimattomuus- ja kirjoitusvirheitä, joita oikolukijatkaan eivät ole huomanneet. Osa seuraavassa esittelemistäni käytettävyyso Ongelmista on tosin sellaisia, että niitä ei voi huomata, jos ei ole tutustunut alkutekstiin perusteellisesti. Mikäli oikolukijat ovat siis keskittyneet vain tekstin muotoon, eikä sisältöön ole kiinnitetty mitään huomiota, on ymmärrettävää, että sisältövirheitä on päässyt lipsautamaan oikoluvun ohi.

Esittelen analyysissäni tyyppiesimerkin kulloinkin kyseessä olevasta ongelmasta. Jokaista ongelmaa en siis esittele erikseen, sillä ongelmat toistavat hyvin pitkälle samaa kaavaa. Kappaleen 6 yhteenvedossa esittelemästäni taulukosta voi tarkastella eri ongelmien määriä sekä vakavuusluokituksia.

5.3 Analyysi

5.3.1 Asiallinen ja semanttinen tarkastus

5.3.1.1 Vikaa asiatiedoissa tai aineistossa - virheellinen käännös tai virheellinen alkuteksti

Asiatiedoissa olevat virheet ovat pääosin väärästä tulkinnasta johtuvia, käytettävyyden kannalta melko harmittomia virheitä. Mukaan oli kuitenkin eksynyt myös muun muassa kirjoitus- ja huolimattomuusvirheitä (esimerkit 1 & 2), jotka huolellisen oikolukijan olisi pitänyt pystyä korjaamaan. Kosmeettisia, 1-tason vakavuusongelmia voidaan pitää käytettävyyden kannalta melko mitättöminä, joskin paikoin jopa noloina. Vaikka yksittäiset kirjoitusvirheet eivät haittaisikaan käytettävyyttä, voi suuri määrä virheitä syödä uskottavuutta, mikä taas tekee käyttökokemuksesta vähemmän miellyttävän.

- (1) *Minna Äkkijyrkkä*: Vasikat, 2010

Минна Яккиюрккя: «Бычки» 2010

suomennos: **Minna** Äkkijyrkkä: Vasikat 2010

- (2) Sokos **Hotel** Seurahuone

Гостиница Sokos **Hotes** Seurahuone

suomennos: Hotelli Sokos Hotes Seurahuone

Näppäilyvirheet voivat olla huomattavia käytettävyysoongelmia, jos ne sattuvat katu- tai puhelinnumeroiden kanssa. Esimerkissä 3 Suomen suuntanumeroon on tullut yksi numero liikaa, mikä tekee puhelinnumerosta toimimattoman.

- (3) puh. 05 225 9250

тел. +3587 5 225 9250

Huolimattomuusvirheitä tulee myös alkutekstin huolimattoman lukemisen seurauksena. Esimerkissä 4 sana *erikokoinen* on luettu *erikoinen*, mikä muuttaa tulotekstin merkityksen aivan toisenlaiseksi. Käyttäjällä voi herätä kysymys *millä tavalla erikoinen?* Esimerkissä 5 taas on sotkettu Kaunissaaren Lomakeskus ja Lomakylä Santalahti, minkä seurauksena käyttäjä ei voi enää olla varma, mistä paikasta puhutaan.

- (4) Retket **erikokoisilla** aluksilla tarjoavat ikimuistoisia kokemuksia hyvässä seurassa.

Круизы, осуществляемые на **специальных** судах, предлагают Вам отправиться за незабываемыми впечатлениями в хорошей компании.

suomennos: Risteilyt, jotka tehdään **erikokoisilla** aluksilla, tarjoavat Teille ikimuistoisia kokemuksia hyvässä seurassa.

- (5) *suomenkielisessä*: Kaunissaaren **Lomakeskus**

venäjänkielisessä: Kaunissaaren **Lomakylä**

Kääntäjä on paikoin tehnyt virheellisiä tulkintoja tai jättänyt ottamatta selvää alkutekstin merkityksestä. Osa virhetulkintoista on käytettävyysohjelmina melko mitättömiä, mutta osa saattaa hämmentää käyttäjää tai jättää jotain oleellista alkutekstistä välittymättä. Esimerkissä 6 suomen *museolaituri* tarkoittaa laituria, johon museoalukset kiinnittyvät. Kääntäjä on kuitenkin tulkinut tämän museon vieressä olevaksi laituriksi, minkä vuoksi käännöksessä jää epäselväksi se, että Telkkä ja RV-125 ovat myös museoaluksia. Lisäksi museonjäänmurtaja Tarmon yhteyteen on jouduttu lisäämään sana *museo*. Samassa virkkeessä on tehty tulkintavirhe myös *vartiolaiva*-sanan kohdalla. Sanan merkitystä on kavennettu, sillä siitä on tehty rajavartiolaiva. Laiva on toki kuulunut rajavartiolaitokselle, mutta vartiolaivojen tehtäviin kuuluu muutakin kuin rajan vartioiminen. Tällä hetkellä toiminnassa olevan vartiolaiva Telkän tehtäviin kuuluu muun muassa ”merirajan ja kalastusvyöhykkeen valvontaa, tilannekuvan täydentämistä sekä vesiliikenne- ja kalastuksenvalvontaa”, minkä lisäksi aluksella ylläpidetään ympärivuorokautista meripelastusvalmiutta (Rajavartiolaitos 2012). Merikeskus Vellamo (2012) käyttää verkkosivuillaan käännöstä *сторожевой корабль Telkkä*.

- (6) **Museolaiturissa** ovat kiinnittyneinä vartiolaiva Telkkä, RV-125 eli Rautaville ja jäänmurtaja Tarmo, johon voi tutustua kesäaikaan.

У причалов, рядом с музеем, пришвартованы суда-ветераны - судно пограничной охраны «Тельккя», RV-125 или «Железный Вилле», а также ледокол-**музей** «Тармо», с которым можно ознакомиться летом.

suomennot: **Museon vieressä olevaan laituriin** on kiinnittyneenä veteraanialuksia - rajavartiolaiva Telkkä, RV-125 tai Rautainen Ville, sekä **museojäänmurtaja Tarmo**, johon voi tutustua kesäaikaan.

Käännöksessä esiintyy joitain asiavirheitä, jotka johtunevat paikallistuntemuksen puutteesta. Yksi ongelmallinen käännettävä on ollut *Kotkansaari*. Kotkan keskusta sijaitsee Kotkansaarella, joka on siis nimensä mukaisesti saari. Vaikka Kotkansaari on virallisesti myös kaupunginosan nimi, tarkoitetaan sillä pääsääntöisesti vain itse saarta. Omaksi kaupunginosakseen Kotkansaarella mielletään vain Katariinan kaupunginosa. Esimerkissä 7 suomeksi on tarkoitettu, että polku kulkee kokonaisuudessaan Kotkansaarella, ja kaikki esimerkissä mainitut paikat sijaitsevat siis Kotkansaarella. Käännöksessä reitti kuitenkin alkaa Sapokasta Kotkansaaren alueelta ja palaa jossain vaiheessa takaisin Kotkaan, vaikka reitillä ei missään vaiheessa poistuta Kotkansaarelta, saati Kotkasta. Tämä on omiaan hämmentämään käyttäjää - etenkin, kun lopuksi reitin pituudeksi mainitaan noin 2,5 kilometriä.

- (7) Polku kulkee **Kotkansaarella** Sapokasta Meriniemen ja Katariinan Meripuiston kautta Yrttipuutarha Redutti-Kotkaan osittain teitä seurailleen.

Маршрут начинается из парка «Сапокка» в районе **Коткансаари**, через Мериниеми и морской парк Екатерины к саду пряностей в старинном редуте и **обратно в Котку**, частично пролегая по городским улицам.

suomennos: Reitti alkaa Sapokka-puistosta **Kotkansaaren alueelta** ja kulkee Meriniemen ja Katariinan Meripuiston kautta yrttipuutarhaan vanhassa redutissa sekä **takaisin Kotkaan**, osittain kaupunkiteitä seurailleen.

Esimerkissä 8 tarkoitetaan jälleen koko Kotkansaarta, johon Katariinan kaupunginosa kuuluu. Käännöksestä ei kuitenkaan käy ilmi yhteys virkkeiden välillä, koska käännöksestä on jätetty virkkeitä yhdistävä sana *esimerkiksi* pois. Käännöksestä saa helposti sellaisen käsityksen, että kyse on kolmesta eri paikasta – Kotkansaaresta, keskustasta ja Katariinasta. Kyse on kuitenkin vain yhdestä paikasta, Kotkansaaresta, joka jakautuu kahteen osaan, keskustaan ja Katariinaan.

- (8) **Kotkansaarella** voi pienen kävelyretken aikana nähdä rakennuksia kaupungin perustamisvuodesta 1879 alkaen. Keskustasta kävelee hetkessä **esimerkiksi** Katariinan kaupunginosaan, joka on idyllinen puutaloalue.

Во время прогулки **по району Коткансаари** можно увидеть постройки 1879 г. - года основания города. Из центра за считанные минуты вы дойдете до района идиллических деревянных построек Катариина.

suomennos: Kävelyllä **Kotkansaaren alueella** voi nähdä rakennuksia vuodelta 1879 - kaupungin perustamisvuodelta. Keskustasta kävelette muutamassa minuutissa idyllisten puutalojen Katariinan alueelle.

Jotkut asiavirheet ovat selvästi kielellisiä väärinymmärryksiä, joskin hyvällä paikallistuntemuksella niiltä olisi voinut välttyä. Esimerkissä 9 kyse on siitä, että Keski-Kymen kalastusalueella Ruhavuolteella ei saa kalastaa muilla kuin perhokalastusvälineillä. Kääntäjä on kuitenkin ymmärtänyt suomenkielisen tekstin niin, että Ruhavuo-nimiselle paikalle *asti* saa kalastaa vain perhokalastusvälineillä. Väärinymmärrys aiheuttaa huomattavan käytettävyysongelman, sillä Ruhavuo-nimistä paikkaa ei alueella ole lainkaan, eikä käännös myöskään kerro, mistä paikasta Ruhavuo-nimiselle paikalle *asti* alue jatkuu. Käännös ei siis kokonaisuutena ole looginen. Jos esitteen käyttäjä haluaa mennä alueelle kalastamaan, on tämä teksti auttavan sijaan ehkä hämmentävä

- (9) **Ruhavuolle** on varattu vain perhokalastukseen, mutta muilla alueilla kaikki vapavälineet ovat sallittuja.

До Рухавуо расположен отрезок для рыбалки на мушку. В остальной части рыболовной зоны можно рыбачить с любыми другими принадлежностями для рыбалки с удочками и спиннингами.

suomennos: **Ruhavuolle [asti]** on alue perhokalastukselle. Muualla kalastusalueella saa kalastaa millä tahansa vapavälineellä.

Vielä edellistä vähemmän apua on esimerkin 10 käännöksestä, jossa kahden virheen seurauksena käytettävyysongelma on myös huomattava.

- (10) Alue on 17 kilometrin mittainen **Keski-Kymen erikoiskalastusalue** --.

Рыболовная зона в среднем течении реки Кюмийоки, протяженностью 17 км --.

suomenos: Kalastusalue Kymijoen keskivaiheilla, pituudeltaan 17 км --.

Ensinnäkin Keski-Kymen alue on mitä ilmeisimmin peruja vanhan läänijaon ajalta, jolloin Kotka kuului Kymen lääniin. Kyseessä olisi siis entinen Keski-Kymi. Kääntäjä on kuitenkin ymmärtänyt, että kyseessä olisi Keski-Kymijoki, mitä ei käsitteenä ole edes olemassa. Toinen virhe on osin myös luokkaa 2.1, jotain on jätetty kääntämättä ilman perusteltua syytä, sillä kääntäjä on jättänyt etuliitteen *erikois-* kalastusalueen yhteydestä pois. Erikoiskalastusalueella tarkoitetaan erityislupaa vaativaa kalastusaluetta, jolle ”[k]alastajan on lunastettava Keski-Kymen erityiskalastusalueen henkilökohtainen kalastuslupa” (Lohikeskus Kotka 2012). Koska tämä ei käy ilmi käännöksestä, saattaa olla, että käännetyt esitteet käyttäjä uskoo läänikohtaisen vieheluvan riittävän kalastukseen alueella. Keski-Kymen erikoiskalastusalueelle on lisäksi säädetty 25-kohtainen sääntö- ja ohjelista sekä joitakin erityisehtoja (Lohikeskus Kotka 2012), joten ei ole ollenkaan samantekevää, esiintyykö etuliite käännöksessä. Kotkan Lohikeskuksen verkkosivuilla käytetään suoraa käännöstä *район специальных разрешений на рыбалку Кески-Кюми*.

Asiatietoihin liittyvät ongelmat	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 1. Kirjoitusvirheet	1	1
Ongelma 2. Näppäilyvirheet	2, 3	1-3
Ongelma 3. Alkuteksti luettu huolimattomasti, mikä on aiheuttanut sisällöllisiä virheitä	4, 5	2
Ongelma 4. Alkutekstin merkityksestä ei otettu riittävän hyvin selvää, mikä on aiheuttanut puutteellisen tai epäloogisen käännöksen	6, 7, 8	2
Ongelma 5. Alkuteksti ymmärretty väärin kielitaidon puutteen vuoksi, mikä on aiheuttanut sisällöllisiä virheitä	9, 10	3

Taulukko 1. Yhteenveto asiatietoihin liittyvistä ongelmista

5.3.1.2 Esittämisjärjestys on epälooginen tai epäjohtonmukainen

Epäjohtonmukaista tai epäloogista esittämisjärjestystä ei arvioni mukaan esiintynyt juuri ollenkaan. Ainoa kohta, missä pieni käytettävyysoongelma esiintyi, on todennäköisesti huolimattomuusvirhe: asteriski on käännöksessä väärässä paikassa, heti otsikon perässä. Tämä on kuitenkin pieni

käytettävyysoongelma, sillä lisähuomautus, johon asteriski viittaa, koskee vain päivämääriin liittyviä hintatietoja.

- (11) Rannalta rannalle katujunan kydyssä
 «От берега до берега» на уличном мини-поезде*
suomennos: Rannalta rannalle minikatujunalla*

 klo 10-17 (1.6.-13.8.)*
 с 10 до 17 (1.6.-13.8.)
suomennos: 10:stä 17:ään (1.6.-13.8.)

Esittämisjärjestykseen liittyvät ongelmat	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 6. Näppäilyvirheet	11	1

Taulukko 2. Yhteenveto esittämisjärjestykseen liittyvistä ongelmista.

5.3.1.3 Kieli ei ole standardinmukaista

Koska venäjä ei ole äidinkieleni, ja oletettavasti esitteen kääntäjän äidinkieli se sen sijaan on, minun on vaikea luotettavasti arvioida kielen standardinmukaisuutta. Löysin käännöksestä kuitenkin kaksi kohtaa, jotka voidaan luokitella ei-standardinmukaiseksi kieleksi.

Esimerkissä numero 12 on kyse Pietarin Repinin-instituutin kuvataidekoulutuksesta. Instituutin virallinen venäjänkielinen nimi on *Санкт-Петербургский государственный академический институт живописи, скульптуры и архитектуры имени И. Е. Репина* (suom. *Pietarin Repinille nimetty maalaustaiteen, kuvanveiston ja arkkitehtuurin valtiollinen akateeminen instituutti*), joka esiintyy myös yhdessä esitteen mainoksista. Nimi on ymmärrettävästi sellaisenaan turhan pitkä, mutta lyhennettynä se olisi *Институт имени И.Е. Репина* (suom. *Repinille nimetty instituutti*) eikä *репинский институт* (suom. *Repin-instituutti*).

- (12) 24.11.-18.12. **Repin-instituutin** kuvataidekoulutus
 24.11.-18.12. Курсы изобразительного искусства **репинского института**
suomennos: 24.11.-18.12. **Repin-instituutin** kuvataidekursseja

Esimerkissä numero 13 kääntäjän työ vaikuttaa keskeneräiseltä. Suomeksi aukioloajoilla halutaan sanoa, että paikka aukeaa tiettyyn kellonaikaan, mutta tarkempaa sulkemisaikaa ei ole. Venäjänkielisestä olisi ollut syytä jättää partikkeli *до* (suom. *’johonkin asti’*) kokonaan pois.

- (13) ma-to klo **9-**, pe-la klo **10-**
 пн-чт с **9 до**, пт-сб с **10 до**

suomennos: ma-to 9:stä [johonkin] asti, pe-la 10:stä [johonkin] asti

Kielen standardinmukaisuuteen liittyvät ongelmat	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 7. Standardinmukaista kirjoitusasua ei käytetty	12	1
Ongelma 8. Käännös ei huoliteltu, minkä vuoksi kieli ei standardimukaista	13	2

Taulukko 3. Yhteenveto kielen standardinmukaisuuteen liittyvistä ongelmista

5.3.2 Transferin laadun tarkastus

5.3.2.1 Jotain on jätetty pois tai jätetty käntämättä ilman perusteltua syytä

Käännös on hyvin sanasanainen, joten käntämättä jätettyjä kohtia on vähän. Osa niistä harvoista kohdista, mitä on jätetty käntämättä, on kuitenkin melko olennaisia käytettävyyden kannalta. Yksi näistä, esimerkki 10, on käsitelty kappaleessa 5.3.1.1. Pieniäkin lipsahduksia on eksynyt joukkoon, kuten esimerkissä 14, jossa kerrotaan hotellin palveluista.

- (14) - - kokoustilat, **3 saunaa**.
- - помещения для совещаний, сауна.
suomennos: kokoustilat, **sauna**.

Esimerkin 15 poisjätto sekä esimerkin 16 käntämättä jättäminen teettävät kummatkin käyttäjälle lisätyötä. Ne eivät sinänsä estä käyttöä, sillä käntämättä jätetty tieto on löydettävissä muualta esitteestä. Sujuvan käytön takaamiseksi käntäminen olisi kuitenkin ollut tarpeen.

- (15) Kotkan kirkko, **keskusta**
Главная церковь Котки
suomennos: Kotkan pääkirkko
- (16) Koivulan golfkenttä
Koivulan **golfkenttä** в Койвула
suomennos: Koivulan golfkenttä Koivulassa

Vakavia käytettävyyso ongelmia aiheutuu esimerkkien 17 ja 18 käntäso ngelmia. Tähän kategoriaan lukeutuu myös esimerkki 10 luvusta 5.1.1, jossa sanasta *erikoiskalastusalue* oli jätetty etuliite pois. Nämä olen luokitellut vakavuusasteikolla kolmosiksi, eli ne vaikeuttavat käyttöä tai joissain tilanteissa tekevät käytön mahdottomaksi. Esimerkissä 17 on selkeästi tapahtunut huolimattomuusvirhe, sillä venäjänkielisen tekstin sekaan on jäänyt suomenkielistä alkutekstiä. Hyvällä päättelykyvyllä suomenkielisen tekstin sisällön saattaisi pystyä päättelemään, mutta varmaa tietoa aukioloajoista ei tällä tavalla saa. Esimerkissä 18 taas on jäänyt hyvin olennainen tieto eli

tapahtuman ikäraja kokonaan pois, mikä todennäköisesti on myös huolimattomuusvirhe - on vaikea kuvitella, että suomalaisille tapahtuma olisi K18 ja venäläisille ikärajon.

- (17) Food ma-to klo 16-23, pe klo 16-02, la klo 12-02 ja su klo 12-23
Food пн-to klo 16-23, pe klo 16-02, сб с 12 до 02 ч и вс с 12 до 23 ч
- (18) - - hinta 20 €/aikuinen, K18
Цена 20 €/взр.

Transferin laatuun liittyvät ongelmat 1/3	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 9. Jotain on jätetty pois epähuomiossa tai siksi, että sitä on pidetty tarpeettomana, minkä vuoksi käännöksen tiedot ovat vajaat	14, 15, 18	2-3
Ongelma 10. Jotain on jätetty kääntämättä	16	2
Ongelma 11. Jotain on jätetty kääntämättä epähuomiossa	17	3

Taulukko 4. Yhteenvedo transferin laatuun liittyvistä ongelmista osa 1/3

5.3.2.2. Käännökseen on lisätty turhaa tai virheellistä tietoa

Käännökseen on lisätty virheellistä tietoa muun muassa väärinymmärryksen seurauksena. Esimerkissä 19 *Aallon Majan Kulttuuriluola* on mitä ilmeisimmin ymmärretty siten, että kyseessä olisi Maja Aalto -nimisen henkilön kulttuuriluola. Käännöksestä on tullut turhan pitkä ja monimutkainen, ja pelkkä «Пещера культуры» *Aallon Maja* olisi varmasti riittänyt.

- (19) Aallon Majan Kulttuuriluola
«Пещера культуры» **Майн Аалто** Aallon Majan Kulttuuriluola
suomennos: **Maja Aallon** ”Kulttuuriluola” Aallon Majan Kulttuuriluola

Esimerkissä 20 käännökseen on lisätty jostain syystä sana *около* (suom. *noin*) luontopolkureitin pituuden yhteyteen, vaikka suomeksi reitti on ilmoitettu ilman likimäärän ilmaisinta 4,5 kilometrin pituiseksi.

- (20) - - joiden yhteispituus on 4,5 kilometriä.
Их общая протяженность **около** 4,5 км.
suomennos: Niiden yhteispituus on noin 4,5 km.

Transferin laatuun liittyvät ongelmat 2/3	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 12. Virheellistä tietoa on lisätty alkutekstin väärinymmärryksen seurauksena	19	2

Ongelma 13. Turhaa tietoa on lisätty perusteetta	20	0
--	----	---

Taulukko 5. Yhteenvedo transferin laatuun liittyvistä ongelmista osa 2/3

5.3.2.3 Käännös ei vastaa loppukäyttäjän tarpeita ja vaatimuksia

Käännöksissä on tarkistettava paitsi se, että kaikki olennainen on käännetty, myös se, että kohderyhmän kannalta täysin epäolennaiset kohdat on jätetty kääntämättä. Tutkimani esitteen kääntäjälle onkin Kokkosen (sähköposti 31.5.2012) mukaan annettu mahdollisuus lyhentää tai muuttaa tekstiä tarvittaessa. Hän kuitenkin lisää, että jos näin on jouduttu tekemään, kääntäjä on ollut yhteydessä matkailutoimiston Venäjän-markkinoinnista vastaavaan henkilöön, ja he ovat sopineet yhdessä, mitä ja miten lyhennetään tai muutetaan. Itsenäisesti kääntäjä ei ole siis näitä päätöksiä voinut tehdä. Kenties tästä syystä esitekäännös on hyvin uskollinen lähdetekstille, minkä vuoksi käännös on paikoin melko monimutkainen – kaikki teksti on käännetty paikoin väkisinkin, vaikka kaikkea ei kuitenkaan voi kääntää järkevän kuuloiseksi. Tästä näytteenä esimerkki numero 21. Kotkassa käytetään vuoromoottorialuksesta nimeä *tuuri*, joka juontaa juurensa ruotsin sanaan *tur*. Aivan kuten ruotsin *tur*, myös suomen kielen *tuuri* voi mukaan tarkoittaa joko *onnea* tai *vuoroa* (Kielitoimiston sanakirja).

- (21) Tuuri on kotkalaisten oma nimitys vuoromoottorialukselle. Onnenkantamoisilla ei siis ole mitään tekemistä saaristoliikenteen kanssa - - .

«Туури» в переводе на русский язык означает - «везение». Жители Котки так окрестили рейсовые моторные катера. Движение на острова архипелага не имеет никакого отношения к «везунчикам».

suomennos: ”Tuuri” käännettynä venäjäksi tarkoittaa ”onnenpotkua”. Siten kotkalaiset ovat nimenneet vuoromoottorialukset. Liikenteellä saaristoon ei ole mitään yhteyttä ”onnenpekkojen” kanssa.

Tuuri-sanana selityksellä ei vaikuttaisi olevan mitään arvoa käännöksessä – etenkin, kun venäjäksi ei voi tuoda esille sanaleikkiä, jonka sana sisältää. Kääntäjä on selittänyt vain, että *tuuri* tarkoittaa onnenpotkua, ja sanan toinen merkitys, *vuoro*, on jäänyt kokonaan selittämättä. Jos tämän selityksen taas olisi lisännyt, olisi käännöksestä tullut kohtuuttoman pitkä, eikä tieto olisi kuitenkaan tuonut suurta lisäarvoa käyttäjälle.

Käännöksessä jatkuvasti toistuva ongelma on verkkosivujen osoitteet. Vain harvoin käännettyssä esitteessä on suomenkielisen verkko-osoitteen tilalla käännetyn sivuston verkko-osoite, sillä harvojen pienten yritysten sivustoja on ylipäänsä käännetty venäjäksi. Toisaalta kaikkien sivustojen venäjänkielisten versioiden osoitteita kääntäjä ei ole erikseen joko etsinyt tai jostain syystä laittanut. Yksi syy tähän voi olla se, että jos verkkosivu on olemassa myös venäjäksi, siihen on yleensä linkki suoraan suomenkieliseltä etusivulta.

En näe suomenkielisten verkkosivujen osoitteita ongelmana silloin, kun suomenkielisen sivuston osoite on muiden yhteystietojen yhteydessä lisätietona esitetty – suomenkielisen sivuston osoite on todennäköisesti parempi kuin ei mitään. Ongelmaksi verkkosivujen kieli tulee silloin, kun sivujen on tarkoitus tarjota olennaista tietoa, kuten esimerkeissä 22 ja 23. Sekä esimerkin 22 aikataulusivusto että esimerkin 23 kalastuslupasivusto ovat suomenkielisiä. Kummastakaan ei ole muita kieliversioita. Esitetekstissä esitetään mahdollisuus hoitaa asioita verkossa, mutta missään ei mainita, että asioiden hoitaminen edellyttää suomen kielen taitoa. Toki käyttäjä huomaa asian itsekin sivustolle päästessään. Turhalta vaivalta kuitenkin säästyttäisiin jos käännökseen lisättäisiin tieto siitä, että verkkosivu on suomeksi.

- (22) Tuurien aikataulut saatavilla matkailutoimistosta, lisäksi nähtävillä saaristoliikennelaiturilla sekä www.kotka.fi/aikataulut.

Расписание движения катеров можно получить в туристическом бюро г. Котка. Расписание есть также на причале в «Сапокка» и на сайте в Интернете: www.kotka.fi/aikataulut.

suomennos: Veneliikenteen aikataulut saatavilla Kotkan matkailutoimistosta. Aikataulut myös Sapokan laiturissa sekä verkkosivuilla www.kotka.fi/aikataulut.

- (23) Sen [valtion kalastuksenhoitomaksun] voi maksaa verkossa www.kalastusluvat.net

Пошлину можно оплатить через Интернет: www.kalastusluvat.net

suomennos: [tulli]maksun voi maksaa Internetissä: www.kalastusluvat.net

Transferin laatuun liittyvät ongelmat 3/3	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 14. Tekstiä on käännetty ”väkisin”, vaikka se ei tekstin kielellisten ominaisuuksien vuoksi ole järkevää tai kannattavaa	21	1
Ongelma 15. Lähde, johon tekstissä viitataan, on käyttökelvoton suomea taitamattomalle venäläiskäyttäjälle	22, 23	3

Taulukko 6. Yhteenvedo transferin laatuun liittyvistä ongelmista osa 3/3

5.3.3 Homogeenisuuden ja yhdenmukaisuuden tarkastus

5.3.3.1 Tyyli ei ole yhtenäinen tai horjumaton

Käännöstekstin tyyli on pääsääntöisesti hyvin yhtenäistä, ja ongelmakohdat kasaantuvat vain tietyille osa-alueille. Joitakin kohtuullisen merkityksettömiä tyylipoikkeamia käännöksessä on, kuten esimerkissä 24, joka on esitteen sisällysluettelosta. Esitteen eri osioiden nimet ovat sekä suomen- että venäjänkielisissä versioissa lyhyitä ja ytimekkäitä, vajaita virkkeitä. Tyylistä kuitenkin poiketaan esimerkissä osoitetussa kohdassa, jossa käännös on otsikoksi pitkäkökö, kokonainen virke.

- (24) Liikettä luonnon helmassa
Живописная природа - лучший стимул для активного отдыха!

suomennos: Pittoreski luonto kannustaa parhaiten aktiiviseen lomaan.

Tähän kategoriaan olen luokitellut myös ongelmat, joissa käännösratkaisujen tyyli ei ole yhtenäinen tai horjumaton. Näitä ongelmia käänöksessä esiintyy runsaasti, ja suurimpana kompastuskivenä on majoitus- ja ravitsemusliikkeiden nimien käännösten poukkoilevat ratkaisut. Esimerkiksi Ravintola Kairo on käännetty neljällä eri tavalla. Esimerkeissä 25 ja 26 tiivistyykin hyvin käännöstyylin problematiikka: mitään selkeää linjaa ei ole otettu. Virkkeessä esiintyvä *Ravintola Kairo* (esimerkki 25) on käännetty siten, että *Ravintola* on käännetty ja *Kairo* on lainausmerkeissä kyrillisin aakkosin kirjoitettuna. Myöhemmin kääntäjä on mieltänyt *Ravintolan* osaksi paikan nimeä ja ainoastaan lisännyt nimen eteen sanan *Ресторан* (suom. *ravintola*) (26 a). Ravintola Kairo esiintyy käänöksessä myös sellaisenaan (26 b) sekä siten, että *Ravintola* on käännetty, mutta *Kairo* on jätetty alkuperäiseen muotoonsa (26 c).

- (25) -- **Ravintola Kairossa.**
-- **в ресторане «Кайро».**
suomennos: -- **ravintola ”Kairossa”.**

- (26) *suomenkielisessä*: **Ravintola Kairo**
venäjänkielisessä:

a) **Ресторан Ravintola Kairo**

suomennos: **Ravintola Ravintola Kairo**

b) **Ravintola Kairo**

c) **Ресторан Kairo**

suomennos: **Ravintola Kairo**

Vaikka edellä esitellyistä käänöksistä kaikki versiot saattavat olla asiayhteydessä toimivia, olisi käytettävyyden kannalta syytä yrittää pysyä vain yhdessä versiossa. Käyttäjä saattaa muutoin kuvitella, että «*Кайро*», *Ravintola Kairo* ja *Kairo* ovat eri paikkoja. Yhdenmukaisuus varmistaisi myös sen, että käyttäjän ei tarvitsisi pätkäillä asiaa. Lisäksi tietyn linjan ottaminen todennäköisesti helpottaisi kääntäjän työtä, sillä hänen ei tarvitsisi ratkaista asiaa joka kerta erikseen.

Taulukossa 7 esittelen käänöksessä esiintyvien kahviloiden, ravintoloiden, hotellien ja gallerioiden nimien erilaisten käännösratkaisujen määriä. Määrät on laskettu yhdistelmistä, joissa suomeksi esiintyy esimerkiksi sana *kahvila* ja heti perään kahvilan nimi, esimerkiksi *Kahvila Kalaranta*. Käänöksessä voisi siis esiintyä nimi sellaisenaan, *Kahvila Kalaranta*; substantiivimäärite voisi olla käännetty eli käänös voisi olla *кафе Kalaranta*; tai käänöksessä voisi olla sekä alkuperäinen nimi kokonaisuudessaan että lisätty määrite eli se voisi olla *кафе Kahvila Kalaranta*. Esitteessä esiintyy

myös käännöksiä, jotka on tehty englanninkielisistä sanoista *café* tai *hotel*, mutta näitä ei ole laskettu taulukkoon mukaan.

	Kahvila	Ravintola	Hotelli	Galleria	yhteensä
Käännetty	4	10	4	0	18
Ei käännetty	9	11	2	0	22
Käännös + alkuperäinen	0	3	3	6	12

Taulukko 7. Substantiivimääritteiden kahvila, ravintola, hotelli ja galleria käännösratkaisut.

Taulukosta käy ilmi, että kääntäjä on käyttänyt kaikkia käännösratkaisuja melko tasaisesti, joskin hieman muita enemmän on käytetty strategiaa, jossa määritettä ei ole käännetty lainkaan. Näitä on tosin käytetty pääsääntöisesti listauksissa, joissa otsikoina on esimerkiksi *кафе* (suom. *kahviloita*) tai *рестораны* (suom. *ravintoloita*). Siksi käytettävyysoongelma ei ole suuri: otsikosta käy ilmi, minkä alan paikka on kyseessä.

Vastaavanlaisia tyyliiongelmia esiintyy muitakin. Esimerkiksi näköalatorneista Äijänvuoren (venäjäksi virheellisesti Äijävuori) yhteyteen on lisätty substantiivimäärite *гора* (suom. *vuori, mäki*), mutta Haukkavuoren yhteyteen tätä ei ole lisätty (esimerkit 27 ja 28). Tämä ei selity sillä, että Äijänvuori olisi korkeampi ”vuori” kuin Haukkavuori, vaan ainoa selitys erolle lienee epä johdonmukaisuus. Lisäksi tyyli poikkeaa nimen ulkoasussa, sillä Haukkavuori on lainausmerkeissä ja Äijänvuori ei. Luonteeltaan paikat ovat kuitenkin samanlaisia: Haukkavuori ja Äijänvuori eivät ole pelkästään näkö tornien vaan myös alueiden nimiä.

- (27) **Äijänvuoren** näkö torni
 Смотровая башня **горы Айявуори**
suomenos: Äijävuori-vuoren näkö torni
- (28) **Haukkavuoren** näkö torni
 Смотровая башня «**Хауккавуори**»
suomenos: ”Haukkavuori”-näkö torni

Lainausmerkkien käytössä on muutenkin epäloogisuutta. Esimerkiksi puistosivuilla lainausmerkkien käyttö vaikuttaa sattumanvaraiselta, sillä lainausmerkkeihin on paikoin laitettu pelkkä translitteroitu suomenkielinen nimi (esimerkki 29), joskus venäjäksi käännetty nimi (30) tai jopa sekä sana *парк* että translitteroitu suomenkielinen nimi (31). Lainausmerkkien käytöstä on olemassa kielioppisääntöjä, joihin kääntäjä olisi voinut nojata. Vaikka säännöt eivät kaikkialla ole täysin yhdenmukaisia, olisi säännöistä voinut valita yhden sääntökokoelman, jonka avulla olisi voinut noudattaa yhdenmukaista linjaa läpi käännöksen. Puistojen nimien kääntämisessä ei

myöskään ole käytetty yhtenäistä linjaa, vaan osa puistojen nimistä on käännetty ja osaa ei (ks. lisää käännetyistä nimistä kappaleessa 5.3.4).

- (29) Isopuisto
Парк «Исопуйсто»
suomenno: Puisto ”Isopuisto”
- (30) Palotorninvuorenpuisto
Парк «Горы пожарной вышки»
suomenno: ”Palotornin vuoren” puisto
- (31) Fuksipuisto
«Парк Фуксинпуйсто»
suomenno: ”Puisto Fuksipuisto”

Katariinan Meripuiston nimi on Palotorninvuorenpuiston tavoin käännetty venäjäksi (esimerkki 32), mutta sitä ei kuitenkaan pääsääntöisesti käytetä lainausmerkeissä. Ainoastaan kerran se on jostain syystä laitettu lainausmerkkeihin (33).

- (32) Katariinan Meripuisto
Морской парк Екатерины
suomenno: Jekaterinan Meripuisto
- (33) Harjoitteluun soveltuvat heittokorit myös **Katariinan Meripuistossa** ja Kumparepuistossa.
Корзины для тренировок есть также в «**Морском парке Екатерины**» и в парке «Кумпарепуйсто»
suomenno: Koreja harjoitteluun on myös ”**Jekaterinan Meripuistossa**” ja puisto ”Kumparepuistossa”.

Paikannimien käyttäytyminen ja erityisesti taipuminen käänöksessä ei myöskään noudata yhtenäistä linjaa. Esimerkissä 34 esiintyy Kymin lentokenttä, jossa Kymi on siis paikannimi eikä suinkaan lentokentän nimi. Se on silti laitettu lainausmerkkeihin, vaikka muuten paikannimet esiintyvät ilman lainausmerkkejä.

- (34) **Kymin** lentokentän ympäristössä
В районе аэродрома «**Кюми**»
suomenno: ”**Kymin**” lentokentän alueella

Paikannimet käyttäytyvät käänöksessä muutenkin eri tavoin: välillä ne taipuvat, välillä eivät. *Kotka* taipuu johdonmukaisesti läpi käänöksen (esimerkki 35), mutta *Karhula* taas saattaa yhdessä paikassa olla taivutettu ja toisessa ei.

- (35) На островах архипелага у берегов **Котки**
- (36) о классических изделиях стеклодувного завода в **Кархуле**

(37) на сцене Рабочего театра в Кархула

Tyyliin liittyvät ongelmat	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 16. Tekstin tyyli poikkeaa sekä lähtötekstistä että muusta tulotekstistä	24	0
Ongelma 17. Majoitus- ja ravitsemusliikkeiden substantiivimääritteiden kääntämisessä ei yhtenäistä käännöstyylä	25, 26	2
Ongelma 18. Substantiivimääritteiden lisäyksissä ei johdonmukaista tyyliä	27, 28	1
Ongelma 19. Lainausmerkkien käytössä ei johdonmukaista tyyliä	27-34	1
Ongelma 20. Puistojen nimien kääntämisessä ei johdonmukaista tyyliä	29-32	2
Ongelma 21. Paikannimien taipumisessa ei johdonmukaista tyyliä	35, 36, 37	1

Taulukko 8. Yhteen veto tyyliin liittyvistä ongelmista

5.3.3.2 Termistö ei ole yhtenäinen tai horjumaton

Termistön yhtenäisyydessä on pieniä ongelmia, jotka ovat lähinnä 1-tason kosmeettisia käytettävyyso ongelmia. Esimerkiksi koskenlaskulle on kaksi eri käänno stä, *спуск по порогам* ja *спуски по порогам*. Toinen on siis yksikkömuotoinen, toinen monikkomuotoinen.

(38) koskenlasku

a) **спуск** по порогам

suomennos: koskenlasku (yks.)

b) **спуски** по порогам

suomennos: koskenlasku[t] (mon.)

Edellisestä päinvastainen ongelma termistön horjumattomuudessa on se, että eri asioista on käytetty samoja käänno ksiä. Esimerkeissä 29 ja 30 urheilukeskus ja urheiluhalli on käännetty samalla tavalla, sanalla *Спорткомплекс*. Ongelma on siinä, että paikat ovat luonteeltaan täysin erilaisia. Lisäksi Kotkan Urheilukeskus on Arto Tolsa Areenan vanha nimi eikä varsinaisesti kuvaa paikkaa: Arto Tolsa Areenalla ei ole muuta kuin jalkapallonurmikenttä sekä kaksi hiekkakenttää. Urheiluhalli puolestaan on enemmän *комплекс*-tyylinen, eli paikassa on mahdollisuudet monenlaiseen urheiluun. Käänno ksessä paikat tulisi erottaa toisistaan jo pelkästään sekaannusten välttämiseksi, sillä sama nimi saattaa saada käyttäjän luulemaan, että kyseessä on sama paikka. Toki

Arto Tolsa Areena toisen nimen yhteydessä antaa vinkkiä siitä, että kyseessä on eri paikka. Silti olisi toki parempi, että nimiin olisi tehty eroa juurikin edellä mainitun luonne-eron vuoksi.

- (39) Arto Tolsa Areena / **Kotkan Urheilukeskus**
 Арена Арто Толса / **Спорткомплекс в Котке**
suomenpos: Areena Arto Tolsa/ **Urheilukompleksi Kotkassa**
- (40) **Kotkan urheiluhalli**
Спорткомплекс в Котке
suomenpos: **Urheilukompleksi Kotkassa**

Termistöön liittyvät ongelmat	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 22. Samasta asiasta käytetty eri käännöksiä	38	1
Ongelma 23. Eri asioista käytetty samaa käännöstä	39, 40	2

Taulukko 9. Yhteenvedo termistöön liittyvistä ongelmista

5.3.3.3 Fraasit eivät ole yhtenäisiä tai horjumattomia

Fraasien epäyhtenäisyydestä ei tässä käänöksessä aiheudu vakavia käytettävyyso ongelmia, sillä ongelmat ovat lähinnä 0- tai 1-tasoa eli mielipideasioita tai kosmeettisia ongelmia. Esimerkeissä 31 ja 32 esiintyy hieman samankaltainen ongelma kuin Kotkan Urheilukeskuksen käänöksessä: eri asiat on käännetty samalla tavalla. Esimerkissä 31 matkan kestoksi mainitaan *yksi tunti*, mikä antaa kuvan melko tarkalleen tunnin kestävästä matkasta. Esimerkin 32 *reilu tunti* taas on pidempi matkajaltaan, ehkäpä tunti ja vartti. Toki käänös on kummassakin lähes alkutekstiä vastaava, mutta suomenkielisessä versiossa matka-ajoilla on eroa, venäjänkielisessä taas ei.

- (41) - - matkan kesto **yksi tunti**.
 - - продолжительность поездки **около часа**.
suomenpos: - - matkan kesto **noin tunti**.
- (42) - - matkan kesto **reilu tunti**.
 Поездка на остров займет **около часа**.
suomenpos: Matka saarelle kestää **noin tunnin**.

Kaupungin keskustasta esiintyy kolmea erilaista käännöstä. Kaikessa yksinkertaisuudessaan käänös toimii hyvin, kun se on käännetty vain *центр* (suom. keskusta). Jostain syystä se on käännetty myös *в центре Котки* (suom. Kotkan keskustassa) ja *в центре города* (suom. kaupungin keskustassa), vaikka konteksti ei vaadi tarkempaa selitystä. Joskus eri nimityksiä käytetään tautologian välttämiseksi, mutta koska ilmaisu esiintyy osoitteiden yhteydessä luetteloissa, ei häiritsevää virkkeissä esiintyvää tautologiaa pääsisi tässä syntymään. Voisi myös

ajatella, että kääntäjä on halunnut tarkentaa, että kyse on nimenomaan *Kotkan* keskustasta. Se vaikuttaisi kuitenkin turhalta tarkennukselta, sillä ainoa, mihin keskustan voisinkin periaatteessa sekoittaa, on Kotkan toinen keskusta eli entisen Karhulan kaupunginosan, entisen Karhulan kauppalan keskusta. Karhula on kuitenkin kuulunut Kotkaan 1970-luvulta lähtien, joten on vaikea kuvitella, että ulkopaikkakuntalainen osaisi mieltää Karhulan keskustaa keskustaksi.

- (43) Kirkkokatu 30, **keskusta**
 Kirkkokatu 30, **центр**
suomennos: Kirkkokatu 30, **keskusta**
- (44) Kirkkokatu 26, **keskusta**
 Kirkkokatu 26, **в центре Котки**
suomennos: Kirkkokatu 26, **Kotkan keskusta**
- (45) Kotkan konserttitalo, **keskusta**
 Концертный зал Котки, **в центре города**
suomennos: Kotkan konserttisali, **kaupungin keskustassa**

Fraaseihin liittyvät ongelmat	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 24. Eri asioista käytetty samaa käännoästä	41-45	0-1

Taulukko 10. Yhteenveto liittyvistä ongelmista

5.3.4 Dokumentaation ja tuotteen vastaavuuden tarkastus

5.3.4.1 Tekstin terminologia ei vastaa tuotetta

Osa tämän kategorian ongelmista haittaa käytettävyyttä huomattavasti, sillä matkailijalla ei välttämättä ole matkailuesitteen lisäksi muita lähteitä mihin turvautua. Mikäli esimerkiksi esitteessä esiintyvä paikan nimi poikkeaa paikan oikeasta nimestä, on matkailijan vaikea yhdistää paikkoja toisiinsa. Lisäksi nykypäivänä moni matkailija turvautuu navigaattoriin. Mikäli esitteessä on jokin kääntäjän itse keksimä käännoä eikä alkuperäistä nimeä ollenkaan, ei navigaattorista ole hyötyä. Arja Kokkonen (sähköposti 31.5.2012) kertoo matkailutoimiston saaneen joiltakin kohteilta, esimerkiksi Merikeskus Vellamolta, heidän käyttämänsä käännoäset itse paikan nimen lisäksi myös muun muassa näyttelyiden nimistä. Täten on helpotettu kääntäjän työtä ja saatu esite paremmin käytäntöä vastaavaksi. Kokkonen mukaan useimpien kohteiden nimet ovat muutoinkin kohteiden käyttämien käännoästen mukaiset. Nimenomaan nimissä esiintyy kuitenkin lukuisia ongelmia.

Paikoin nimeä voi olla vaikea tunnistaa yrityksen nimeksi, minkä seurauksena se käännetään. Jos yrityksellä ei ole vakiintunutta käännoästä, voi sen kääntäminen olla jokseenkin kyseenalaista.

Käännös on kuitenkin tehty muun muassa esimerkissä 46, jossa Liikuntakeskus Kotka on siis yrityksen nimi. Paikkaa voi olla vaikea löytää, koska yrityksen nimeä ei mainita käännöksessä, ja paikka ei ulkoapäin varsinaisesti näytä liikuntakeskukseksi.

- (46) **Liikuntakeskus** Kotka
Спортивный центр в Котке
suomenos: Urheilukeskus Kotkassa

Esimerkissä 47 on turhaa, väkinäistä käännöstä, joka saattaa aiheuttaa sekaannuksia. Kyse on ravintola Wanhan Fiskarin lohikeitosta, ja venäjäksi otsikon ravintolan nimi on käännetty. Tämä voi aiheuttaa hämmennystä, sillä käännöksestä saa sen käsityksen, että kyseessä on kaksi eri ravintolaa: lohikeitto tehdään «Старый рыбак» -ravintolan reseptin mukaan, mutta se tarjoillaan ravintola Wanhassa Fiskarissa.

- (47) Lohikeitto **Fiskarin** tapaan - - Ravintola Wanha Fiskari
Уха из лосося по фирменному рецепту **ресторана «Старый рыбак»** - -
Ресторан Ravintola Wanha Fiskari
suomenos: Lohikeitto ravintola ”Vanhan kalastajan” reseptin mukaan - -
Ravintola Ravintola Wanha Fiskari

Myös ravintola Amarillon aukiolojen yhteydessä saattaa tulla sekaannuksia. Ravintolan eri puolia kutsutaan englanninkielisillä nimillä *Bar & Night* sekä *Food*, mutta kyseessä on kuitenkin yksi ja ainoa ravintola. Venäjänkielisestä käännöksestä saattaa saada sellaisen käsityksen, että paikassa on Bar & Night -niminen yökerho sekä Food-niminen ravintola. Sellaisia on kuitenkin paikasta turha etsiä.

- (48) Bar & Night
бар и ночной клуб Bar & Night
suomenos: baari ja yökerho Bar & Night

Food
ресторан Food
suomenos: ravintola Food

Esitteen käyttäminen tulee erityisen hankalaksi jos maantieteellisten paikkojen nimiä on käännetty eikä alkuperäistä nimeä ole jätetty näkyviin. Karttaa ei Kotkan esitteessä ole käännetty, joten erityisesti käännetty puistojen nimet tuottavat hankaluuksia. Vaikka puistosivujen yhteydessä on pieni kartta, johon on merkitty puistojen sijainnit (ks. kuva 4), tarvitsisi käyttäjä puistojen nimiä esimerkiksi halutessaan hyödyntää kaupungilla olevia opasteita.

Tosielämän esimerkin ongelmasta mainitsinkin johdannossa: venäläinen katumaasturi joutui tekemään u-käännöksen, kun ei osannut Katariinan Meripuistoon ilmeisesti juuri siitä syystä, että esitteessä oleva puiston nimi poikkeaa opasteissa olevasta puiston nimestä. Puistojen nimistä kenties ongelmallisimmiksi muodostuvat juuri *Katariinan Meripuiston* sekä *Palotorninvuorenpuiston* käännökset *Морской Парк Екатерины* ja *Парк «Горы пожарной вышки»*, sillä näissä puistojen nimet on siis oikeasti käännetty, eikä alkuperäistä nimeä pysty päättelemään käännöksestä.

Katariinan kaupunginosan (esitteessä venäjäksi *Катариина*), Katariinan Meripuiston (*Морской парк Екатерины*) sekä Katariinan polun (*Тропа Екатерины*) käännöksissä on se mielenkiintoinen erikoisuus, että *Katariina* toden totta viittaa venäläiseen nimeen *Екатерина* (*Jekaterina*). Tämä on nimittäin Suomen suuruhtinaskunnan ajalla käytössä ollut asuinalueen nimi. Alueen nimi oli välillä *Puistola*, mutta se muutettiin hiljattain takaisin Katariinaksi. Omalla tavallaan on siis perusteltua, että *Екатерина* on käännetty. Kotkan esitteen käännöksessä on kuitenkin jätetty kaupunginosan nimi kääntämättä, mutta puiston ja polun nimet on käännetty. Suomalaiskäyttäjät varmasti ymmärtäisi Katariinan Meripuiston ja polun olevan Katariinan alueella sijaitsevia, mutta venäläiskäyttäjältä jää tämä tieto saamatta, ellei hän satu olemaan tietoinen nimien yhteydestä. Käyttämistä helpottaisi huomattavasti se, että perässä olisi suomenkieliset nimet, tai että - senkin uhalla, että puiston nimi jää venäläiskäyttäjältä ymmärtämättä - puistojen nimiä ei olisi käännetty lainkaan.

Taulukkoon 11 olen kerännyt puistojen suomenkielisten nimien rinnalle venäjänkieliset käännökset sekä opasteissa esiintyvät puistojen nimet (ks. kuvat 2 ja 3). Taulukon avulla on helppo vertailla sitä, miten esitteen teksti vastaa todellisuutta: siitä näkee helposti, mitkä nimet pystyy päättelemään suomen- tai englanninkielisen opastenimen perusteella.

esite suomi	esite venäjä	opasteet suomi	opasteet englanti
Sapokan Vesipuisto	Водный парк «Сапокка»	Sapokan Vesipuisto	Sapokka Water Garden
Katariinan Meripuisto	Морской парк <u>Екатерины</u>	Katariinan Meripuisto	Katariina Seaside Park
Sibeliuksenpuisto	Парк <u>Сибелиуса</u>	Sibeliuksenpuisto	Sibelius Park
Isopuisto	Парк «Исопуйсто»	Isopuisto	Isopuisto Park
Palotorninvuorenpuisto	Парк «Горы пожарной вышки»	Palotorninvuoren Puisto	Palotornivuori Park
Fuksinpuisto	«Парк <u>Фуксинпуйсто</u> »	Fuksinpuisto	Fuksinpuisto Park
Yrttipuutarha Redutti-Kotka	Сад пряных трав в старинном <u>редуте</u> Котки	Redutti Kotka	Redoubt Kotka
Veistospromenadi	Променад современной <u>скульптуры</u> - « <u>Вейстоспроменад</u> и»	Veistospuisto	Sculpture Park

Taulukko 11. Puistojen nimet suomen-, venäjän- ja englanninkielisissä esitteissä, alleviivattuina päättelyä edistävät tekijät.

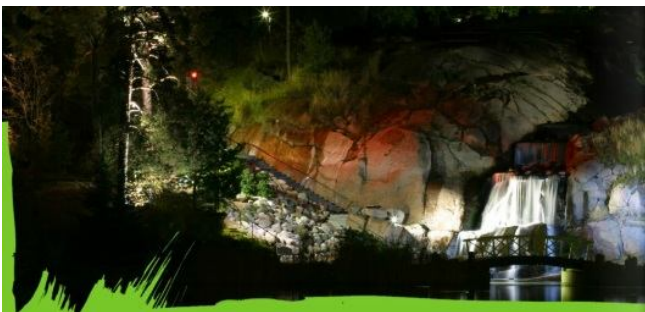
Nimistä pystyy varmuudella päättämään Sapokan, Sibeliuksenpuiston, Isopuiston ja Fuksinpuiston. Päättelyä edistävät tekijät ovat esimerkiksi palotornin ja isopuisto. Päättelyä edistävät tekijät ovat esimerkiksi katariinan ja palotornin. Redutin pystyy päättämään suomenkielisestä tai englanninkielisestä sanasta. Veistospromenadin nimi on opasteissa Veistospuisto, mutta nämäkin pystyy todennäköisesti yhdistämään viimeistään englanninkielisen opastetekstin avulla, sillä venäjän *скульптура* ja englannin *sculpture* muistuttavat toisiaan.

Kuva 2. Puistoja Kotkassa -opaste Sibeliuksenpuiston nurkalla.

Kuva 3. Opasteet linja-autoasemalla.

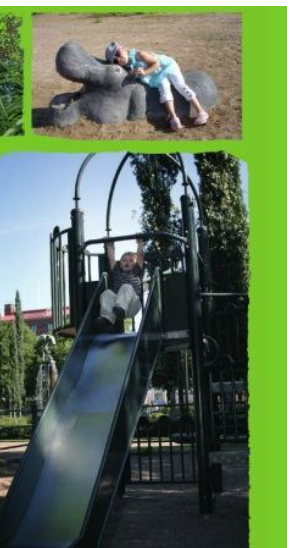

В уникальном окружении

Парки

На острове Коткансаари множество совершенно не похожих друг на друга парков. Многие из них являются заметными даже в общегосударственном масштабе. Выберите погожий летний день, захватите корзину со всем необходимым для пикника и отправьтесь знакомиться с парками Котки.

- 1 Водный парк «Сапокка»**
Парк «Сапокка», получивший наибольшее количество наград в Финляндии, разбит на участке прибрежной территории у залива, напоминающего по форме сапог. Парк устроен так, что растения цветут в нем с ранней весны до поздней осени. Основным элементом парка «Сапокка» является вода. Лучшим доказательством этому служит водопад, высотой более 20 метров. На оживленной площадке у верхней части водопада расположилась небольшая выставочная площадка финского наемника. Благодаря хорошему подпольному освещению в темное время суток парк выглядит вечером не менее живописно, чем днем.
- 2 Морской парк Екатерины**
На самом юге острова Коткансаари, на мысе Катариин-ривьерами (назв. в честь императрицы Екатерины II) расположен морской парк. Это самая южная зеленая парковая зона для города Котки. В университетском парке, расположенном в прибрежной зоне, можно понаблюдать работы дизайнера ландшафта, восхититься красотой и мощью открытого моря, поиграть на детской площадке или, задувшись о чаше соевом, прогуляться по назованному «Лабиринту раздумий». В парке оборудованы также площадки для гриля, которыми могут пользоваться все желающие.
- 3 Парк Сибелиуса**
Коткинский парк Сибелиуса расположен в самом сердце острова Коткансаари. Парк был восстановлен в соответствии с оригинальным черновой проектом 80-летней давности, созданным ландшафтным архитектором Тиймо Силоненом. Зеленый парковый ансамбль включает скульптурой, урбанистической формой. Скульптура названа в честь парода – «Котка», что по-русски означает «котенок». Создатель скульптуры – Юсси Меллоски.

4 Парк «Исопуисто»
Парк «Исопуисто» в центре Котки – это самый старый городской парк. Он окружает православную церковь Св. Николая. Первые посадки в парке были сделаны в 1795 году. Это так называемый английский парк. В парке много просторных зеленых тропиц, есть детская площадка и покрывал лесом овраг. Роскошная клубя и металлостебель цветет столетиями таким образом, что цветение продолжается все лето.

5 Парк «Горы пожарной Вышки»
На самой высокой площадке острого парка ранее действительно находилась пожарная вышка. Она сгорела в 1912 году. Со скверной площадкой парку открытой в парке «Исопуисто» и хорошо известны в районе Морского центра «Исторический и Центральный отдел городского управления Финляндии». За заловом можно увидеть скульптуру фабрики Суинко, спроектированную Алваром Аалто.

6 «Парк Фуксинпуисто»
В начале лета «Парк Фуксинпуисто» радует посетителей буйством красок и ароматами расцветающих азалий. Цветущие клубы привлекают в парк сотни бабочек. В парке можно полюбоваться клубами с самыми разными многолетними цветами и растениями.

7 Сад пряных трав в старинном руде Котки
В саду, залитом солнцем в восточном направлении, внутри старинных оборонительных укреплений, построенных в Котке в конце XVII века, растут около ста видов пряных трав и лекарственных растений. При проектировании сада учитывались потребности посетителей с ограниченными возможностями передвижения и людей с дефицитом зрения. Пастель, выложенные на тротуар, снабжены тактильной информацией тактильными табличками.

Всего в Котке около 70 детских площадок. Оснащение парков зависит от его расположения.

Kuva 4. Matkailuesitteен sivut 16 ja 17. Sivulla 16 on pieni kartta, josta näkee puistojen suurpiirteiset sijainnit.

Dokumentaatio ei vastaa todellisuutta myöskään Veistospromenadin patsaiden nimien kohdalla, sillä patsaiden nimet on Veistospromenadilla ainoastaan suomeksi. Koska teosten ulkomuodosta ei välttämättä pysty päättämään niiden nimeä, jää päättely taiteilijan nimen sekä kuvassa 4 esiintyneen puistokartan tyyllisen veistoskartan varaan. Tämä ei todennäköisesti aiheuta valtavaa käytettävyysongelmaa. Kuten kuitenkin aiemmin mainitsin, esimerkiksi Haapaniemi ja Lukander suosittelevat, että nimi halutaan syystä tai toisesta kääntää, suositellaan suomenkielisen nimen lisäämistä käännöksen perään. Näin on tehnyt muun muassa englanninkielisen esitteen kääntäjä (ks. taulukko 12).

suomi	venäjä	englanti
1. Birthe Marie Løveid: Portti , 2000	1. Бирте Мари Лёвейд: «Врата» 2000	1. Birthe Marie Løveid: Portti (Gate) , 2000
2. Tapio Junno: Aurinkoon katsoja , 2001	2. Тапио Юнно: «Смотрящий на солнце» 2001	2. Tapio Junno: Aurinkoon katsoja (Looking at the Sun) , 2001
3. Matti Peltokangas: Tarrautuminen , 2002	3. Матти Пелтокангас: «Сцепление» 2002	3. Matti Peltokangas: Tarrautuminen (Clinging) , 2002
4. Matti Nurminen: Vaikea portti , 2002	4. Матти Нурминен: «Трудный рубеж» 2002	4. Matti Nurminen: Vaikea portti (Difficult Gate) , 2002
5. Olavi Lanu: Lepäävä pajutyttö , 2003	5. Олави Лану: «Отдыхающая девочка с ивовыми прутьями» 2003	5. Olavi Lanu: Lepäävä pajutyttö (Resting Willow Girl) , 2003

Taulukko 12. Veistospromenadin veistosten nimiä suomeksi, venäjäksi ja englanniksi.

Vastaavuuteen liittyvät ongelmat	Esimerkit	Luokitus
Ongelma 25. Yritysten nimiä käännetty	46, 47	2-3
Ongelma 26. Käännökseen tehty hämmäntäviä lisäyksiä	48	2
Ongelma 27. Puistojen nimiä käännetty	taulukko 11	3
Ongelma 28. Patsaiden nimet käännetty	taulukko 12	2

Taulukko 13. Yhteenveto vastaavuuteen liittyvistä ongelmista

6 Yhteenveto ja päätelmät

Tämän tutkielman tarkoituksiksi asetettiin matkailuesitteen venäjänkielisen käännöksen käytettävyyden ja tarkemmin käytettävyyso Ongelmien tutkiminen käytettävyyshuristiikkojen avulla. Tarkoituksena oli tutkia ensinnäkin sitä, minkälaisia ongelmia käännöksessä esiintyy, ja toiseksi sitä, ovatko ongelmat käännösprosessin seurausta. Tutkimusmetodiksi käytettävyystudkimuksen menetelmien kirjosta valikoitui heuristinen arviointi, ja toisena tarkoituksena tutkimuksella olikin selvittää, soveltuuko heuristinen arviointi muunlaisen kuin teknisen dokumentaation tutkimiseen.

Tutkimushypoteesini oli, että pieniä ongelmia on jonkin verran, mutta suuria käytettävyyso Ongelmia ei juuri ole. Uskoin myös, että kääntäminen ei juurikaan vaikuta käytettävyyteen. Hypoteesini osoittautui siltä osin oikeaksi, että pieniä käytettävyyso Ongelmia kyllä ilmeni. Muilta osin hypoteesini osoittautui virheelliseksi. Tutkimuksessa yllättävää oli se, kuinka paljon käyttöä haittaavia tai käytön jopa estäviä ongelmia käännökseen oli jäänyt. Löysin yhteensä 63 ongelmaa, joista 0- ja 1-luokituksen ongelmia oli 33. Nämä ovat siis makuasioita tai ongelmia, jotka ovat esimerkiksi kosmeettisia eivätkä täten aiheuta käytännön haittaa. Näiden lisäksi käyttöä hidastavia tai haittaavia 2-luokituksen käytettävyyso Ongelmia oli 20, ja käyttöä huomattavasti vaikeuttavia tai sen jopa estäviä ongelmia oli 10. Venäjänkielisessä esitteessä on siis yhteensä 30 kohtaa, jotka voivat haitata käyttöä tai pahimmillaan estää sen. Kaikkein kriittisimpiä, julkaisun estäviä käytettävyyso Ongelmia, en löytänyt ainuttakaan.

Lähes kaikki käytettävyyso Ongelmat aiheutuivat kääntäjän tekemistä ratkaisuksista, toisin sanoen suomenkielisessä esitteessä näitä ongelmia ei ollut. Kääntäminen siis vaikutti esitteen käytettävyyteen huomattavasti – tältä osin hypoteesini oli täysin virheellinen. Syypäänä ongelmiin voidaan siis toisaalta pitää kääntäjää, joka tietenkin on käännösratkaisut tehnyt, mutta toisaalta ei tule unohtaa toimeksiantajan vastuuta. Toimeksiantajakaan ei ole puuttunut ongelmiin oikoluvun yhteydessä, ja viime kädessä juuri toimeksiantaja on vastuussa siitä, mitä painetaan.

Vakavuusluokitus Ongelma	0 - makuasia	1 - ei käytännön ongelmaa	2 - hidastaa tai haittaa	3 - vaikeuttaa tai estää	4 - kriittinen, ei voi julkaista	Yhteensä
1.1 Asiatiedot	1	13	9	3		26
1.2 Esittämisjärjestys		1				1
1.3 Standardinmukaisuus		1	1			2
2.1 Poisjätöt	1		3	3		7
2.2 Lisäykset	1		1			2
2.3 Käyttäjän tarpeet		2		2		4
3.1 Tyyli	1	3	2			6
3.2 Termistö		4	1			5
3.3 Fraasit	3	1				4
4.1 Terminologia ja tuote		1	3	2		6
Yhteensä	7	26	20	10		63

Taulukko 14. Yhteenvedo käytettävyysongelmista ja niiden luokituksista.

Ylivoimaisesti tyypillisimpiä ongelmia olivat virheet asiatiedoissa. On tosin huomioitava, että samana toistuvaa ongelmaa ei ole laskettu taulukkoon kuin kerran. Täten taulukosta ei käy ilmi, kuinka monta kertaa esitteessä toistui jokin yksittäinen käytettävyysongelma. Esimerkiksi se, että lainausmerkkien käyttö ei ole johdonmukaista, on laskettu vain yhtenä ongelmana sen sijaan, että jokainen epäyhdenmukainen kohta olisi laskettu erikseen. Samoin esimerkiksi se, että puistojen nimien käännökset eivät vastaa todellisuutta, on laskettu yhtenä ongelmana. Toistuvuus kuitenkin vaikutti käytettävyysongelman vakavuusluokitukseen, joten sitä ei ole jätetty kokonaan huomioimatta.

Kriittisimpiä ongelmia aiheutui virheellisistä asiatiedoista; poisjätöistä; siitä, että käännös ei vastannut loppukäyttäjän tarpeita; sekä siitä, että tekstin terminologia ei vastannut tuotetta. Näistä kolme viimeisintä ongelmaa ei esiintynyt paljoa, joten voi päätellä, että näissä kategorioissa ongelmat ovat tavallisesti huomattavia; prosentuaalisesti vakavien ongelmien määrä näissä kategorioissa oli suuri. Poisjätöstä aiheutuneita käytettävyysongelmia oli yhteensä seitsemän, ja niistä kolme (43 prosenttia) oli 3-tason ongelmia. Loppukäyttäjän tarpeisiin liittyviä ongelmia oli yhteensä neljä, vakavia ongelmia näistä kaksi (50 prosenttia). Terminologian ja tuotteen vastaavuudessa esiintyi yhteensä kuusi ongelmaa, ja näistäkin kaksi (33 prosenttia) oli luokituksiltaan kolmosia.

Käytettävyysongelmien aiheuttajia oli useita. Yksi näistä oli huolimattomuus sekä käännös- että oikolukuvaiheissa. Tämän seurauksena käännös jäi paikoin viimeistelelemättömän oloiseksi, ja siinä oli esimerkiksi virheellisiä nimien ulkoasuja, käännättämättä jääneitä kohtia sekä virheellinen puhelinnumero. Huolimattomuutta esiintyi myös alkutekstin lukemisessa, mistä taas aiheutui virheellisiä asiatietoja. Käännöksessä oli muun muassa sotkettu keskenään eri Santalahden

Lomakylän ja Kaunissaaren Lomakeskuksen nimet, minkä seurauksena syntyi paikka, jota ei ole olemassakaan: Kaunissaaren Lomakylä. Huolimattomuusongelmien toisessa ääripäässä oli liiankin huolellinen alkutekstin noudattaminen, minkä seurauksena käänнос tarjosi käyttäjälle paikoin turhaa ja epäolennaista tietoa.

Yllättävää tutkimuksessa oli se, että ongelmia aiheutti myös osin paikallistuntemuksen ja osin jopa kielitaidon puute. On toki selvää, että kääntäjä ei voi tietää kaikesta kaikkea. Näitä puutteita olisi kuitenkin voinut ja pitänyt yrittää paikata huolellisella taustatyöllä, sillä kääntäjän oletukset eivät aina osuneet oikeaan. Suomalainen lukijakaan ei välttämättä tietäisi, mitä vaikkapa *museolaituri* tarkalleen ottaen tarkoittaa, mutta kääntäjän olisi pitänyt ottaa tästä selvää – asia olisi varmasti selvinnyt Google-haulla tai puhelinsoitolla. Huolellisella taustatyöllä olisi väärin tulkintojen lisäksi todennäköisesti välttytty myös kielellisten väärinymmärrysten aiheuttamilta ongelmilta: jos kääntäjä olisi esimerkiksi etsinyt verkosta paikkaa nimeltä *Ruhavuo*, olisi hän varmasti pian huomannut, että sellaista paikkaa ei ole. Ehkä tämä olisi saanut hänet lukemaan tekstin uudestaan ja ymmärtämään, että kyseessä on *Ruhavuolle*-niminen paikka eikä taivutusmuoto *Ruhavuo*-nimisestä paikasta. Näille ongelmille saattaa toki olla yhtenä selityksenä se, että yhtenä lähteenä käänöksessä on käytetty edellisvuoden esitettä, jonka pohjalta vuoden 2011 esite on tehty. Kenties nämä samat ongelmat ovat esiintyneet jo siinä. Jos niistä ei ole tullut palautetta, ovat kääntäjä sekä toimeksiantaja varmasti ajatelleet, että käänöksessä ei ole mitään vikaa. Yhtä kaikki, jossain vaiheessa virheet on kuitenkin tehty.

Kenties silmiinpistävin ongelma käänöksessä oli epäjohtonmukaisuus. Epäjohtonmukaisuutta esiintyi niin majoitus- ja ravitsemusliikkeiden substantiivimääritteiden sekä puistojen nimien käänöksissä kuin lainausmerkkien käytössä. Kääntäjä ei siis ole nojannut mihinkään tiettyyn ohjeistukseen käänöstyössään, vaan hän on tehnyt ratkaisunsa joka kerta erikseen ja valitettavasti monesti myös eri tavoin. Paikoin epäjohtonmukaisuuden taustalta saattoi pystyä päättelemään syyn, mutta pääosin homogeenisuuden ja yhdenmukaisuuden puute oli täysin perusteleamatonta. Mikäli kääntäjä olisi päättänyt käänösstrategiansa ennen käänöstyöhön ryhtymistä, olisi hän varmasti helpottanut omaa työtään, mutta myös tuottanut yhdenmukaisemman ja täten käytettävyydeltään paremman käänöksen.

Puistojen nimien käänöksissä esiintyi epäjohtonmukaisuuden lisäksi toistakin, hyvin harmillista ongelmaa. Dokumentaatio ei nimittäin vastannut todellisuutta, toisin sanoen puistojen nimiä oli käännetty. Tämän vuoksi niitä ei pystynyt esimerkiksi paikantamaan kartalta tai niitä ei pystynyt

etsimään navigaattorin avulla. Tämä vaikeuttaa käyttöä huomattavasti, ja yksinkertaisella ratkaisulla tästä ongelmasta olisi päästy: nimien perään olisi laitettu sulkeisiin suomenkielinen nimi.

Tutkimusaineisto osoitti, että esitteessä on kokonaisuudessaan kymmeniä käytettävyyso ongelmia. Tämä ei kuitenkaan kerro kaikkea, sillä analyysi on tehty puhtaasti tekstin pohjalta, ja käytettävyyttä ei ole arvioitu todellisten käyttäjien kautta, vaan kuvitteellisen keskivertokäyttäjän näkökulmasta. Keskivertokäyttäjää taas ei ole olemassakaan, vaan käyttäjien joukko on eittämättä heterogeeninen. On vaikea sanoa, kuinka monta ongelmaa esitteen todellinen käyttäjä kohtaa, mutta yksi käyttäjä tuskin törmää kaikkiin löytämiini ongelmiin. Esitteessä esiintyi vakavia ongelmia esimerkiksi Keski-Kymen erikoiskalastusalue -osiossa, mutta kaikki matkailijat eivät varmasti ole kiinnostuneita kalastamisesta juuri tuolla alueella. Kaikki siis riippuu täysin siitä, mistä matkailija on kiinnostunut, eli mitä osioita hän esitteestä lukee. Voidaan jopa sanoa, että esitteen käyttäjä ei välttämättä kohtaa yhtään käytettävyyso ngelmaa esitettä käyttäessään. Pahimmassa tapauksessa käyttäjälle taas tulee vastaan useita käytön estäviä ongelmia.

Tutkimukseni toissijaisena tarkoituksena oli tutkia, voiko matkailuesitteen käytettävyyttä tutkia sujuvasti luomillani heuristiikoilla. Heuristinen arviointi sopi tähän tutkimukseen hyvin, ja se paljasti vakaviakin käytettävyyso ngelmia. Heuristiikkoja oli riittävästi, ja jokainen ongelma löysi oman paikkansa. Myös vakavuusluokitus oli toimiva, joskin vakavuusluokittelu jättää toki ylipäänsä heuristisessa arvioinnissa jonkin verran tulkinnanvaraa, sillä ongelman vakavuus on mielipideasia. Arvioinnissa olisikin hyvä olla mukana enemmän kuin yksi ihminen, jotta arvio ei jäisi vain yhden mielipiteen varaan.

Tutkimuksen tulos voisi olla toinen, mikäli tutkimus tehtäisiin jollain muulla menetelmällä, esimerkiksi käytettävyyso ngelma- tai käyttäjätestauksella. Tällaisen puolistrukturoidun testitilanteen järjestäminen venäläismatkaajien joukolle vaatisi kuitenkin paljon resursseja. Kuten aiemmin on todettu, heuristinen arviointi on nopea ja edullinen tapa tehdä käytettävyyso ngelma- tai käyttäjätestauksista verrattuna vaikkapa juuri käytettävyyso ngelma- tai käyttäjätestaukseen.

Vaikka käytettävyyttä tutkitaan tavallisesti nimenomaan käytettävyyso ngelmien kautta, voisi olla mielenkiintoista koettaa tutkia käänöksen käytettävyyttä edistäviä asioita. Lisäksi olisi mielenkiintoista koettaa tutkia muidenkin tekstilajien käytettävyyttä – soveltaisiko käytettävyyso ngelma- tai käyttäjätestaus vaikkapa kaunokirjallisen käänöksen tutkimukseen?

Lähteet

Tutkimusaineisto

Suomenkielinen esite *Kotka - Merikaupunki 2011*. Julkaisija: Kotkan matkailutoimisto.

Venäjänkielinen esite *Morskoj gorod Kotka 2011*. Käännös: Elena Tervo T:mi. Julkaisija: Kotkan matkailutoimisto.

Englanninkielinen esite *Kotka - City by the Sea 2011*. Käännös: Hannu Hakala. Julkaisija: Kotkan matkailutoimisto.

Painetut lähteet

Monografiat

Gouadec, Daniel 2010. *Translation as a Profession*. 2., uudistettu painos.

Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

Grosse, Ernst-Ulrich. 1976. *Texttypen: Linguistik nichtliterarischer Kommunikation*. Freiburg: University of Freiburg habilitation dissertation.

Hatim, Basil ja Ian Mason 1997. *The Translator as Communicator*. London, Routledge.

Euroopan integraatio. Koneiden, laitteiden ja tuotteiden käyttöohjeet. 1996. Integraatitiedote 22. Metalliteollisuuden keskusliitto.

Ingo, Rune 1981. *Kääntämisen teoriaa ja sen sovellusta*. Turku.

Ingo, Rune 1990. *Lähtökielestä kohdekieleen*. WSOY, Juva.

Haapaniemi, Kati & Lukander, Tiina 1991. *Matkaesitteen kääntäminen saksankieliselle kuluttajalle*. Matkailun edistämiskeskuksen julkaisu A:69. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Kuutti, Wille 2003. *Käytettävyys, suunnittelu ja arviointi*. Helsinki, Talentum.

Nida, Eugene A. 1964. *Toward a Science of Translating*. Leiden, E.J. Brill.

Nielsen, Jakob 1993. *Usability Engineering*. Boston: Academic Press inc.

Nord, Christiane 1991. *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. (Engl. käännös Christiane Nord & Penelope Sparrow.) Amsterdam, Rodopi.

Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1986. *Mitä kääntäminen on? teoriaa ja käytäntöä*. lyhentäen suom. Pauli Roinila. Helsinki: Gaudeamus.

Rubin, Jeffrey 1994. *Handbook of Usability Testing*. Wiley.

Saukkonen, Pauli 1984. *Mistä tyyli syntyy?* WSOY, Juva. 27-29.

Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. *Kopiointia vai kommunikointia?* Oy Finn Lectura Ab, Helsinki.

Sousa, Cristina 2002. TL versus SL Implied Reader: Assessing Receptivity when Translating Children's Literature. *Meta*, XLVII, 1, 16-29.

Suojanen, Tytti, Koskinen, Kaisa & Tuominen, Tiina 2012. Käyttäjakeskeisen kääntämisen perusteet. Tampere Studies in Language, Translation and Literature, Series B1. Tampere University Press. Tulossa 2012.

Artikkelit kokoomateoksessa

- Alanko, Outi 2001. Lukijasta lukemiseen, tulkinnasta elämykseen: lukijan käsite kirjallisuudentutkimuksessa. Outi Alanko & Tiina Käkälä-Puumala (toim.). *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 207-240.
- Korvenranta, Heta 2005. Asiantuntija-arvioinnit. Ovaska, Aula & Majaranta (toim.). Käytettävyytutkimuksen menetelmät, 111–124. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1. http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/8_Korvenranta.pdf [22.5.2012]
- Navarro Errasti, María Pilar, Lorés Sanz, Rosa, Murillo Ornat, Silvia (toim.) 2004. *Pragmatics at Work: The Translation of Tourist Literature*. Peter Lang, Bern.
- Nielsen, Jakob 1994. Heuristic Evaluation. Teoksessa Nielsen, J., & Mack, R. L. (toim.), *Usability Inspection Methods*, 25–62. John Wiley & Sons, New York.
- Oittinen, Riitta 2000. Kääntäminen uudelleenlukemisen ja uudelleenkirjoittamisena. Teoksessa Paloposki, Outi & Makkonen-Craig, Henna (toim.), *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*, 265—285. Yliopistopaino, Helsinki.
- Ovaska, Saira, Aula, Anne & Majaranta, Päivi 2005. Käytettävyytutkimuksen menetelmät. Tietojenkäsittelytieteiden laitos, Tampereen yliopisto, raportti B-2005-1. http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/1_Ovaska-Aula-Majaranta.pdf [29.6.2012]
- Parviainen, Leena 2005. Fokusryhmät. Ovaska, Aula, & Majaranta (toim.). Käytettävyytutkimuksen menetelmät, 53-62. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1. <http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/4-Parviainen.pdf> [27.6.2012]
- Snell-Hornby, Mary 1999. The Ultimate Confort: Word, Text and the Translation of Tourist Brochures. Anderman, Gunilla & Rogers, Margaret (toim.). *Word, Text, Translation: Liber Amicorum for Peter Newmark*, 95-103. Multilingual Matters Ltd.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2001. Explication as a Translation Theory. Hartama-Heinonen, Ritva & Kukkonen, Pirjo (toim.), *Mission, Vision, Strategies and Values*. Helsinki University Press, Helsinki. 221-229.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2003. Syteen vai saveen? Eksplikointi käännösstrategiana. Koskela, Merja & Pilke, Nina (toim.), *Erikoiskielet ja käännösteoria*. VAKKI-symposiumi XXIII. Vaasa 8.-9.2.2003. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut N:o 30. Vaasa. 330-337.
- Vuorinen, Kimmo 2005. Etnografia. Ovaska, Aula & Majaranta, (toim.). Käytettävyytutkimuksen menetelmät, 63-78. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1. <http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/5-Vuorinen.pdf> [27.6.2012]
- Williams, Malcolm 2009. Translation Quality Assessment. *Mutatis Mutandis* 2:1, 3–23. <http://aprendeenlinea.udea.edu.co/revistas/index.php/mutatismutandis/article/view/1825/1609> [22.5.2012]

Pro gradu -tutkielmat

- Antti-Poika, Ines 2009. *Helsingin Matkailijan oppaan käännösprosessi*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03641.pdf> [15.5.2012]
- Harju, Anna 2008. *Kääntäjä käyttöohjeiden käytettävyyden parantajana*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02365.pdf> [15.5.2012]
- Hila-aho, Anne 2007. *Käännöstekstin ymmärrettävyys: kansallispuistoiesitteiden koheesion analyysi*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02037.pdf> [15.5.2012]
- Hämäläinen, Juha 2008. *Usability Aspects of MP3 Player Documentation. Documentation Usability Heuristics Revised - a case Study*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02697.pdf> [15.5.2012]
- Koskinen, Joni 2005. Käytettävyydestaus. Ovaska, Aula & Majaranta (toim.). Käytettävyydestutkimuksen menetelmät, 187–208. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1. <http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/13-Koskinen.pdf> [27.6.2012]
- Laakkonen, Paula 2006. *Safety Information in Motorcycle Manuals*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Nieminen, Tiina 2006. *Kääntäjä ja käytettävyyden käyttöohjeesta*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01271.pdf> [15.5.2012]
- Reinikainen, Arttu 2008. *Role-playing Games and Usability – The Effects of Design on the Experience of Play*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/tutkielma.php?id=18273> [21.5.2012]
- Susitaival, Siiri 2010. Terminologiseen sanastoon vaikuttavat käytettävyydestekijät. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu04539.pdf> [15.5.2012]
- Viinamäki, Henna 2004. *Translating a Technical Manual with a Special Focus on Usability*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Lehtiartikkelit

- Erkko, Anni 2011. Miten venäläisturisteja voidaan houkuttaa? *Aamulehti* 10.10.2011.
- Happonen, Kari 2011. Ikean myymäläverkosto kasvaa enintään kolmella yksiköllä. *Aamulehti* 8.10.2011.
- Häkämies, Jyri 2012. Ruplat euroiksi. *Kymen Sanomat* 26.2.2012.
- Kauppalehti Matka Extra 2011. Pietarin bisnesväki löysi Suomen. 16.1.2012
- Kymäläinen, Pekka 2011a. Lisää rahaa Suomen ja Venäjän rajalle. *Aamulehti* 10.9.2011.
- Kymäläinen, Pekka 2011b. Tavoite: Venäjälle viisumitta vuoteen 2018 mennessä. *Aamulehti* 26.10.2011
- Larvio, Antti-Jussi 2011. Kilpailu Ikeasta kiristyy. *Kymen Sanomat* 23.12.2011.
- Pohjonen, Kirsti & Simola, Anita 2011. ”Venäjän asevarustelu on normaalia”. *Aamulehti*

1.10.2011.

Painamattomat lähteet ja haastattelut

Verkkolähteet

- Kielitoimiston sanakirja* 2012. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone.
Internetpalvelu. <http://helios.uta.fi:2068/mot/uta/netmot.exe>
[15.6.2012]
- Kurjenoja, Jaana 2011. Venäläisturistit haluaisivat kuluttaa enemmän - Kauppojen valikoimat tyydyttävät pääosin. Kaupan liitto. 11.10.2011.
http://www.kauppa.fi/ajankohtaista/tiedotteet/venaelaesturistit_haluaisivat_kuluttaa_enemman_21769
- Kymen Sanomat. Kotkan matkailuesite uudistuu. 30.12.2010.
<http://www.kymensanomat.fi/Online/2010/12/30/Kotkan+matkailuesite+uudistuu/2010310271232/4>
- Liikennevirasto 2012. E 18 Koskenkylä-Kotka.
http://portal.liikennevirasto.fi/sivu/www/f/hankkeet/kaynnissa/koskenkyla_loviisa_kotka [9.2.2012]
- Lohikeskus Kotka 2012. *Keski-Kymi: Säännöt ja määräykset*.
<http://www.lohikeskuskotka.fi/fi/kalastuskohteet/keski-kymi/saannot>
[31.5.2012]
- MEK Matkailun edistämiskeskus 2004. *Matkailuyritysten kansainvälistymisopas*. 3. painos. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki. www.mek.fi [6.11.2011]
- MEK Matkailun edistämiskeskus 2008. *Matkailukohteiden kävijämäärät 2007*. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki. www.mek.fi [6.11.2011]
- MEK Matkailun edistämiskeskus 2010. *Rajahaastattelututkimus, osa 23: Ulkomaiset matkailijat Suomessa 1.1. - 31.12.2009*. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki. www.mek.fi [6.11.2011]
- MEK Matkailun edistämiskeskus 2011a. *Rajahaastattelututkimus, osa 24: Ulkomaiset matkailijat Suomessa 1.1. - 31.12.2010*. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki. www.mek.fi [6.11.2011]
- MEK Matkailun edistämiskeskus 2011b. *Rajahaastattelututkimus 2010: Venäjällä asuvat matkustajat*. Matkailun edistämiskeskus, Helsinki. www.mek.fi [6.11.2011]
- MEK Matkailun edistämiskeskus 2012. Lähimarkkinat: Venäjä. www.mek.fi [20.6.2012]
- Merikeskus Vellamo. *Ot Tarmo do Kemi i RV-125*.
<http://www.merikeskusvellamo.fi/ru/Выставки/Музейные%20суда>
[30.5.2012]
- Nelosen uutiset 2012. Nelonen 6.1.2012. <http://www.nelonen.fi/uutiset/vidoeet-ja-uutiset/C3%A4hetykset?vt=video&vid=218534> [15.4.2012]
- Nielsen, Jakob 2005. *Heuristic Evaluation*. <http://www.useit.com/papers/heuristic/> [22.5.2012]
- Paananen, Arja 2012. Älytön hintaero – tämän takia venäläiset rynnivät Suomeen. *Iltasanomat* 1.1.2012. <http://www.iltasanomat.fi/digi/alyton-hintaero---taman->

takia-venalaiset-rynnivat-suomeen/art-1288439197472.html

Purho, Vesa 2000. Heuristic Inspections for Documentation - 10 Recommended Documentation Heuristics. Usability Interface, STC Usability SIG Newsletter, April 2000, Vol. 6, No. 4. <http://www.stcsig.org/usability/newsletter/0004-docsheuristics.html> [16.3.2012]

Rajavartiolaitos 2010. *Vartiolaiva Telkkä*.

<http://www.raja.fi/rvl/lsmv/home.nsf/pages/9A309177542811EBC2256FF2002CDEA2> [30.5.2012]

Riihiaho, Sirpa 1997. *Käytettävyyden arviointi ilman käyttäjää*. <http://www.soberit.hut.fi/T-121/T-121.600/asiantuntija-arviot.pdf> [15.6.2012]

Routio, Pentti 2007. Tuotteen käytettävyys. <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/068.htm> [24.2.2012.]

Sinkkonen, Irmeli & Kuoppala, Hannu & Parkkinen, Jarmo & Vastamäki, Raino 2009. *Käytettävyyden psykologia*. Helsinki: Adage. Sähköinen versio perustuu Edita Oy:n kustantaman painetun version 3. painettuun versioon, joka julkaistiin 2006.

http://www.adage.fi/uploads/pdf/Kaytettavyyden_psykologia.pdf [10.4.2012]

Tilastokeskus 2012/MEK Matkailun edistämiskeskus. [Rajahaastattelututkimus, osa 25 Ulkomaiset matkailijat Suomessa 1.1.-31.12.2009](http://www.mek.fi). Matkailun edistämiskeskus, Helsinki. www.mek.fi [20.6.2012]

VR-Yhtymä Oy 2011. Allegro kasvattanut junamatkustusta Suomen ja Venäjän välillä. Julkaistu 12.12.2011. http://www.vrgroup.fi/fi/vakiolinkit/VR-konsernitiedottaa/news_20111212084234.html

Henkilökohtainen tiedonanto

Kokkonen, Arja. Re: Kysymyksiä Merikaupunki Kotka 2011 –esitteestä [sähköpostiviesti]. Vastaa: janni.lapinkangas@uta.fi. Lähetetty 31.5.2012.

Реферат на русском языке

1 Введение

Число российских туристов в Финляндии, в частности – в моем родном городе Котка, постоянно растет. В Котке я не раз видела, как российские туристы гуляют по городу, держа в руках туристические брошюры. Один успешно использует информацию, полученную из брошюры, другой хочет найти путь в красивый парк, но, не разобравшись в указателях на финском, поворачивает машину не в ту сторону. Чтобы туристы были довольными, им нужно достаточно информации о достопримечательностях и мероприятиях, и эту информацию они найдут на страницах туристической брошюры. В случае, если брошюра плохо переведена, или она содержит, например, ошибочные данные, у туриста могут остаться неприятные впечатления от города.

В данной дипломной работе рассматривается юзабилити (то есть эргономичность, годность к употреблению) перевода на русский язык туристической брошюры г. Котка. Первой целью настоящей работы является выяснение проблем юзабилити русскоязычной брошюры, а также, по возможности, изучение причин этих проблем. И, так как юзабилити в науке переводоведения не является совсем обычной темой исследования (традиционно эти проблемы рассматриваются в информатике), вторая цель работы — ответить на вопрос: Можно ли вообще исследовать юзабилити перевода? В данной работе наша гипотеза следующая: во-первых, проблемы юзабилити в переводной брошюре неизбежны, но особенно серьезных проблем встретиться не должно. Во-вторых, проблемы возникают не вследствие переводческой работы, а, скорее, вследствие проблем в оригинальном тексте.

Работа состоит из шести глав:

1. Введение
2. Российские туристы в Финляндии
3. Исследование переводов туристических брошюр
4. Юзабилити
5. Эвристический анализ материала
6. Заключение.

2 Российские туристы в Финляндии

Российских туристов в Финляндии очень много. Это видно, например, в магазинах, где часто обслуживают также на русском языке, и на улицах города, где все больше указателей на русском языке.

По данным Статистического центра Финляндии (Tilastokeskus) в 2011 году в Финляндии побывало 7,3 миллиона туристов. Из них русских было 45 процентов, т.е. 3,3 миллиона. Рост по сравнению с 2010 годом значительный — 27 процентов. Типичный российский турист приезжает в Финляндию на машине и проводит в стране один день. Обычно целью поездки являются отдых и покупки (Tilastokeskus 2012).

Российским туристам явно нравится делать покупки в Финляндии. Согласно Арье Паананен, причин много. В Финляндии цены часто дешевле чем в России, так как в России таможенные пошлины на иностранные товары высокие, и, более того, Финляндии скидки больше. Кроме этого, благодаря такс-фри, граждане РФ могут сэкономить 10—16 процентов от стоимости товаров, так как они живут за пределами Европейского Союза (Paananen 2012). В 2011 г. граждане РФ делали 89 процентов покупок такс-фри в Финляндии, большая часть из них в городе Лаппеенранта и в Хельсинкском регионе (Kauppalehti 2012).

Число российских туристов в Финляндии продолжает расти, хотя для посещения Финляндии гражданам России требуется виза. Финские и российские политики много раз говорили об отмене визового режима, но этого не ожидается в ближайшем будущем. Во-первых, это требует введения в РФ биометрических паспорта. Во-вторых, Финляндия, являясь членом Шенгенского соглашения, не вправе принять такое решение без согласия других членов соглашения (Kumäläinen 2011).

3 Исследование переводов туристических брошюр

Хотя на сегодняшний день любая информация доступна через Интернет, бумажная брошюра все еще играет важную роль в торговле и маркетинге (МЕК Matkailun edistämisskeskus 2004). Города, как правило, ежегодно публикуют новые брошюры и их переводы на другие языки. В издании брошюры несколько правил, из них самое важное — знать, кому брошюра нужна и для чего (Naaraniemi & Lukander 1991: 14). Критерии для хорошей брошюры — ясность, однозначность, информативность и удобочитаемость (там же: 16).

Туристическая брошюра — это комбинация разных текстов, прежде всего информативных и рекламных. Поэтому однозначно отнести брошюру к какому-либо одному типу текста проблематично. Согласно Райс (Reiss & Vermeer 1986), брошюра является информативным текстом, а Хаапаниemi и Лукандер (Haapaniemi & Lukander 1991: 1) считают, что брошюра - рекламный текст, и, таким образом, является оперативным текстом. Таким образом, мы можем делать вывод, что переводчик должен понимать разницу между типами текстов и принимать это во внимание во время перевода.

Жанровая разнообразность брошюры — не единственная трудность для переводчика. Кажется, один из самых больших проблем — проблема с топонимами. Согласно Хаапаниemi и Лукандер, переводить названия не стоит, так как в случае, если название места переведено, его трудно найти на карте. Если переводчик по какой-то причине хочет перевести название, то обязательно ставить оригинальное название в скобках после перевода.

В переводе трудности вызывает особенность брошюр: в переводе обычно меняют только «черную часть», т.е. сам текст. Верстка и оформление остаются практически без изменений. Это значит, что у переводчика не остается места для экспликации — перевод не может быть значительно длиннее, чем оригинальный текст (см. Antti-Poika 2009: 27).

Когда перевод готов, его читает корректор. Когда речь идет о туристических брошюрах, видимо нередко в качестве корректора выступает работник туристического бюро. Это значит, что корректор не всегда профессионал, и это может иметь влияние на конечный результат. Например, в Хельсинки работник туристического бюро читал итальянский перевод брошюры, и зачем-то делал языковую правку вместо того, чтобы проверять передачу смысла исходного текста. Переводчику пришлось еще раз читать свой перевод с «исправлениями» и исправлять ошибки корректора (см. Antti-Poika 2009: 39.).

4 Юзабилити

Для юзабилити много разных определений. Например, международный стандарт ISO 9241-11 определяет юзабилити как

степень, с которой продукт может быть использован определёнными пользователями при определённом контексте использования для достижения определённых целей с должной эффективностью, продуктивностью и удовлетворённостью (Sinkkonen 2009: 12; перевод из Википедии).

Хотя в вышеуказанном определении речь не идет о каком-то особенном контексте, термин «юзабилити» обычно употребляется в контексте взаимодействия человека с компьютером (Suojanen и др. 2012: 11). Несмотря на это, юзабилити можно применять в разных отраслях науки.

В науке переводоведения термин «юзабилити» обычно не используется, тем не менее идея «годности к употреблению» не является новой. Ставшие классическими теория динамической эквивалентности Юджина Найды, и скопос-теория Катарины Райс и Ханса Фермеера, сосредоточены на удобствах пользования. Несколько стратегий перевода также хорошо подходят к идее юзабилити. Согласно Суоянен и др. (Suojanen и др. 2012: 34), экспликация и стратегии прагматической адаптации – важные улучшители юзабилити перевода.

Один из самых авторитетных экспертов по юзабилити — Якоб Нильсен. Согласно Нильсену, у юзабилити есть пять количественных составляющих: обучаемость, эффективность, запоминаемость, безошибочность и удовлетворенность (Nilsen 1993: 25). Юзабилити можно оценить с помощью этих критериев, но это — только основа: для юзабилити-исследования много разных методов.

Юзабилити-исследования можно проводить одним из следующих методов: с помощью так называемых воображаемых пользователей; путем изучения реальных пользователей, т.е. разными тестированиями; или методом эвристического анализа (Suojanen и др. 2012:46). Использование комбинации методов также возможно. Проблема с воображаемыми пользователями и эвристическим анализом в том, что в них группа пользователей гомогенная, хотя в реальности группа всегда более или менее гетерогенная (там же: 48).

В данной дипломной работе метод исследования — эвристический анализ (также: экспертный анализ). В эвристическом анализе существует ряд правил, «эвристик», являющихся критериями для хорошего юзабилити определенного объекта исследования (Kuutti 2003: 47). В анализе эксперт сферы юзабилити, либо сферы объекта исследования, оценивает объект с помощью эвристик. Эвристический анализ — простой, дешевый и быстрый метод исследования. Он раскрывает самые серьезные проблемы, но даже самый лучший эксперт не способен раскрыть всех проблем (Nilsen 1994; Riihiahho 1997: 2). Результат анализа — список проблем с указанием нарушенных правил (Suojanen и др. 2012: 90).

Проблемы можно также классифицировать по их серьезности, но классификация проводится после изучения проблем (Nilsen 1994: 31).

5 Эвристический анализ материала

Материалом данного исследования являются брошюры г. Котка от 2011 года: финский оригинал «Kotka Merikaupunki» и русский перевод «Котка Морской город». Материал выбран по той причине, что Котка — мой родной город. Я прожила в Котке 20 лет, и, таким образом, очень хорошо знаю город. Переводчик брошюры — Елена Терво. Она переводит брошюры города в течение последних пяти лет (Kokkonen 31.5.2012).

В эвристическом анализе используется эвристики, созданные на основе двух список эвристик: эвристики технической документации Пурхо, и эвристики, созданные с помощью работы Гуадека (Gouades 2010, см. Suojanen и др. 2012: 92, 98). Эвристики делятся на четыре группы:

1. Фактическая и смысловая проверка
 - 1.1. Фактическая ошибка
 - 1.2. Порядок нелогичный
 - 1.3. Язык нестандартный
2. Проверка качества трансфера
 - 2.1. Часть текста не переведена
 - 2.2. Добавлен лишний текст
 - 2.3. Перевод не соответствует требованиям пользователя
3. Проверка гомогенности стиля, терминологии и фразеологии
 - 3.1. Стилль не гомогенный
 - 3.2. Терминология не гомогенная
 - 3.3. Фразеология не гомогенная
4. Проверка соответствия документа действительности, например, географическим картам и указателям по городу.

4.1. Терминология текста не соответствует действительности

Я также создала таблицу серьезности проблем на основе таблиц Нильсена и Вильямса (см. Nilsen 2005; Korvenranta 2005: 115; Suojanen и др. 2012: 101-101). Степеней серьезности всего пять:

0. Не проблема юзабилити, а дело вкуса
1. Косметическая проблема, например опечатка
2. Незначительная проблема, мешает использованию
3. Значительная проблема, осложняет использование или делает его невозможным
4. Критическая проблема, перевод нельзя публиковать

Причиной **фактических ошибок** чаще всего являлось неправильное толкование оригинального текста. Причины можно разделить на три группы: 1) языковой фактор – переводчик неправильно понял оригинальный текст; 2) переводчик понял текст, но плохо разобрался в точном значении текста; и 3) ошибки по небрежности – переводчик невнимательно читал оригинальный текст. В примере ошибки первой группы (пример 1) речь идет о месте под названием «Ruhavuolle». Переводчик проинтерпретировал словоформу как форму аллатива от слова «Ruhavuo» (то есть «до Рухавуо»). Вследствие этого, конечный перевод предложения непонятен.

- (1) **Ruhavuolle** on varattu vain perhokalastukseen, mutta muilla alueilla kaikki vapavälineet ovat sallittuja.

До Рухавуо расположен отрезок для рыбалки на мушку. В остальной части рыболовной зоны можно рыбачить с любыми другими принадлежностями для рыбалки с удочками и спиннингами.

Правильнее было бы: В Рухавуолле разрешена только ловля рыбы на мушку. - -

Пример второй группы (пример 2) такого типа, что видно недостаточное знание города Котка. Речь идет о тропе «Katariinan polku» на острове Коткансаари. На этом острове также расположен центр города, район Катариина.

- (2) Polku kulkee **Kotkansaaarella** Sapokasta Meriniemen ja Katariinan Meripuiston kautta Yrttipuutarha Redutti-Kotkaan osittain teitä seurailleen.

Маршрут начинается из парка «Сапокка» **в районе Коткансаари**, через Мериниеми и морской парк Екатерины к саду пряностей в старинном редуте и **обратно в Котку**, частично пролегая по городским улицам.

Правильнее: Маршрут целиком расположен на о. Kotkansaari. Он начинается из парка «Sapokka», и идет через Meriniemi и морской парк «Katariinan Meripuisto» к саду «Yrttipuutarha Redutti-Kotka», частично проходя по городским улицам.

Пример неаккуратности (3): в финском языке есть слово *erikokoinen* (= 'разной величины'; 'разного размера'), и есть похожее слово *erikoinen* (= 'особенный, особый, специфический'). Переводчик перепутал эти два слова, и в переводе появилось «специальные суда», хотя в оригинальном тексте идет речь о судах разных размеров.

(3) Retket **erikokoisilla** aluksilla tarjoavat ikimuistoisia kokemuksia hyvässä seurassa.

Круизы, осуществляемые на **специальных** судах, предлагают Вам отправиться за незабываемыми впечатлениями в хорошей компании.

Правильнее: Круизы, осуществляемые на судах разных размеров, - -.

В переводе мы также заметили несколько опечаток, из которых одна встретилась в номере телефона. В таком случае юзабилити резко страдает.

Нелогичного порядка и нестандартного языка в переводе мало, всего три случая. Эти ошибки малозначительные.

Перевод очень дословный, и поэтому **непереведенных частей** в нем мало. В нескольких случаях все-таки есть серьезные проблемы этой категории. В примере 4 по непонятным причинам в переводе не полностью указаны часы работы ресторана, а часть информации осталась на финском языке. Это, конечно, влияет на юзабилити. Также в примере 5 серьезная проблема: переводчик не перевел гриф «K18» – того, что данное мероприятие не рекомендуется лицам младше 18 лет. Я не думаю, что ограничение распространяется только на финнов младше 18, поэтому пропуск является ошибкой.

(4) Food ma-to klo 16-23, pe klo 16-02, la klo 12-02 ja su klo 12-23

Food пн-to klo 16-23, pe klo 16-02, сб с 12 до 02 ч и вс с 12 до 23 ч

Вернее: Food пн-чт с 16 до 23, пт с 16 до 02, сб с 12 до 02 ч и вс с 12 до 23 ч.

(5) - - hinta 20 €/aikuinen, **K18**

Цена 20 €/взр.

Лишнего текста в переводе в принципе мало, хотя можно и считать текст лишним в случае, когда **перевод не соответствует требованиям пользователя**. Не все нужно переводить, так как в некоторых случаях хороший и понятный текст становится в переводе громоздким и непонятным. Это и произошло в примере 6. В нем слово «tuuri» переведено, хотя является многозначным: 1) рейс (в нормативном финском *vuoro*); 2) везение. В брошюре слово употребляется в значении, характерном для диалекта города Котка – рейсовой [моторный]

катер (финский также: *vuoromoottorialus*). Чтобы полностью объяснить все это, было бы нужно добавить слишком много информации, ненужной и малопонятной для туриста.

- (6) Tuuri on kotkalaisten oma nimitys vuoromoottorialukselle. Onnenkantamoisilla ei siis ole mitään tekemistä saaristoliikenteen kanssa - - .

«Туури» в переводе на русский язык означает - «везение». Жители Котки так окрестили рейсовые моторные катера. Движение на острова архипелага не имеет никакого отношения к «везунчикам».

Вторая проблема следующая: В финском тексте сообщают, что услуга доступна через Интернет, и указывают адрес сайта. В переводе поступают таким же образом, независимо от того, существует ли на сайте русская страница. Например, оплатить госпошлину за разрешение на рыбную ловлю (пример 7), нельзя без знания финского языка.

- (7) Sen voi maksaa verkossa www.kalastusluvat.net

Пошлину можно оплатить через Интернет: www.kalastusluvat.net

Когда речь идет о **негомогенном стиле** самого текста, проблем мало. А когда мы рассмотрим последовательность применения переводческих стратегий, проблем довольно много. Например, в Котке есть ресторан под названием «Kairo». В финском тексте название часто употребляется с родовым словом ravintola ('ресторан'), «Ravintola Kairo». Вероятно, переводчик никак не мог принять решение о том, как перевести это, и, таким образом, в переводе встречается четыре разных варианта (см. примеры 8 и 9). Проблема в том, что читатель перевода, может не понять, что речь идет об одном и том же ресторане (не говоря о том, что непоследовательность в наименованиях может раздражать). Аналогичная проблема повторяется много раз с названиями различных ресторанов, кафе и гостиниц .

- (8) - - **Ravintola Kairossa.**

- - **в ресторане «Кайро».**

- (9) *финский:* **Ravintola Kairo**

русский:

a) Ресторан Ravintola Kairo

b) Ravintola Kairo

c) Ресторан Kairo

В использовании кавычек переводчик также проявляет непоследовательность. Это, прежде всего, проблема с названиями парков: финское название в кавычках или название переводится и ставится в кавычки или ставится в кавычки финское название вместе со словом парк (примеры 10, 11, 12). Вообще-то, существуют правила употребления кавычек, и

переводчик мог бы с ними ознакомиться и употреблять кавычки согласно правилам русского языка.

- (10) Isopuisto
Парк «Исопуйсто»
- (11) Palotorninvuorenpuisto
Парк «Горы пожарной вышки»
- (12) Fuksinpuisto
«Парк Фуксинпуйсто»

В **гомогенности терминологии** проблем несколько, но они не являются особенно серьезными. Эти проблемы либо такие, что переводы одного и того же термина разные, либо наоборот: есть два разных понятия, а в переводе используется один термин. **Фразеология** также довольно **гомогенная**, и у читателя не должно возникнуть серьезных проблем с пониманием текста.

Одной из самых больших проблем юзабилити я считаю то, что **терминология текста не соответствует принятой** – особенно в случае, когда у туриста кроме брошюры нет никаких других источников информации. Например, если название парка переведено, его трудно или невозможно найти на карте или, гуляя по городу, с помощью указателей. В переводе несколько названий парков переведены (см. таблица 1).

брошюра финский	брошюра русский	указатели финский	указатели английский
Sapokan Vesipuisto	Водный парк «Сапокка»	Sapokan Vesipuisto	Sapokka Water Garden
Katariinan Meripuisto	Морской парк Екатерины	Katariinan Meripuisto	Katariina Seaside Park
Sibeliuksenpuisto	Парк Сибелиуса	Sibeliuksenpuisto	Sibelius Park
Isopuisto	Парк «Исопуйсто»	Isopuisto	Isopuisto Park
Palotorninvuorenpuisto	Парк «Горы пожарной вышки»	Palotorninvuoren Puisto	Palotornivuori Park
Fuksinpuisto	«Парк Фуксинпуйсто»	Fuksinpuisto	Fuksinpuisto Park
Yrttipuutarha Redutti-Kotka	Сад пряных трав в старинном редуте Котки	Redutti Kotka	Redoubt Kotka
Veistospromenadi	Променад современной скульптуры - «Вейстоспроменеди»	Veistospuisto	Sculpture Park

Таблица 1. Названия парков в брошюрах и на городских указателях.

6 Заключение

Первой целью настоящей работы являлась выяснение проблем юзабилити русскоязычной брошюры. Предполагалось, что проблем юзабилити будет мало, и они повлияют на

юзабилити брошюры незначительно. Гипотеза оказалась правильной в том, что небольшие проблемы были найдены, но они не оказались серьезными.

Всего было найдено 63 проблематичных места. Из них 20 мелких проблем и 10 серьезных. Фактических ошибок в брошюре довольно много – их 26. Самые серьезные проблемы брошюры, т.е. проблемы третьей степени – фактические ошибки (3 штуки), непереуведенные части (3), несоответствие требованиям пользователя (2) и несоответствие терминологии общепринятой (2). (См. таблица 2.)

Серьезность Проблема	0 - дело вкуса	1 - косметическая	2 - маленькая	3 - значительная	4 - критическая	Всего
1.1 Факты		1	13	9	3	26
1.2 Порядок			1			1
1.3 Стандартность			1	1		2
2.1 Не переведено		1		3	3	7
2.2 Добавлено		1		1		2
2.3 Требования пользователя			2		2	4
3.1 Стилъ		1	3	2		6
3.2 Терминология			4	1		5
3.3 Фразеология		3	1			4
4.1 Соответствие терминологии с действительностью			1	3	2	6
Всего		7	26	20	10	63

Таблица 2. Количества и степени серьезности проблем юзабилити.

Большинство проблем возникли вследствие решений переводчика, и, таким образом, можем делать вывод, что в оригинальном тексте проблем юзабилити мало или их вообще нет. Можно сказать, что переводческие стратегии брошюры имели большое влияние на юзабилити брошюры. Есть несколько проблем, которые должны были заметить и исправить корректоры, но, кажется, они недостаточно внимательно читали перевод.

Второй целью данной работы являлась попробовать, можно ли перевод вообще исследовать с помощью эвристического анализа. Исследование удалось, и было бы интересно исследовать и переводы других типов текста с помощью данной методики.